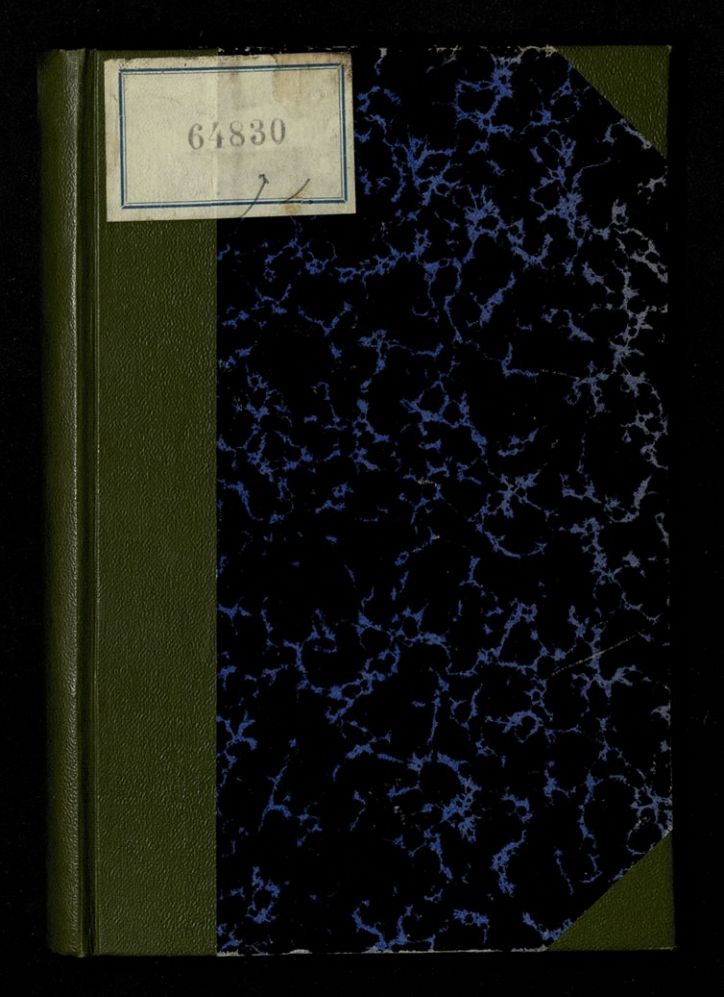
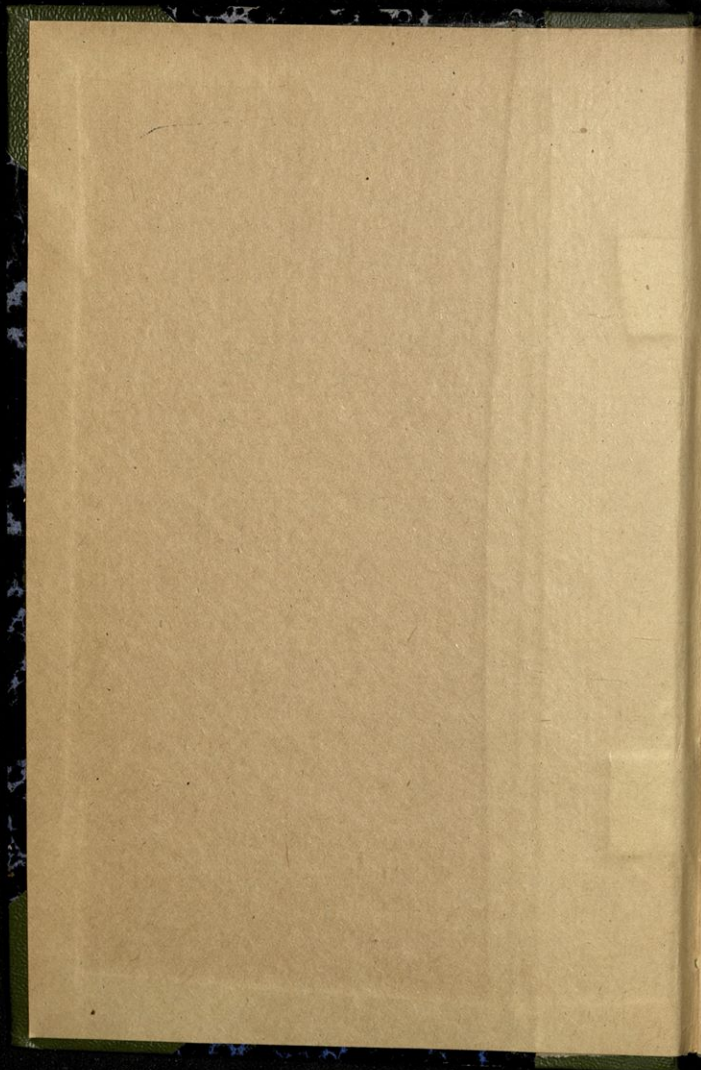

64830

The image shows the front cover of a book. The spine is bound in a textured, olive-green material. The main cover area features a marbled pattern with irregular, vein-like shapes in shades of blue and black. A small, rectangular white paper label is pasted onto the spine, containing the number '64830' printed in a simple, black font. The label is slightly aged and has some faint lines or markings below the number.

Mlinarjev Janez

slovenski junak

ali uplemenitba Teharčanov.

Spisal

po narodni pripovedki iz srede petnajstega stoletja

F. KOČEVAR.

(Tretji popravljeni in predelani natis.)

V CELJU 1900.

Izdal, tiskal in založil D. Hribar.

Tiskarna

Dragotin Hribarja

se priporoča

v izvrševanje vsakovrstnega tiska od navadne do najmodernejše oblike. Vedno v zalogi so **obrazci za posojilnice, sodnije, občine, šole** itd.; kakor tudi v več krasnih barvah tiskane **diplome za častne občane in člane.**

Trgovina knjig, papirja, pisalnega in risalnega orodja

priporoča svojo veliko zalogo **vsakovrstnega papirja** za pisarne, pisma, risanje in zavijanje, raznovrstno barvanega, svilnatega (za cvetlice), za vezanje knjig itd., zalogo raznih risank in pisank in posebno še lastno zalogo najboljših šolskih zvezkov, Hardtmuthovih in drugih svinčnikov in angleških peres po originalnih tvorniških cenah. Zavitke za pisma raznih velikosti in barv, peresnike, črnilo, tablice, črtalnike, brisalke, krede, gobice, pušice in škatlje za peresnike, torbice, knjižice za beležke, trgovske knjige, pečatni vosek itd., po najnižjih cenah. Posebno lepa izber papirja in zavitkov v mapah in elegantnih škatljah. **Najbolje citre, gosli, kitare in harmonike.** Velika izber **albumov** za fotografije in spomenice, map za pisma in papirje, tintnikov, okvirjev za fotografije, listnic itd. po nizkih cenah. **Šolske in molitvene knjige** še poseben popust. **Sv. podobice** v vseh velikostih po najnižjih cenah. Preskrbi se tudi vsakovrstni tisek na podobice.

Mlinarjev Janez

slovenski junak

ali uplemenitba Teharčanov.

Spisal

po narodni pripovedki iz srede petnajstega stoletja

F. Kočevar.

(Tretji popravljani in predelani natis.)

V Celju 1900.

Izdal, tiskal in založil Dragotin Hribar.

64830

20. VI. 1941

030044173

Predgovor.

Koliko zanimanja vzbuja še sedaj lepa narodna pripoved «Mlinarjev Janez, slovenski junak ali uplemenitba Teharčanov», ki se je vršila pred 443 leti, kaže to, da se je drugi natis, ki sem ga priredil leta 1892. že pred letom dni popolnoma razprodal. Povpraševanje po tej knjižici pa je bilo tako splošno, da sem se odločil natisniti jo še v tretjič. Upam, da pride ta tretja izdaja, ki je temeljito popravljena v jezikovnem oziru, vsem cenjenim bralcem ravnoprav za zimo ter želim vsakomur najprijetnejega užitka.

V Celju, meseca grudna 1900.

Dragotin Hribar.

I. Štiriperesna deteljica.

Bilo je leta 1456. zvečer pred sv. Ano. Solnce je že zahajalo za božjo milost, ondi za zobičasto grebenje solčavskih snežnikov. S svojimi poslednjimi žarki poljubovalo je pozlačeni križ vrh svetoanskega zvonika teharske župnije, pičle pol ure hodá od starodavnega Celja. Delavci so se vračali pevajoč in razgovarjajoč se iz polja. Največje gruče prihajale so od bežigrajske strani, kjer so imeli Teharjanje svoje najlepše polje, kakor še dandanes.

Ako si delavce motril paznim očesom, spoznal si na prvi hip, da je bilo največ Pengarjevih iz Teharjev. Da, cela tolpa čvrstih fantov in zalih deklet bližala se je pevaje teharski vasi s srpi, kosami, motikami in grabljami. Nekaj korakov za to gručo stopa pa Pengar sam postavnih korakov. Mož je

bil silno zamišljen, iz česar smemo brezdvajno sklepati, da mu je moralo gospodarstvo delati ne male skrbi. Odkrije se, ter se obriše z robcem po potnem čelu, hoteč si ob enem zbrisati tudi bridke skrbi, ki ga moré in ki so mu postavile tu in tam že mnogo sivcev v glavo. Prav sedaj doide ga lastna hči, sedemnajstletna Marjetica z motiko čez levo ramó, na glavi pa jerbas poln bujne detelje, v kateri je bil zapičen leskeč srp. Života je bila gibčnega, kakor siva jelka v gozdu, obraza pa tako zalega, da je slovela za najlepšo devojko na daleč okoli. Rdeča in bela njena ličica, kakor bi bila zmesena iz krvi in mleka, vlekla so náse žareče oči kmečkih fantov teharskih, ponosnih vitezov in prevzetnih plemenitašev. Človek se je kar nagledati ni mogel, kajti neki nepopisljivi angeljski smehljaj poigraval ji je okoli divno vrezanih ustnic. Plavkasti lasje so bili prepleteni z modrimi in rdečimi trakovi v dve debeli kiti, ki ste ji viseli prosto po hrbtu. Vse njeno bitje bilo je polno življenja, strinjajočega se popolnoma z najlepšimi vzori narave same. In oči, oh oči imela vam je tako milomodre, tako krotke, pa vendar tako bistre, da je

vsakega v dnu srca pogrelo, kdor se je drznil pregloboko pogledati vanje.

«Ljubi oče, ali me ne bodete počakali», nagovori krasno dekle svojega roditelja, za njim prihitevši. «Kaj neki vam je šinilo danes pod podplate, da jo tako nujno pobirate, da vas niti dohajati ni moč?»

Pengar obstoji in pravi: «Nisem vedel, da si zadaj. Domneval sem te spredaj med pevkami, ker se mi je zdelo, da čujem tvoj glas, zato sem se tudi nekaj bolj podvizal. Vidiš, ljuba moja, kako se človek dostikrat nehoté oddaljuje od svoje namere, po kateri hrepení. Dozdeva se mu, da nekaj vidi pred saboj, za čemur se takoj v beg poda, prav tako brezumno, kakor sem jaz sedaj hitel, ne da bi se prej do dobrega prepričal, na vse strani skrbno ogledal in če ni drugače, vprašal tudi druge za svèt. No, kakor vidim si bila danes jako pridna, ker si po okopavanju koruze, s katerim si se ves ljubi dan ob neznosni vročini pečala, našela tudi še poln jerbas detelje.»

«Da, da, ljubi oče, za kozé sem jo našelà, ki ste mi jih pripeljali iz šentjurskega semnjá domov. Oh, kako rada bi jih bila vzela s seboj na polje, da bi bile nekoliko poskočile.

toda kaj — ker nimam časa paziti na nje! Glejte, koliko in kako lepih rožic je vmes, to jih bodo male žabice vesele! Iz najlepših cvetlic, kar sem jih našla, povila sem si pa šopek. Glejte ga, ali ni lep? In tudi štiriperesno deteljico sem našla ter jo povezala vanj, da izvem misli drugih ljudij.»

«Nikari tega ne verjami, dete moje,» posvari jo prijazno oče, «nič, nego sama prazna vera! Ljudem se ne bode nikdar posrečilo, da bi drug drugemu v srce videli, kakor tudi ne v možgane, ter da bi mu uganili najtajne misli, naklepe in težnje. Čegave misli pa so ti tolikanj pri srcu, da bi jih tako rada zvedela?»

Nepričakovano vprašanje je Marjetico nekoliko vznemirilo, četudi le za kratek trenutek, kar skrbnemu in pazljivemu očetovemu očesu nikakor ni ušlo. Zato jo še ednoč nekoliko trše povpraša: «No, ali mi nočeš povedati, čegave misli te tako mika zvedeti. Mojih vendar ne? Saj vendar ne bodeš mislila, da imam jaz, oče tvoj, skrivnosti pred taboj, skrivnosti pred svojim otrokom!»

Pengar nekoliko počaka, kakšen bo odgovor, ker ga pa le ni, nadaljuje: «Molčiš?»

Kaj ti je moje vprašanje tako neljubo prišlo? Izvestno ti je vražo o štiriperesni deteljici stara sosedka Martinaška ubila v glavo, jeli da, saj jo poznam, kaka ptica da je.»

Komaj da je Pengar izgovoril, pride jima pri Lemeževem prelazu kakor nalašč stara Martinaška nasproti. Oče omolkne, Marjetica se je pa jako razveseli, da ji ne bo treba odgovarjati na sitno očetovo izpraševanje — glede štiriperesne deteljice.

«Dober večer, Bog daj, sosed Marko! ju pozdravi Martinaška, ter nadaljuje v eni sapi: «Kaj tako pozno iz polja? Zato se pa tudi tako odlikuje vaša koruza od sosedove, ker jo gojite, kakor bi vam na srcu rastle. — Ravno prav, da sem vas srečala. Bila sem k vam namenjena. Saj veste, da kuham vsako leto na jutrišnji dan pri Sv. Ani za božjepótnike. Mnogo ni, kar si pridobim na ta način, vendar pa bolje nego nič! Ognjišče mi je že dovršeno. Mlinarjev Janez sam narezal mi je zanj ruš iz trate!» Pri teh besedah namežika ženica pomenljivo z levim očesom Marjetici, ki je korak za očetom stala, in se pri tem imenu zgenila. Nato nadaljuje Martinaška: «Zato pa tudi ne trpim, da bi morda kdo

jezik otresal čez Janeza in njegovo poštenje. Lukaška in Strnaška ste me ves čas jako zaničljivo gledali, kakor pes psa, kadar gloda kost. Toda kaj so mi mari take babure, ki ne znajo niti poštene prežganke skuhati. Skratka, vse imam že v redu, le vode še ni. Moja stara glava več ne more škafa zmagovati, kakor ga je nekdej. Saj lahko veste, da moram že jako pri letih biti, če vam povem, da sem že rajnco mlinarico pestovala, sedaj je pa Janez že sam pod vrh dospel» — pri teh besedah Martinaška zopet Marjetici namežika, češ, kaj ne da je res, Marjetica se pa zopet zgane, kakor bi jo bil mraz stresel in ob ednem vročina spreletela, kar se je tudi res zgodilo, kajti lica so ji rdele, kakor makov cvet na bližnjem zelniku. Zgovorna ženica konča svojo razlago, rekoč: «Pravijo, da sem že blizu osemdesetih.»

Pengar je bil že nejevoljen, kdaj bode vendar konec besedi. Mudilo se mu je domov. Zato jo sedaj kar s skratka vpraša: «Kaj pa bi bila rada pri nas? Če ti morem pomagati, veruj mi, da se bo zgodilo, ako je le mogoče.»

«Nekaj bi vas bila prav rada prosila, pa si ne upam prav.»

«No, no, le nič se ne obotavljaj in hitro povej, ker se mi jako mudi.»

«Za Marjetico bi vas bila prosila, da mi jo za nekaj časa prepustite, vsaj za toliko, da mi prinese kaka dva škafa vode; vse drugo si bom že sama oskrbela. Saj ne bo zastonj! Lahko se kaj prida nauči pri meni, kako se je treba te ali one reči lotiti. Ne, da bi se hvalila, pa kar je res, je res! Rada bi jo poznala kuharico, dasi jih ni malo v teharski župniji, ki bi se lahko pohvalila, da je večkrat po sedminah, svatbah, gostijah in na kolinah kuhala, kakor jaz! Res so nekatere, ki znajo nekaj, toda malo jih je in vsaka teh se je od mene naučila, kar zna. Še sedaj, četudi sem že stara, še vedno bolje kvas premesim, kakor marsikatera druga Teharčanka. Da, celo celjskih kuharic se ne bojim, čeprav mislijo, da so se narodile s kuhalnico v roki. — Bog daj, da bi bilo kaj prida ljudi. Pa jih že bode, saj bo jutri volitev novega načelnika našemu krdelu. Vreme tudi izvrstno kaže: Sv. Uršula je čista, kakor solnce božje, in rosa, ki se ravnokar dela, tudi znači lepo vreme. Kadar dovršive delo, pojdeve k večernicam, čula sem, da jih bodo imeli naš novi gospod. Oh,

kako jih rada poslušam, kadar stoje na leci! Res že dolgo let nismo imeli takega pridigarja. Ne, da bi kaj imela proti gospodu župniku, i Bog obvaruj, prav priljuden gospod oče so, pa —.»

«Dobro, dobro» — preseka ji Pengar brezkončno nit gladke govornice, «že dovolim, da ti Marjetica pri kuhi nekoliko pripomore. Le ne brbljaj o rečeh, ki ne spadajo semkaj.»

Gladkojezični ženici tekel bi bil jeziček bržkone še celo uro v enomer, ko bi ji ne bil Pengar prestrigel govora s strogo opombo, da naj Marjetica le gre ž njo, toda po večernicah mora pa nemudoma domóv, kamor jo mora Martinaška sama do praga spremiti. Pengar je moral imeti izvestno svoje tehtne vzroke, da je tako določno govoril.

«Srečno, ljubi očka, dokler se zopet vidiva,» poslovi se Marjetica veselo od očeta.

«Marjetica!» pokrega jo začudivši se oče, «sam ne vem, kaka se mi zdiš danes. Saj vendar ne pojdeš z jerbasom k Sv. Ani. Skoraj bi umaknil privoljenje ravnokar dano, ko bi mi ne bilo zaradi sosede Martinaške. Daj mi torej jerbas semkaj, da bodem jaz položil tvojim kozam.»

Marjetica zardi, kakor bi jo bil s krvjo polil, ter ji je lice rdeče, kakor purpala na polju. Še nikdar ji ni oče ničesa očital, ker tudi treba ni bilo, kajti ubogala je vse od kraja, kakor otrok. Hitro dvigne torej jerbas, ter ga postavi na tla, svitek pa položi na vrh detelje.

«Ljubi oče, nekaj bi vas rada še prosila.»

«Le govori, kaj bi rada, saj veš, da ti izpolnim vsako pametno željo, četudi bi ne smelo biti. Skoraj bi uganil, da hočeš nekaj drobiža za medico in sladčice, kajneda Marjetica, da sem jo zadel?»

«O kaj še, oče, prav nič mi ne hodi medica na misel.»

«Kaj pa torej bode?» pozveduje radovedni Pengar.

«Prosila bi vas, ljubi očka, da mi skrbno pazite na mojega črnorogca, kadar bodete kozam kladali, da ne bodo druge koze odrivale siromaka od jaslíj.»

Pengarja posili smeh in srčno rad obljudi, kar želi nedolžno dete njegovo. Martinaška je komaj čakala, da bode konec besedi, da se razidejo. «Vendar torej,» mrmra ženica, ko se Pengar odpravlja proti domu, «vendar

gre», mrmra starka, ki je imela grdo navado vseh svojih tovaršic, da je rada sama s seboj govorila, kadar ni bilo nikogar blizu, ki bi ji bil delal družčino. Le malokdaj postal ji je ta mlin; tedaj sta si pa nos in brada bila najbližnja soseda. Oba sta bila z bradavicami obraščena. Kadar jo je pa kdo razsrdil, da ga je začela obirati, kar je prav mojstrski znala, šle so njene ustna na dolgo in široko, da je bilo groza videti brezdno, ki je zijalo med nosom, in brado. Lica, usnjate barve in podobe, so se ji tedaj napihovala, kakor kovaški mehovi! In vendar je tudi ta strah božji na svetu imel nekdam svoje lepe ure in srečne dneve. Stari ljudje so pripovedovali, da je bila nekdam jako lepa in prijetna ženska stvarca božja. Kar se je v vasi zgodilo, vedela je vse, četudi ni hodila od hiše do hiše novic pobirat, znano ji je bilo, kaj so kje jedli, kje so se skregali, kaj in koliko je kdo dolžan, kdo se žéni, celó to ji ni bilo neznanó, kar sta si dva na skrivnem na ušesa povedala: Pa kako je vse zvedela — vedel je le Bog. Bila je kakor stari rotovški boben, ki prvi oznanjuje vsako oznanilo. Vkljub vsemu temu ji pa vendar ni mogel nihče do živega gledé

poštenja, rekel ji je k večemu, če jo je sovražil, da je coprnica. V svojih mlajših letih služila je večinoma za pestunjo. Po naključju prišla je v celjski grad, kjer je služila pri grofu Erazmu II. za malo deklo v kuhinji. Tu se je naučila kuhati. Hudi njeni jezik odpravil jo je iz službe, kar ji pa ni bilo kdo ve kaj na škodo, kajti pričela je sama kuhati in kmalu je zaslovela kot najboljša kuharica po celi okolici. Kjerkoli je bila od tedaj kaka pojédina, morala je Martinaška kuhati. Pa še drug, precej darovit posel je opravljala — babica je bila. Oboje to dajalo ji je toliko, da je jako zložno živela v krčmi, iz česar so ljudje skleпали, da mora imeti denar in da ga celo daje na posodo. Od rodovine ji je vse pomrlo. Prav zato pa je bila tembolj ponosna sama náse in zlasti na svoj samski stan in se je vedno štela med dekleta, katerim je brez mere pripovedovala, koliko je imela ljubčkov in snubačev, pa še kakšnih!

No, bodisi kakor že hoče, Martinaška morala je sedaj tudi že misliti na odhod, zato si popravi svojo zeleno čepico, ki je bila pred kakim pol stoletjem morda nova, če je že ni tedaj kupila kje pod rokó; sedela ji je na

zatilniku kakor zelnata veha. Tudi maščobe in nesnage ni bilo pogrešati na nji.

«Lahko noč, Marko! Marjetico vam bodem že pravočasno domu pripeljala, bati se vam ni prav nič treba za njo, saj bodem jaz pri nji. Lahko noč!»

«Bog z vama!» odgovori ji Pengar.

«Bog,» oglasi se Martinaška še ednoč za plotom, ker je hotela vedno zadnjo besedo imeti. Pengar obrne se na levo, Martinaška in Marjetica pa na desno.

Komaj ste se bili kakih deset korakov oddaljili od prelaza, se ozre Martinaška po očetu, je-li še videti ali ne in — res je stal mož še vedno pri prelazu in gledal za njima. Po bliskovo hitro se Martinaška zopet zasuče in Marjetico podvzuje, da bi se čim prej tem bolj ljudem izpred oči umaknile. Prišedši za visok plot povzame Martinaška zopet besedo ter jame Marjetici nekaj pripovedovati, da je ubogi deklici obraz sedaj zardeval sedaj zopet obledeval. Nehote se je prijela za kipeče nedrije, kakor bi jo kaj dušilo.

«Štiriperesne deteljice torej nama ni več treba?» povpraša čez nekoliko časa Marjetica bojzljivo.

«Nič več ne,» je bil kratek odgovor, «Janez te ljubi! Sam mi je to povedal na lastna mi ušesa. Ko bi je ti ne bila že povila v šopek, bi jo kar brez skrbi proč vrgla. Sicer mu jo pa le daj s šopkom vred, škodovalo ne bo nikakor!»

«Kdaj pa vam je to rekel?» izprašuje Marjetica zvedavo.

«Danes pri Sv. Ani; kar sam je začel. Toda če bi tudi ne bil, bi ga bila polagoma že speljala na pravo pot. Saj mi vse pove, karkoli ima na srcu in kaj bi mi tudi ne, saj sem ga vendar pestovala.»

«Ob kateri priliki vam je razodel to? Povejte mi.»

«Tako-le je bilo. Videl me je ognjišče delati in približal se mi je. Četudi ga nisem prosila, mi začne takoj ruše rezati zanj in pa zdihuje vmes. Nemudoma sem spoznala, da mora biti jako slabe volje. «Kaj ti je, Janez,» sem ga nagovorila, «da si že več časa tako otožen, ti, ki si bil vedno vesel in zgovoren, vedno le v društvu fantovskem. Že nekaj časa opazujem, da se ogibaš ljudi, ki si jih poprej iskal, kjer se je le dalo. Ako

me moje stare oči ne varajo, moraš biti ali bolan ali pa zaljubljen, kaj ne da?»

Debelo me je pogledal in noga mu je na lopati obtičala. Sprvega je tajil in tako dela vsakdo, kdor je še nedolžnega srca, ker ga je sram, se razodeti. No, pa beseda je dala besedo in dozdeval se mi je čedalje zaupniši. Dobro je bilo, da naji ni nikdo motil. Le Lukaška in Strnaška stikali ste glavi skupaj, akoravno niste mogli niti besedice ujeti. Ko je že zadosti ruš narezal, znosi jih k meni in se hoče posloviti. «Janez počakaj enmalo, ti bodem nekaj povedala.» «Le hitro, ne utegnem se muditi, fantje me že čakajo.» Jaz nadaljujem: «Janez, povej mi odkritosrčno, ali se ne boš nič ženil?»

«Kaj, to ste ga vprašali?» seže ji Marjetica v besedo.

«Prav s temi besedami. Glej, govorila sem mu dalje na srce: Oče in mati sta ti umrla, brata več ni in sorodniki te pa tudi pisano gledajo. Nimaš ga pod milim Bogom človeka, da bi se lahko zanesel nanj. Vse ti pojde pod nič! Gospodinje ti je treba na domu kakor vratam podbojev. Izberi si jo izmed naših deklic, katera ti je najbolj pri sreč,

in katera kaj zna, pa tudi kaj prida ima in veruj mi, nobena ti ne bo odrekla, ker vsaka vè, da se bo usedla za polno mizo.

Mirno je poslušal in v tla gledal. «Vedela bi ti za jako prilično nevesto,» začela sem zopet čez nekaj časa. Pridna je, delavna tudi in vse čednosti ima, ki dičijo dekliški cvet. Brez dote tudi ni, in kar je vam fantom poglavitna reč, lepa je, da ji ga ni para ne blizu, ne daleč. Odrekla ti ne bo, le veruj mi, ker mi je že sama dejala, da si ji izmed vseh teharskih fantov najbolj všeč.

«Oh, kaj ste me izdali!» vzklikne prestrašeno Marjetica.

«Le tiho, le tiho, da ti vse povem! — Oba sva na to umolknila. Jaz, ker sem čakala, kaj bo zinil, on pa, ker si menda ni upal vprašati, katera da mi je na mislih. Vidoč, da le nič ne bo, pričnem zopet: Povedati ti jo hočem» —

«Za pet ran božjih!» vzklikne Marjetica.

«Ne vznemiruj se, dokler nisi vsega slišala. Povedala ti jo bom, toda obljubiti mi moraš, da nikomur ne zineš o tem, ako ti ne bo všeč. To mi je rad obljubil. Glej, Pengarjeva Marjetica te ima rada! — Janez me

zgrabi za roko in vzklikne: «Martinaška, jeli res, kar ste rekli?» «No, zakaj bi ne bilo res, prestrižem mu govorico, saj mi je vendar sama priznala, ko sve včeraj pleli skupaj repo. Morala sem mu vse na drobno razložiti, kako in kaj. Če te je volja do večernic tu počakati, ti morda celo Marjetico tu gori pripeljem, seveda le, če jo izprosim od očeta. Ko bi bilo le moje ognjišče skoraj dovršeno!» «Le kar hitro pojdite po njo,» «je dejal na to», «za ognjišče vam ni skrbeti, postavil ga bodem jaz! In pa še nekaj, ne črhnite Marjetici o tem ničesar, kar sva se tu menila, da veste!» «Zato Marjetica, delaj se, ko gori prideva takó, kakor bi o vsem tem prav nič ne vedela.»

Naši znanki dospeti med tem k Sv. Ani. Tu je bilo že vse živo romarjev in drugih ljudi. Nekateri so postavljali iz tratnih ruš pod senčnatimi lipami ognjišča, drugi so usajali stebre in rante v zemljo za senčne šotore, kakor bi se bili hoteli ondi naseliti, zopet drugje so razprostrli celjski medičarji svoje šotore z rdečimi zastavami. Za cerkvijo nabijali so pa teharski fantje svoje nove topiče, ter jih poskušali kako da pokajo. Silno so bili ponosni nanje, kajti možnarji so bili pri cer-

kvenih slovesnostih v tisti dobi še nekaka novina, torej jako redki in gorjé tujemu fantu, ki bi se bil drznil priti med nje. To bi mu bili namazali peté! Zato so se tuji fantje le bolj od daleč zbirali in tu pa tam tudi domačim posmehovali in marsikomu izmed tujcev je že jezik migal, da bi bil jel zabavljati, ko bi se ne bil bal prevelikega števila Teharcev. Med poslednjimi se je posebno odlikoval Mlinarjev Janez. Najmanj za pol glave je bil višji od drugih, rasti je bil čvrste in visoke, kakor mlad hrast v dobravi. Rdeč telovnik z debelimi srebrnimi gumbi, črne, umetno in bogato obšite irhnice, čez kolena visoki škorni, na glavi pa nizek klobuček — kastór — bolj na levo stran, izpod katerega se je videla pisana svilena kapa, — vse to kazalo nam je junaka stare korenine in reči moram, da se mu je kaj dobro podalo.

Iz njegovega jasnega obraza odsevala je neustrašljivost in neka plemenita predrznost. Na lahko zakrivljenem nosu bralo se mu je silno junaštvo in skušeni ljudje, ki so mnogo sveta obredli, so pravili, da Mlinarjevemu Janezu ni para v deveterih deželah.

V irhastih hlačah nosil je ob stegnu zataknjene dragocene, s srebrom okovane nože.

Kakor orel na pečini pogledoval je danes tu pa tam po ljudeh, ki so od vseh krajev skupaj vreli. Videti je bilo, da nekoga pričakuje. Ni mu bilo treba dolgo čakati, kajti bistro njegovo oko je že ugledalo, po čemur je srce tako neskončno koprnelo — izvoljenko svojo, Pengarjevo Marjetico poleg stare Martinaške. Janezu se lice srčne radosti zažari in neki sladak čut spreleti ga po vsem telesu. «Danes moram ž njo govoriti določno, naj velja kar hoče,» sklene Janez sam pri sebi in se zamisli.

Med tem se mu približa njegov prijatelj Šimekov Tone, ki ga sočutno vpraša: «Kaj ti je Janez, da si danes tako zamišljen? Le malo potrpi, da nabijemo možnarje ter jih popalimo, spravimo se nad vino, in to ti bode izvestno pregnalo vse skrbi, le meni verjemi.»

Janez niti slišal ali vsaj poslušal ni, kar mu je pravil Šimekov, tako je bil zamišljen v svojo Marjetico.

«Kaj se danes briga Janez za vino in za nas!» pridene Muharjev Jaka, «menim, da mu je tesno pri srcu, odkar se našega društva

ogiblje. Zaljubil se je. Jeli Janez, da sem jo zadel?»

Kakor bi se bil iz sanj prebudil ozre se Janez okoli sebe in vpraša: «Kaj si rekel Jaka?»

Vsi ga debelo pogledajo in se hkrati zasmejejo. «Da, zaljubljen je, zaljubljen!» potrdi nekdo izmed njih. «Pa še kako!» pristavi drugi. «Jaz vem, kaj se pravi zaljubljen biti,» pravi Šimekov in nabija možnarje z opeko, «skušal sem to in že na tem svetu vice prestal, ko sem prvič svojo Mico videl. Raztresen sem vam bil in zaverovan, kakor riba, ki je požrla omotico.»

Janeza oblije rdečica. Nekoliko sram ga je tudi, da se njegove najslajše tajnosti tako nemilo obravnajo na jako sirov način v fantovskem krogu. Zatorej reče hitro: «Jaz imam skrbi, o katerih se vam drugim niti ne sanja ne, ker ima vsak izmed vas, kolikor vas je tu, še očeta in mater. Odkar so moja ljuba mati oči zatisnili, Turki pa očeta na brežkem polju ubili, mi dela gospodarstvo noč in dan velike skrbi.»

V stolpu se oglasi jako slovesno veliki zvon, na ostala manjša dva prično pa fantje

večernice pritrkavati, drugi zapalijo možnarje, ter se poizgubé s klobukom pod pazduho v cerkev. Tudi ljudstvo jelo se je polagoma izgubljati, ker je mrak pričel razprostirati po zemlji svoja temna krila. Le Janez se ne gane iz mesta, kakor bi bil pribit. Čisto sam je ostal. Ozre se tjakaj, kjer je stalo Martinaškino ognjišče, kamor je ravnokar prihitela Marjetica s škaфом vode. Martinaške ni bilo nikjer videti. «Sedajle ali pa nikoli,» mrmra sam s saboj Janez in jo pomeri proti ognjišču. Sam sebi zdel se je nezmerno okoren in neokreten.

«Kaj si tako zamišljen Janez, kar ves spremenjen se mi zdiš! Tovariši tvoji odšli so v cerkev, le ti si ostal na mestu, kakor bi bil primrznil k tlam.»

«Res sem se bil nekoliko globokeje zamislil, kakor je sicer pri meni navada. Vzrok temu je moja razburjena notranjost, kjer se je silno veliko spremenilo v poslednjem času.»

«Ali se sme vedeti, kaka je tista imenitna sprememba?» vpraša nekako nagajivo Marjetica ter mu ljubko pogleda v zveste oči. «Meni se že smeš zaupati, saj sva od najnežnejše mladosti skupaj rastla. Morda ti odleže, ako

mi zaupaš, kaj te tare, in kdo vé, če ti celo ne bi mogla pomagati.»

«Dobro si govorila, Marjetica, kajti če mi le živ krst more pomagati, je to izvestno prav v tvoji moči.»

«Kako le?»

«Da prav ti in nobena druga krščanska duša ne!»

«Tako? In ti mi toliko časa zakrivaš vzrok svoje žalosti? Ali sem res tako neusmiljena in trdosrčna, da bi ti ne hotela pomagati. Prav nič ne moreš zaupanja do mene imeti, ako me tako sodiš! S čim bi si to zaslužila? Kaj ti je, povej mi brez ovinkov. Če morem, rada ti pomagam.»

«Da prav res mi lahko pomagaš.»

«Ne oklevaj dalje, reci, kaj mi je storiti in storila bodem.»

Janez vjamé Marjetico za roko in oba stopita nekoliko na stran za lipovje. «Marjetica,» prične Janez poluglasno ter ji pogleda globoko v zveste oči, «prisilila si me, da ti odkrijem svoje srce. Četudi se ne nadjam, da bi se mi takoj zacelila rana, ki jo že več časa tu le notri v srcu nosim, vendar ni nemogoče, da mi bolečina vsaj za trenutje po-

neha, ako se ti iz celega srca zaupam. Jaz te ljubim, dekle drago, kakor angeljci Boga, kakor zemlja solnce ljubi, roža mojega srca! Vidiš ljubica moja, v teh kratkih besedah dopovedal sem ti vse, kar sem že dolgo, dolgo časa drugim globoko v srcu prikrival. Sladke so moje bolečine, ki jih čuti moje srce, ako se le domislim tebe, v sladko čut spremene se mi mahoma, kadar mi je prilika videti te ali še celo par besed s taboj spregovoriti. Ti mi ne moreš verjeti, kako nepopisljivo, kako nedopovedljivo da te imam rad, Marjetica!»

Marjetica povesi sramežljivo oči.

«Kajne, Marjetica, da me imaš tudi ti vsaj nekoliko rada? Jeli, da je res, da se ne motim v sladki nadi. Molčiš? Govori, rožica mojega življenja, a govori in razodeni mi še nocoj, ali je moj up prazen ali pa se smem prištevati najsrečnejim ljudem na zemlji božji! Čuješ Marjetica, še nocoj, da prav v temle svetem trenutku, ko gledajo na naju semkaj doli angeljci božji iz svetlih zvezdic, hočem iz tvojih ust slišati, česa se mi je nadjati, česa bati. Govori torej, ljuba moja, govori!»
Janez jo prime z desnico okoli pasu in lah-

kotno potegne náse. Molče nagne zala deva rajskomili svoj obraz ter nasloni plavolaso glavo Janezu na kipeče prsi. Izza hrvaške meje šinili so pa medli žarki blede lune ter se razlili pō tihi okolici, presrečno mlado dvojico ljubezni kipečih src poljubljajoč.

«Janez, moj Janez, i jaz te ljubim, ljubim že dolgo časa in te bodem ljubila, dokler bodo naši fantje ukali in šopke za klobukom nosili, tebe, edino le tebe samega, zvesto in goreče, kakor zna le slovensko dekle ljubiti svojega ženina. Tebe in nikogar drugega!»

«Oh, kako sem srečen, trikrat srečen, predrago milo dete moje, odkar vem, da me ni varalo lastno srcé. Moja si in moja bodeš, dokler nam bodo naše gorice rodile slastno kapljico božjo, katera nam razvedruje glavo in razveseljuje srce!» Janez si ne more kaj, da bi v tem divnokrasnem položaju ne poljubil snežnobelega in solnčnočistega čela svoji izvoljeni nevesti.

«Pri moji veri!» vzklikne nekdo navdušen za lipovjem na drugi strani, «pri moji veri, najlepša dvojica, kolikor daleč tekó mejé slovenski deželi.» Bil je Tone, Janezov prijatelj, z drugimi fanti, ki so zasačili zaljubljeno

dvojico v najlepšem in najslajšem trenutku prve, neskaljene, svete ljubezni, v trenutku prvega poljuba.

«Kaj sem vam pravil,» dostavi Tone-tovim besedam Muharjev Jaka, «da je Janez zaljubljen, da bolje biti ne more!»

Fantovska družba stopi izza lipovja, kjer je Janezovo ljubkovanje z Marjetico že nekaj trenutkov opazovala, ter obstopi Janeza in Marjetico, katero je vrli mladeneč še vedno objeto držal, saj se jima ni bilo ničesar sramovati v svesti si svoje nedolžnosti in svetega značaja ravno razcvetajoče se mlade, večno nove ljubezni. Janez dvigne desnico proti nebu in vzklikne s čistim, pogumnim glasom: «Prijetelji, današnji dan mi je najlepši dan v življenju. Bodite mi svedoki, kar kar vam sedajle pred Bogom prisezam. Javno se izpovem, da ljubim Marjetico iz celega srca in vse svoje moči, ker bode prej ko bode možno moja žena! Če bi se kdaj tej zakletvi izneveril, zabode naj me tisti izmed vas, kdor me prvi sreča!»

«Živel Janez! Živela njegova sladkomila zaročnica Marjetica», zaori trikrat iz fantovske družbe v tiho noč.

«Marjetica mi je obljubila, ljubiti me toliko časa, dokler bodo slovenski fantje ukali in šopke za klobukom nosili,» pojasnuje Janez svojim tovarišem ravnokar sklenjeno zvezo večno nove ljubezni.

«Raca na vodi, to bode ljubezen, ki bode trajala vekomaj, kajti slovenski fantje bodo ukali in šopke za klobukom nosili, dokler bode stal svet na ljubezen oprt» pravi Tone. «Juhej, juhej!» razlega se zopet po okolici vrisk Janezovih tovarišev, ter odmeva od loga do loga. Kakor bi jim bil kdo mignil, hkrati vse utihne in se na levo in desno razdeli. Pengarjev oče in Martinaška stojita pred fanti, kakor bi bila iz nebes padla med nje. Janez in Marjetica stopita pred očeta in ne bomo lagali, če priznamo, da je Janezu nemirno utripalo srce v kipečih prsih, češ, kaj bode pa sedaj? Toda pogumen in pošten, kakor je bil, tudi tu ni izgubil prave poti. Odkritosrčno ponudi Marjetičnemu očetu v dobrodošel pozdrav desnico, česar se stari Pengar na veliko radost Janezovo niti ne brani ne, temveč krepko udari v ponudeno desno, rekoč: «Vse mi je znano, kajti Martinaška, ki me je prišla klicat, razodela mi je

vse. Od moje strani se vama ni bati nikake zapreke, ker vaju oba poznam kot prava poštenjaka slovenske korenine in ponosen bodem na-te kot svojega zeta, Janez, saj si najčvrsteji, najpametnejši in najboljši fant po celi okolici. «Ti, ti,» obrne se na to stari Pengar k svoji hčeri, «sedaj se je pa tudi meni posvetilo, čemu ti je bila čveteroperesna deteljica. Veselilo me bode, ako te pripelje k pravi sreči, česar se hočemo nadjati.»

Martinaška se ni hotela mešati med srečno družbo, vendar pa si ni mogla kaj, da bi ne bila sedaj Janezu, sedaj zopet Marjetici namežikala z levim očesom, češ, kaj lepo sem vaju zjedinila, ki bi bila brez moje pomoči kdo ve kako dolgo zdihovala vsak záse. Vrla soseda obljubila je tako Janezu kakor Marjetici, da bi bilo mogoče na večer pred sv. Ano drug drugega videti na gori. Niti črkice pa starka ni omenila o tem, da se misli proti večeru izgubiti iz gore in po Marjetičnega očeta hiteti, da ju tu na lastne oči zasači v sladkem prvem ljubkovanju, kati stara ženica imala je vkljub svojej starosti še jako bistre oči in je že davno vedela, da bi se stari Pengar Mlinarjevega nikakor

ne branil za zeta. Uganila je do pičice, kar jo je tembolj veselilo, ker se je vsa zadeva tako srečno iztekla, da je končno Pengar vso fantovsko družbo povabil na večerjo.

II. Grof in menih.

ot od Sv. Ane proti Pengarjevini je bila zdatno krajša, kakor pa narobe, kajti veseli in živahni fantje kratili so si jo z veselim petjem in radostnim ukanjem. Še krajša nego fantom zdela se je pa danes Martinaški samej, ki je šla, svoj kuharski posel na gori prijateljici izročivši, kakor veter hitro po gori doli in naravnost k Pengarjevim v kuhinjo za večerjo pripravljat, da se vesela družba vredno pogostí in radostni dogodek primerno poslaví. Smukala je semtertja po kuhinji tako hitro, da je bila dostikrat sama sebi na poti, kaj pa šele deklam, ki so ondi svoj posel imele! Toda kaj to; pognala jih je drugo za drugo venkaj, deloma po opravku, deloma, da je imela sama več prostora, katerega ji je bilo tolikanj potreba. Naposled se ji razburjenost

vendar nekoliko poleže in Martinaška prične razvijati svoje umetno poslovanje. Najprvo, česar se je lotila, je bilo, da je nabíla potrebno število jajc, zamesila testó in zaklala nekaj kokoši, katerih se pri Pengarjevih ni nikdar manjkalo. Dékle, ki so se polagoma vračale, morale so ji med tem različne brisati, krópe pristavljati, posodo, žlice, nože in vilice pripravljati in snažiti ter končno veliko javorovo mizo pogrniti. Sploh vse je šlo, kakor po nitki.

Veselo petje in navduševalno ukanje fantov prihajalo je čedalje bliže Pengarjevini; končno zaukajo fantje pred hišo. Da je vse iz kuhinje na prag hitelo, kar se je gibati moglo, razume se pač samo ob sebi, da, dékle so celo na mast na ognju pozabile, ki bi se bila vžgala, da je ni Martinaška pravočasno odstavila.

Družba se pomudi še nekoliko časa pred hišo, Pengar, Janez in Marjetica podajo se pa noter, kjer sta mlada zaljubljenca pokleknila pred sivolasega očeta, proseč ga blagoslova. Stari poštenjak se odkrije, položi jima roke na glavo in moli: «Usliši me vsemogočni večni Bog,» in solze mu priigrajo v zvestih

očeh, «usliši me večni Bog, očeta, ki Te prosi blagoslova svojemu edincu in njenemu zaročencu. Daj jima zdravja, da dočakata vnukov in po tem zemeljskem bivanju bodi jima pa milostljiv sodnik. Polje rodi naj jima stoterno, črede naj se jima množe čudovito. Daj, da jima trs nikdar ne usahne, ter čuvaj streho domačije njune ognja in zabranjaj pod njo ogenj domačega prepira. — Vama pa, ki bodeta stopila skoraj v zakonski stan, toliko rečem, da bodita vedno pridna, delavna in poštena ter na molitev ne pozabita. «Moli in delaj, pa pošteno živi,» bodi vama zlato vodilo v vseh prilikah tega življenja, kakor vama bodi najlepši kras kmečkega človeka — žuljava dlan! Vzgojujta in poučujta krščanski svoj naraščaj, da se mi ne bo treba sramovati svojih vnukov, češ ciganski so vzgojeni. Ohranita si sv. vero in zakonsko zvestobo in držita se svojega kmečkega stanu in svoje domačije. Bog vaju blagoslovi!»

Sedaj se odpro duri in fantovska družba privre v hišo, kjer se posedé okoli javorove mize, ki se je skoraj šibila obilice jedil, na njo nanošenih. Gostje so jedva dobro jeli večerjati, ko se zopet odpro duri in menih

stoji med njimi. Bil je mož velike postave v dolgi črni halji. Stari Pengar, pobožen mož, meniha med durmi stoječega ugledavši, hiti mu od mize naproti, zeleno kapico, ki jo je navadno imel doma, v rokah mencaje, ter ga vpraša, česa da želi sv. mož. Menih prosi prenočišča. Pengarju zdela se je velika čast in zasluga pred Bogom samim, služabniku božjemu po svoji moči postreči in podvoriti. Jako rad mu torej obljudi prenočišče med tem ko je menihovo oko bliskoma švignilo po družbi, okoli mize zbrani, kakor bi si koga ondi izbiralo. Pengar povabi služabnika božjega dalje stopiti, ter mu pripusti prvo mesto za mizo, kjer je ravnokar še sam sedel.

Da se je pri večerji mnogo govorilo, napivalo in popevalo, smejalo in šale zbijalo, umevno je samo ob sebi. Zdravica za zdravico se je vrstila na zdravje in dolgo življenje Pengarja, na korist in srečo gostoljubne Pengarjeve hiše, na blagoslov božji novozaročencema, na blag spomin pokojnih Mlinarjev. Da, fantje so si napivali celo na zdravje novega jutri izvoljenega načelnika svojega. Vsem in vsakemu so že napili, kar se nekdo domisli izborne kuharice, stare Martinaške,

in nič ji ni pomagalo; kar v hišo je morala in čašo do vrha polno iskrenega vinca stisniti hočeš, nočeš, moraš! Ako hočemo biti odkritosrčni, moramo pač priznati, da ji to ni prav nobenih težav delalo, kajti njej čašo vina v dušku izpiti in pa žida v peklo vreči, bi bilo edno in tisto. Muharjev Jaka je bil, ki se je je domislil in je šel po njo. Ni ji bilo kdo vé kaj zaradi vina, saj ga je imela v kuhinji poln lonec — záse in dékle, pač pa za veljavo, da so se tudi nje spomnili, ki se v hiši gosté z jedili, od njenih rok pripravljenih.

Menih se je vseh teh šal udeleževal in skoraj da popolnoma pozabil svojega stanú. Kozarec za kozarcem zlival je váse, čemur se pa ni bilo čuditi, kajti kapljica je v resnici bila izborna. Starina, ki jo je imel Pengar le záse odbrano v malem sodu shranjeno, in katere si je le ob velikih praznikih privoščil po edno ali dve čaši, pocejala se je nocoj po mizi, kakor bi bila hruševka, ne pa dragoceno vino, kapljica božja. Bila je lepo zlatorumena, kakor bi bili cekini v njej raztopljeni, Vinski duh razvijal se je pri mizi vedno preširneje in temu in onemu silil je že precej v možgane, posebno menihu prihajalo je če-

dalje bolj gorko in — odpne si nekoliko haljo. Toda, kakor da bi se bil sveti mož nečesar domislil, zapne jo zopet tako hitro, da spremembe razen Janeza nihče opazil ni. Le-ta je pa v omenjenem trenutku z bistrim svojim sokolskim očesom dobro zapazil, da ima menih pod haljo za pasom dva noža. «Čemu vruga skriva pač ta menih orožje pod haljo, orožje, ki ni v nikakršni dotiki z njegovim stanom», misli si Janez ter prične skrivnostnega meniha od strani opazovati. Čimdalje si ga ogleduje, tem manj mu zaupa. Ob prvi ugodni priliki razodene Šimekovemu Tonetu, ki mu je bil najboljši prijatelj, kaj je pri menihu opazil. Tone, jako odločen fant, čez nekoliko ustane in prosi za posluh. Vse utihne, v svesti si kake ostroumne napitnice. Tone se pa za vinski kozarec niti ne zmeni, vzame svoj klobuk, ga položi na sredo mize, rekoč: «Prijatelji dragi, ne zamerite! Kdor izmed Vas je dobrih mislij, čistega srca in pošteno ravná, naj položi kazalec desne roke tu semkaj poleg mojega na kraje!» Vse ostrmi, nihče ne vpraša zakaj, vsak molčé položi kazalec desnice na odkazano mesto — tudi menih ni izostal. Tihota kakor v grobu nastane po hiši, miš bi

se bila slišala teči in šivanka pasti. Vsakdo čaka, kaj da bo! Tone nadaljuje na pol proti menihu obrnjen: «Kdor izmed vas nosi orožje s seboj naj je tu prostovoljno odloži, kajti ne spodobi se v tako prijetni in veseli družbi, kakor smo, oboroženemu sedeti. Ako bi pa dotični tega ne hotel storiti, naj v imenu božjem nemudoma nas in to mirno podstrešje zapusti!»

Vse je tiho. Sosed pričakuje, kdaj bode sosed segel v žep in odložil orožje. Ker se pa le nihče ne oglasi, poudari Tone nekoliko krepkeje: «Bolje bi bilo onemu, pristavljam še edenkrat, da sam radovoljno odloži orožje, kakor da ga pri njem najdemo, kajti posadili bi ga pod kap!»

Fantje prično mrmrati. Vsak se zaklinja, da nima razen svojega navadnega noža prav nič orožju podobnega pri sebi. Tudi menih se zagovarja, da pač ne ve, čemu bi prav njemu utegnilo hasniti orožje, ker sta mu že sveta obleka Bogu posvečenega stanú in pa stanovska svetu znana revščina pač najbolj varni spremljevalki križem sveta in popolnoma prav ima Tone, ako terja, da se v družbi orožje odloži, katero morda kdo na skrivnem s seboj

nosi. Tako so delali malikovalci, nikdar pa ne kristjani.

Vsak je še vedno tiščal svoj prst na kraje Tonetovega klobuka, nestrpno čakaje, kdaj in kako se reši grozna slutnja. Godrnanje in nevolja postaja čedalje večja. Tone še enkrat ostro poudari: «Da se pa zares prepričamo, da smo sami poštenjaki skupaj, da ni sleparja med nami, hočemo srečkati. Ženske so izvzete, vsak drug pa, kogar srečka zadene, se mora dati do kože preiskati, če res nima orožja pri sebi.»

«Bodi!» čuje se od vseh strani hkrati, «ako tudi se danes kaj takega silno malo spodobi.»

Menih je medtem svoj prst umaknil, v znamenje, da se nikakor ne strinja z ravnokar stavljenim predlogom, kar pa Tonetu nikakor ni odšlo.

«Kaj vidim, častitljivi gospod», očita mu Tone, «je-li res, da se mislite edini odtegniti, saj ste vendar tudi gost v naši družbi.»

«Služabnik božji sem in nikakor se ne ujema s častjo in namenom našega reda, da bi se brez omadeževanja dostojnosti udeleževal takšnih burk. Gledé tega, mislim, da me sma-

trate zunaj vaše družbe stoječega. Kar se tiče orožja, vendar ne bodete mene sumničili, saj bi ga niti rabiti ne znal. Po redovnih pravilih in po božjih ukazih sem nedotakljiv in gorjé mu, rečem vam, kdor bi se me drznil dotakniti. Božja kazen bi ga zadela in gorel bi na dnu pekla!»

Menih je stojé govoril te besede. Ko se hoče vsesti, odpre se mu zopet na poseben slučaj halja in po bliskovo hitro šine Janezova roka menihu za pas in izvleče noža.

«Ha, kaj pa je to, dragi moj kozel?»
vzklikne Janez, noža visoko nad glavo vihteč,
«ali to ni orožje, ki ste ga pod haljo skrivali?»

Meniha spreletavajo vse barve in jeza ga zgrabi. Toda zvit, kakor je bil, se je potajil, rekoč:

«Le oglejte si noža bolj pri luči, morda bodete ondi spoznali, da je resnica, če vam še ednoč zatrdim, da gorjé mu, kdor se me dotakne.»

Vse se gnjete okoli pogumnega in srditega Janeza, vsak hoče noža in grb na njih videti. Grb, obstoječ iz treh zvezd, vrezan je bil na rogu obeh.

«To je grb celjskih grofov», menih ošabno pojasni, «in grof Urh je moj gospodar, moj mogočni zaščitnik.»

«Molči, kdo te je kaj vprašal!» zavrne ga Janez srdito. «le predobro poznamo in vemo, kaj je grb celjskih grofov. Grb in grof Urh, oba sta nam znana kakor slab denar. Ne bojimo se ju pa vkljub temu ne, pravtako malo, kakor recimo tvojih širokih čeljusti, kakor celjskih biričev, in kakor grofovih vitezev in drugih njegovih postopačev. Ti pa, črna duša, sedaj povej, čemu te je grof Urh poslal pod to mirno streho za meniha preoblečenega in govori resnico, sicer ti s tem-le nožem kosti prerahljam. V turški krvi sem ga namakal!»

Take pogumnosti se poslanec grofa Urha ni nadjal med priprostim narodom, zato mu je pa srce tudi popolnoma upalo. Tresti se je jel kakor trepetlika na vetru ali šiba na vodi in bled je bil, kakor bi ga bili vlekli na vešali. Vse je obljubil povedati, le nič žalega naj mu ne storé. «Poslal me je semkaj moj gospodar, čegar grb ste videli na noževem rogu.»

«Čemu, govóri črna duša!»

«Da, bodem, če me pustite pri miru!»

«Le brž, le brž z resnico na dan, sicer si bode ogledal moj nož, kje ti tiči prokleta tvoje pasje srce», zagrozi se mu Šimekov Tone.

«Moj gospodar poslal me je v tej opravi semkaj, da bi si tem laglje ogledal, kako sledé sobe druga drugi, posebno pa, da bi zvedel, kje da spi — Marjetica. Menihove oči se plaho ozró po navzočih. Smrtnobleda barva in jezna rdečica sta spreletavali družbo. Vse je groznega hudobneža grofa Urha poznalo, kaj da pomeni, ako dá on tu pa tam zasledovati, kje spé mlada dekleta.

Starega Pengarja je ta izpoved laži-meniha zadela globoko v srce. Mož je bil bližje smrti kakor omedlevici, in hočeš, nočeš, moral se je vsesti k peči na klop, blizu katere je ravnokar stal, sicer bi bil pal po sobi: «Oh, sedaj mi je vse jasno», vzklikne s slabim glasom ubogi oče. «Vsa okolica na dolgo in široko pozna bogokletno početje grofa Urha, ves svet vé, da se naš grof ne boji ne Boga, ne hudiča, in da doprinaša grozne hudobije na svojem gradu, ne zmeneč se celó za cesarjeve ukaze. Ni še pol leta, in menim, da ni še nihče pozabil, kako je bil tedaj ugrabil Zagorčevo Franico iz Košnice in jo po sili

odpeljal v prok leto svoje gnezdo. Bog mi greh odpusti! Izvestno ste jo vsi poznali, kako vrla, snažna in dična deklica da vam je bila. Na samem cesarskem dvoru niso imeli lepše! Bog ji daj večni mir in pokoj — grof Urh jo je umoril! Ogleduhi njegovi so jo bili zasledili in grofu javili, kako da je lepa, čvrsta in jedro-vita. Grof si ne dá dvakrat velevati in gre takoj na lov nanjo ter z vso svojo druhaljo pridivja preko Savinje kakor tolovajski poglavar v Košnice in okolico. Zagorčeva Franica pasla je prav tedaj ovce svojega očeta v tihi prijazni dolini, kjer je brezskrbno in veselega srca prepevala mične pesmice. In prav te pesmi so jo pogubile, ker so jo izdale. Lovski psi pripode nekaj njenih ovčic proti njej, katere se plahe k njej zatekó, češ, pokroviteljica naša, varuj nas! Takoj za njimi pridrvi se ostala biriška druhal grofa Urha. Franica se ji hoče umakniti, toda gorjé, več ni mogoče. Psi in biriči so jo obkolili. Kar se je ondi dalje godilo, se ne dá dopovedati. Pol ure kasneje ležala je Franica v celjskem gornjem gradu grofa Urha zvezana in zaprta, kakor največja razbojnica. Bogokletni grof se je pa s tem svojim lovom še hvalil, rekoč:

«Ha, ha, ha, že dolgo nisem bil tako srečen na lovu, kakor danes v Košnici.» Stari Zagorec dolgo ni vedel, da je njegova Franica v pesteh hudobnega grofa in skoraj da bi bilo bolje, ko bi o tem nikdar slišal ne bil. Ubogi mož mislil si je iz začetka, da so jo raztrgale divje zverí in to tem prej, ker so se tistega večera ovce pripodile plahe druga za drugo same domu in ker so našli Franičin robec raztrgan med robidovjem. Milo se je storilo po njej dobremu očetu in objokaval jo je, kakor svoje dni očak Jakob svojega izgubljenega in prodanega sina Jožefa. Šele čez mesec dni izve pomilovanja vreden mož, pri čem da je. Skoro da je zblaznel. Nemudoma je dal natovóriti dva konja z raznim blagom, katero je izbral iz vsega, v njegovem posestvu se nahajajočega premoženja. Žita in vina, slanine in prediva in trideset vatlov najlepše tančice, ki jo je Franica sama napredla preteklo zimo, spomladi pa obelila, dal je Zagorec naložiti na konja. Poleg tega zakolje najdebeleje tele iz hleva, katero vzame s seboj. Pred odhodom podá se mož v hišo, kjer poišče v škrinji v skrivnem predalcu trideset cesarskih cekinov, katere si je bil v teku let prihranil in Franici

namenil za doto. Pred odhodom se še poškropi z blagoslovljeno vodo, napravi križ in se takó opravljen in oprtan podá v gornje-celjski grad, kjer najde grofa na dvorišču v sredi oboroženih vitezov, s kojimi se je zabaval v raznih viteških igrah. Zagorec videvši to, obstoji pri vratih, nevedé kaj bi storil. Mož čaka in čaka, da so igre pri kraju. Sedaj se Zagorec ojači, stisne klobuk pod levo pazduho, ter pelje natovorjena konjiča pred grofa. Le-ta se daril ni prav nič branil ter je konja izročil hlapcu. Zagorec zdrsne pred grofom na kolena in zastoče, noge mu objemajoč: «Mogočni grof, vse ti dam, kar imam, kakor mi posestvo stoji in leži, vse bodi tvoje, le ene prošnje mi ne odreci. Podpiram jo, sklicevaje se na to, da sem se bojeval v svojih mlajših letih pod slavnim rajnkim grofom Ermanom v njegovem krdelu zanj, za njegovo rodovino, za grofovino, za čast in slavo celjskih grofov, za poveličanje in utrdbo njihovega državnega upliva, kakor ti svedočijo razni znaki zaceljenih ran na mojem obrazu in po mojem telesu, prelival sem celó kri za tvojo rodovino. Tudi sedaj kot sivolas mož pripravljen sem ti darovati svojo srčno kri,

ako jo zahtevaš, le izpolni mi, česar te prosim!»

Tako je prosil Zagorec grofa solznih oči, ki se je medtem z vitezi, okoli njega stoječimi, zabaval, kakor bi mu kmetova prošnja nič mari ne bila. Ni se zmenil ne za besede in ne za solze ubogega kmeta in že se je pripravljaj, da bi z vitezi odšel v grajske sobe, toda Zagorec ga ne izpusti, temveč se plazi za njim po kolenih še vedno ponižno posluha proseč. Srdito se grof proti njemu obrne in zarenči: «Povej na kratko, kar želiš, kmetavs, ne ljubi se mi, da bi te dolgo poslušal!»

«Daj mi, mogočni grof, daj mi moje dete, mojo hčer nazaj. Pri večni pravici te prosim, te zarotim, daj mi uplenjeno hčer, edinico moje nazaj!»

Marjetica se v tem trenutku pritisne bližje k očetu, tako jo je prevzela žalostna povest o Zagorčevi Franici, Pengar pa nadaljuje: «Toda vse besede in bridke solze Zagorčeve so bile zastonj, brezuspešna vsa darila in ponudbe.

«Išči si svojo neubogljivo hčer pri Sv. Duhu!» zavrne ga porogljivo grof in krotaje se, odide z vitezi. Zagorec plane kvišku, kajti sram ga je bilo, da se je plazil v prahu

pred grofom. Solze se mu ustavijo in prošnje spremené se hkrati v grozno kletev: «S teboj», vzklikne Zagorec grozeč, povzdignivši desnico proti nebu, «s teboj ti vsahni tvoj bogokletni rod, morilec mojega otroka! Ta-le tvoj grad razsuti se mora kakor trhlo drevo, in v tvojih sobah, z zlatom in srebrom napolnjenih, skovikajo naj v bodoče čuki in sove pesem prokletstva tebi na spomin! Oni stolp, v katerem se nahajajo tvoje grozne ječe, naj se ti razpoči od slemena do temelja v živo znamenje božjega maščevanja, ki te bode doletelo zaradi nedolžnosti tam notri po nedolžnem trpinčene. Ves svet, kar ga imaš, s tem-le dvoriščem vred, postani kmečka last tebi in tvojemu rodu na sramoto, če je le še kaj pravice pri Bogu!» Vse je ostrmelo pri groznih besedah očetove kletve, kmetič pa hiti v Celje na pokopališče k Svetemu Duhu. Ondi najde sveži grob svoje hčere Franice, kamor so jo pred tremi dnevi položili. Umrla je devica rajši mučeniške smrti za svojo nedolžnost, kakor pa da bi se dala grofu zapeljati v greh. Zagorec poklekne na grob, kjer ga moči popolnoma zapusté. Drugo jutro našel ga je grobokop mrtvega ondi!»

Pengar se oddahne. Srdito se obrne proti menihu, rekoč: «Sedaj bi menda grof tudi mene rad spravil v slično nesrečo. Kaj ne, da je to namen tvojemu našemljenju, je li, da sem pogodil grofove naklepe.»

Nemo prikima lažnjivi menih. Vsa družba ostrmi, kakor bi bilo treščilo vanjo. Stara Martinaška prihrumi z velikimi burklami v hišo in se hoče ž njimi spraviti nad «kozla»; le s silo morali so jo zopet odvesti v kuhinjo.

Janez zgrabi z levo meniha, v desnici vihti oster nož in zakriči: «Govóri, nesrečnež, kdaj misli grof to svojo nakano izvršiti, govóri, rečem ti, sicer je po tebi v tem trenutku in v lastni krvi opral si bodeš tu na mestu svojo grešno dušo črnih madežev.» «Še nocoj», deha menih v smrtnih težavah. «Pusti me pri življenju in vse hočem povedati.» Janez ga spustí iz rok in menih prične: «Nocoj, je rekel grof, da bo prišel o polnoči z dvema biričema v meniški obleki. Na dogovorjeno znamenje od zunaj, odpreti bi jima moral duri in vsi štirje splazili bi se v Marjetično spalnico, kjer bi ji pred vsem usta zamašili, potem pa ž njo bežali v Bežigrad, kjer je že prilična soba pripravljena zanjo. Več o tem

ne vem, zatorej Vas prosim vse skupaj, pustite me, da grem zopet svojo pot.»

«Oho, kaj pa še», seže mu Tone v besedo, «to bi pač raka v vodo vrgli, tako lahko se ne rešiš. Četudi si nam prisiljen razodel resnico, ti to vendar še ne daje pravice, da bi prost zopet odšel po svojih hudobnih potih. Bodi za sedaj zadovoljen, da si se rešil gotove smrti, ako si resnico govoril, kar se mora kmalu pokazati. Vi fantje pa, in posebno ti Janez, ki si kot Marjetičin ženin pri vsej zadevi najbolj prizadet, čujte moj nasvèt. Polnoči bo skoraj in grof mora vsak čas tukaj biti. Kaj, ko bi ga šli mi čakati na voglajnični most. Tamkaj pod Mlinarjevim kozolcem je še zadosti lanske koruznice, v kateri se lahko skrijemo. Mislim, da jim bomo kos. Tebi Janez pustim čast, kot ženinu, da se lotiš grofa, jaz zgrabim ednega izmed biričev, ti Jaka pa drugega. Marka čuva naj tega-le tiča.»

Predlog je bil vsem všeč. «Da, da, pričakali ga bomo in mu pokazali, kake korenine da smo teharski fantje in svet naj izve in sodi, kakó da znamo snažiti domače ognjišče tujega smradú», zakričé vsi hkrati.

Noč je bila krasna, zrak mlačen, kakor o tem času sploh. Luna stala je visoko na jasnem nebu, odkoder je razsipala svoje blede žarke po tihi pokrajini, ko se fantje z menihom v sredi med seboj od Pengarja na pot napravijo in odrinejo. Vsak je potisnil klobuk nekoliko na stran, kakor da bi šli komu zabavljat. Jeli so drug za drugim poukavati, in kmalu oglasi se jim nekdo na Trnoveljski strani. Šimekov Tone ga takoj spozná po glasu in ukanju, rekoč:

«To je Koštomajev Andrej, ki gre k svoji Anici junačevat. Trikrat so ga Trnoveljci že nabili, pa vkljub temu nič ne mara. Škoda, da ga ni tu pri nas v tem trenutku, njegova pest izdá za devet drugih. Korenjak je brez primere na Teharjih in Trnovljah.»

Fantje so mu ukaje še nekoliko časa odgovarjali, toda tembolj poredko, čembolj so se približavali voglajničnemu mostu. Tik mostú stal je že tedaj Turkov mlin, v katerem je že vse spalo in tudi koleša so stala zaradi svetoanskega praznika. Nič ni motilo svetega miru, le Voglajna je vrela, šumeč čez jez v globočino. Poleg mlina je stal kozolec. Janez razpostavi ondi straže, ki so se pri-

tisnile h kozolcu, menihu so pa ukazali skriti se pod kozolec, v katerem je bilo obešene precej veliko koruznice. Vse je bilo tiho kakor v grobu. Kake pol ure so že čakali naši fantje, toda zastonj. Žive duše ni bilo videti. Že so postajali nevoljni, posebno pa Janez, ki se kar ni mogel znebiti misli, da jih je ogleduh morda celo prekanil, semkaj zva-bivši jih, medtem mu pa grabežljivi jastreb odnese sladko golobico v nepristopno svoje gnezdo. Tolažila ga je pri vsem tem le nada, da grof mora preko mostú čez vodo, katera je bila pa precej velika in deroča vsled poslednjega deževja in je prav vsled tega ni bilo mogoče nikjer prebresti.

«Tiho, Janez, tiho!» vzklikne Tone, ondi-le v gozdu slišal sem brstje pokati pod nogami.» Fantje se potuhnejo, in res stopijo kmalu na to trije možje v dolgih haljah iz gozda na mesečino. «So že tu, sedaj pa le tiho, fantje!»

Vsak zgrabi za nož. Tone moral je z vso silo zadržavati Janeza, da se ni prenaglil z napadom. «Ne bodi vendar nespameten, Janez», šepetal mu je na uho, «kaj misliš, da te bodo tu čakali, ako se jim pokažemo prezgodaj. V gozd bi se nam umaknili, potem jih pa išči

ondi, ako moreš. Le potrpi, saj nam pridejo sami radi v pest.»

Menih to čuvši, kihne in se nekoliko počohlja, da zašumi koruznica okoli njega. S tem je hotel grofa še pravočasno opozoriti na nevarnost, ki ga tu pričakuje. In res so postali tisti trije oprezni, Tone pa zareži nad vohunom, rekoč: «Lopov, ako se še ednoč ganeš, ali nas sicer izdaš, porinem ti nož do rogú v tvoje črno srce, kakor gotovo je Bog v nebesih.»

«Naprej, naprej!» ukazuje grof svojima spremljevalcema. «Ali je vama morda srce v hlače zlezlo, da si več ne upata dalje, odkar sta čula koruznico šumeti, po kateri je veter potegnil?»

«Svetli grof», odvrne mu eden spremljevalcev pohlevno, «to šumenje ni bilo od vetra, ki ga niti ni ne. Bilo je, ako sem prav slišal, šepetanje, in prav nič varno se mi ne zdí pri kozolcu.»

«Ako ni bil veter, je bila pa kaka mačka na mišjem lovu. Vama se pač pozna, da sta se v mladih letih za kravami potikala, čaplje lovila in kamenje za plugom pobirala! Le nikari se ne bojta!» dodá nekoliko bolj tiho,

kakor bi že samega groza spreletavala, — «saj sta vendar v častiti meniški opravi; da bi bilo sedaj-le podnevi, bi vama ljudje še celo vajine biriške roke poljubovali. No, in ako nas res kaj resnobnega doleti, ali nimamo ostrih mečev pod haljami? Toda meč bo prej ko ne v vajinih rokah to, kar bi bilo sedlo na biku! Kar sem sklenil, hočem dovršiti še nocoj, naj se tudi svet podere. Ako ne pojde z lepo, mōra z grdo. Na polu pota ostajati, mi ni bila nikdar navada, razumita? Še nocoj se hočem ž njo na svojem gradu kratkočasiti!»

V takem pogovoru pride trojica vštric kozolca. Kakor razdražen lev plane Janez nad nje in zgrabi prvega z levico za zatilnik, ga dvigne kvišku, dvakrat zavrti in tako neusmiljeno strese, da so mu zobje zaklepetali. V desni pa se mu zabliska v bledi mesečini ostro brušen nož. «S katero se hočeš še nocoj kratkočasiti? Kdo si in kam greš? Odgovarjaj, sicer te pri tej priči zabodem, črna duša!»

Grof Urh — ta je namreč bil, ki ga je Janez zgrabil, — ožrè se po svojih hlapcih, katerima se pa niti za las ni bolje godilo, kakor njemu samemu. Vsacega je pestil eden izmed fantov. Grof, to videti, Janezu kolikor

mogoče mirno pravi: «Kaj nam hočete? Ali ne vidite, kdo da smo? Ali vam ne pravi naša samostanska obleka, da smo mirni služabniki božji, ki se vračamo iz Celja v Zajčji samostan!»

«Je-li to čas, ko so menihi na potu?» seže mu porogljivo Janez v besedo, «sedaj, ko si sove, čuki in druga mračna žival išče plena? Pravi menihi sedaj klečé po svojih izbicah in prosijo Boga, da prizanaša grešnemu svetu zaradi naših hudobij, nikdar pa se ne potikajo ob tem času po gozdih. Ako me vse ne moti, bodete vsi trije prav taki menihi, kakor je bil oni, ki smo ga danes prijeli. Marko, pripelji ptiča semkaj, da se prepričamo, ali so vsi ednega gnezda ali ne!»

Koruznica zašumi in Marko privleče volhuna na mesečinó.

«Izdajalec!» sikne grof, spoznavši svojega ogleduha, družega ni mogel reči, tako krepko ga je davila Janezova pest. Sedaj se domisli, da ima pod haljo meč, in ga hoče izdreti, toda Janez ga prehití in izdrti meč na kosce zlomi, ter zmeče v mlinski jez. Večje sramote mu pač ni mogel napraviti! Z grofom vred razorožena sta bila tudi njegova biriča.

Medtem pride grof nekoliko k dušku in takoj druge strune napnè: «Roparji nesramni ste in ponočni potepuhi, ki iz hudobnega namena tu na mimogredoče prežite. Zaraditega zapadli bodete vsi kazenski pravici!» V tem slogu hotel je še dalje kazati svojo oblast, toda Janez skrčil je takoj krepkeje pest in mu sapo zaprl.

«Ako smo roparji», poudari ostro Janez, «nismo roparji nedolžnosti, kakor vi, grof. Ako naš namen ni bil dober, bil je vendar izvestno boljši od vašega, da smo vas tu prestregli in ako smo mi kazni vredni zaradi tega, tembolj bi ji morali zapasti vi, ropar nedolžnosti! Toda roka pravice se vas ogiblje, ker se noče omadeževati z vami.»

«Kdo si, da tako predrzno z menoj govoriš, z menoj, svojim gospodarjem», vzklikne grof, «jaz sem Urh, celjski grof, strah cesarjev in kraljev, grof Zagorski, ban Hrvaški in . . .»

«In sedaj naš ujetnik!» mu ponosno prestriže Janez govorico.

«Gorjé, trikrat gorjé mu, kdor se predrzne le las na meni skriviti! Pokazati mu hočem, da nosim železne rokavice! Sedaj pa zahtevam od vas, da poveste, kdo da ste!»

sika grof od jeze bled. «Nemudoma se mi javite, kdo ste, da se ne oskruni moja plemenita kri in knežji stan, občevaje s kakim kmečkim prostakom!»

«Grof, jako hitro ste pozabili, da ste zdaj naš ujetnik!» pouči ga Janez, že nekoliko pomirjen ter vtakne svoj nož zopet v nožnice. «Ko bi nas bila volja, zvežemo vas tu kakor prase in vržemo tjekaj-le v zajez. Pri moji veri, da bi vas ne varovala ne vaša plemenita kri, ne vaš knežji stan. Toda na tak način si pošteni kmečki prostaki nočejo omadeževati dobrega imena. Povejte nam le namen, ki vas je vodil v tej opravi in ob tej uri semkaj!»

«Kdo se drzne z menoj, grofom Urhom, tako govoriti, kdo od mene, vašega gospodarja, terjati račun. Pač pa vam vsem jaz ukažem, da se pri tej priči domu podaste in spat greste, kakor se to poštenim ljudem spodobi, dà, pri moji največji nemilosti!»

Tako preširno besedičenje je bilo Janezu odveč. Odveže si hitro svoj zavrtni robec ter zveže ž njim grofu roke na hrbtu in to tako trdno, da ste mu kar zatekali.

«Naprej čez most!» strogo nato nad njim zagrmí, «in to le brž, sicer bo pela druga!»

«Kam-le?» zakriči grof penast, da je iz gozda jek odmeval.

«Kam-le», ponavlja porogljivo Janez, «kam le drugam, kakor v naše svinjake! Le brž naprej! Petelini že pojó po vasi, ako se obojavljate, napravimo vam javno sramoto. Hej, kako bo iskala jutri grofica grofa po gradu, on bo pa v našem svinjaku zaprt. To bode dalo zopet govorjenja Celjanom. Ha, ha, ha!»

Kaj je bilo grofu storiti, kakor udati se sili ter iti s fanti čez most. Čimdalje je šla pot, tem mehkeji je postajal. Preudarjati je jel, kako bi se dalo na najlepši način fantom odkupiti in sramoti oditi. Zatorej prične čez nekoliko časa:

«Fantje, pustite me mirno svojo pot.»

«Ta bi bila lepa», zasuče mu Janez govor, «da bi vas mirno svojo pot puščali, vi pa nam za to vlačite naša dekleta na svoj grad, kjer jih zapirate v grozne vaše ječe, ako se protivijo vaši pohotnosti.»

«Kakor vidim, znano vam je vse!» nadaljuje mirno grof. «Pustite me dalje in narditi vas hočem, kakor vas ni še nikdar nihče

obdaril. Le kralji in cesarji dajó takšna darila vernim svojim slugam!»

«Tu ni govorjenja in ga ne more biti o nagradi, temveč — odkupiti se vam bode treba. Odkupite se, kakor je primerno in dostojno vašemu viteškemu stanu, pa tudi naši hrabrosti in pogumnosti. Toda ne mislite, da hrepenimo po vaših večinoma po krivem pridobljenih zakladih zlatá in srebrá, katerega hranite po cele sode in kadí v svojih kletéh, katerih se pa drži prav toliko krvi in solzâ. Sami imamo dovolj zlata v brazdah naših njiv in srebra skritega po naših vinogradih, pašnikih in gozdih, največ pa še v naši žuljavi dlani, katero ste nocoj sami poskusili, da ni kar takó.»

«Zlatá in srebrá torej ne marate, s čim naj se odkupim?» vpraša grof nekoliko v zadregi. «Ha, že vem! Tako-le bo najbolje. Nocoj ste dokazali, da ste res plemenitih misli in viteškega obnašanja», prilizuje se jim grof, «in na podlagi tega hočem vas vplemenititi! — Vas in ves vaš zarod in celo okolico, kolikor je spada pod Teharje, na vekov veke. V grb dam vam od svojih treh zvezd dve. Sebi sorodne vas hočem pripoznati in kot

take spoštovati jaz in ves moj rod na vekov veke. Tu je moja viteška desnica, da bodem mož-beseda!»

Ta predlog je bil fantom nad vse všeč. «Živio naš grof, živio, trikrat živio! Živeli Teharčani, živelo naše mlado plemstvo!» zaori fantovska četvorica.

«Le ne prehitro, fantje!» svari resnobno Marko. «Taki gospodje se znajo jako lepo in trdno zaklinjati in svojo besedo zastavljati, vrhutega, če treba tudi svojo čast in poštenje. Le redko kdaj pa ostanejo mož-beseda. Žal, da sem se svoje dni sam kot bivši oproda le prepogostem na lastne oči o tem prepričal. Kdo nam je porok, da nam grof jutri ne pošlje namesto vplemenitovalne pečati svojih biričev, da nas poberó in odženó.»

«Le poskusi naj!» zapreti grofu Šimekov Tone, «takoj si pripravim koso in skujem iz črtala sulico, potem se bode pa že pokazalo, kdo bode zmagal: kmetiči ali biriči!»

«Jutri, na svete Ane dan,» nadaljuje jako sladko grof, «bode kakor nalašč prilika jako ugodna. Vaše starešinstvo si voli novega načelnika krdelu. Volitvi bodem prisostvoval i jaz z vso gospodo. To bode pač najugodnejša

prilika, da povzdignem Teharjane med svoje plemstvo. Za povod porabim vašo pomoč v turških bojih, katere hočemo prav kmalu na ogrski in hrvaški meji pričeti. Do volitve pa mi obljubite, da hočete molčati o nocojšnjem dogodku, da se ne omadežuje moje poštenje, na čemur mi je vse ležeče. Če bi vam ne ostal mož-beseda, to je, ako vas ne vplemenitim jutri pri volitvi, me slobodno vsak izmed vas očrni in obrekuje povsod, kot največjega cigana, kar jih nosi svet in za takega smete me brez skrbi razglasiti.»

«To bomo tudi in gorje vam grof, ako se to izve med narodom, ki je že tako čuda nevoljen in godrnja nad vami — zaradi vaših hudobij. Tedaj bi vam izvestno nič več ne pomagalo, ne vaše trdno zidovje, ne vaši oklepi, ne vitezi in ne biriči. Ne odkupilo bi vas ne vaše zlato in srebro in ne vaša mož-beseda, še manj pa vaša vitežka desnica. Sedaj pa vas oprostimo.» — Janez mu odveže roke in nadaljuje: «Zdravi hodite in ako vam smemo svetovati, naravnost domu, ter Boga prosite in angeljčka varuha, da nam ne pridete več na tak način v pest kakor nocoj. Nikakor bi vam ne mogel biti porok, da se

vam vse tako srečno izide, kakor nocoj. Zapomnite si tudi, kake korenine da smo teharski fantje. Lahko noč!»

«Lahko noč!» odzdravi grof z zamolklim glasom, kakor bi bil trnje požiral. Nocojšnja noč ga je najmanj za deset let postarala in ga nepopisno pretresla. Kaj sličnega se mu pač še ni pripetilo, kar živi. Z zobmi škripaje hitel je proti Celju, fantje so se pa pevaje vračali domu.

III. Papežev poslanec.

rugo jutro je stalo solnce že precej visoko na temno-modrem nebu, odkoder je obsipalo visoke odre in temne stolpe gorenje-celjskega gradu, v katerem se je vsaj na videz še vse v sladkem spanju zibalo. Solnčni žarki plesali so po pisanih steklih v dolgih in ozkih oknih, ter tu pa tam zopet odskakavali od njih, kakor bi se jim bilo gabilo gledati v notranje prostore, tega s prokletstvom ondi trpinčenega in zatiranega človeštva obdanega gradu. Po savinski dolini je stala gosta megla, katero so solnčni žarki ravnokar dobro preganjati jeli, da se je dvigala kvišku in razkrajala. Vse je bilo še tiho, le zvona mili glas slišal se je semkaj od bele cerkve na holmu stoječe. Nad gradom krožili sta visoko v zraku dve kanji, oprezovajoč, kje bi se dalo kaj primernega

zajutrka dobiti med malo perjadjo. V gradu je ura ravnokar že šest odbila in vendar se še živa duša ne gane. Edine straže korakajo gori in doli po širokih zidovih, da so njihovi težki koraki bobneč odmevali po gradu.

V ednej jako prostornih sob ni bilo vse tako mirno, kakor smo ravnokar trdili. Luč v leščerbi je še vedno medlela, čeprav je solnce stalo že visoko na nebu. Pri mizi je slonel grof Urh, ki smo ga imeli priliko sinoči površno spoznati. Navadnemu človeku zdel bi se bil grof Urh v tem trenutku, kakor človek, ki je na smrt obsojen. Bled, razmršen, prepadenega lica in plahih oči, udaril je s pestjo ob mizo, da je kar zašklepetala na nji stoječa posoda, na kar je ves divji planil kvišku in jel po sobi gori in doli hoditi. Zdaj pa zdaj postoji in premišljuje. «No, prokleta se mi je zavozlalo sinoči!» mrmra sam pri sebi Urh, «toda pogum, le pogum stari dečko, ni še vse izgubljeno! Vsa zadeva je res silno zavožena, vendar jo moram zopet v pravi tir spraviti na način, ki bo meni najbolj ugajal. Skrbi me le, kako stvar zaprečiti, da se ne raznese med ljudstvo ali celo na cesarski dvor. Poslednje bi mi bilo posebno neprijetno.

Niti streha bi mi ne ostala cela na gradu, kajti poznam vas le predobro Slovence! To je čisto poseben narod, in srečen je, kdor prav umé dobro vladati ga. V peklo bi šli Slovenci ž njim, če bi zahteval od njih. Ni ga junaka, ki bi Slovencea prekosil, kadar se ta v resnici boja loti, kakor ga tudi ni gospodarja, trgovca in ne poljedelca ki bi slovenskega svojega vrstnika prekosil.»

Grof nekoliko postoji, potem nadaljuje; «Obljuba dana, hm, spolniti jo bo treba in to tem laglje, ker me ne velja družega, kakor na pismo svoj pečat udariti; in to storim stokrat rajši, nego da bi se dotaknil le ednega cekina svojih zakladov. Toda gorjé ti potem, gnezdo teharsko, maščevati se hočem nad taboj, krvavo maščevati zaradi nocojšnje predrznosti tvojih prešernih fantov. Posebno si pa hočem zapomniti one štiri predrzneže, ki so me bili napadli. Prijeti vas hočem, kakor s kleščami! Vi ste davili mene, vas hočem dati podaviti jaz. Rabelj naj si oskruni roke nad vami. Kadar se bo krčilo vaše srce pod rabeljnovu roko, tedaj bode vriskalo moje rajske radosti, zaradi zadobljenega zadošččenja na nocojšnjo sramoto in moje oskrunjeno vi-

teštvo. Danes vas hočem vplemenititi in javno pohvaliti, ker mi tako najbolj kaže, ali prišla bo ura, ko vas bom tepel in tedaj se bodo plemenitaši spremenili v moje sužnje! Da pa to dosežem, treba mi bo pred vsem novega načelnika spraviti na svojo stran, kar se bode posrečilo pozlačeni roki brez posebne težave. Da, da, tega si moram pred vsem pridobiti in za njim — za njim pridete pa vi štirje na vrsto, ki ste nocoj prežali name. Da bi vas dal podaviti, kakor sem rekel, zdi se mi prelahka kazen za vas, pač pa vas hočem dati žive prikovati ob sivo skalo v najglobokejih ječah tega gradú, kamor ni pal še nikdar žarek zlatega solnca. Ondi bodete našli že kupe človeških kosti, vse polno gnjusobne golazni. Glad naj vas potem zadavi ondi, da bodete vedeli, kaj se pravi predrzno segati v moje naklepe. Tedaj se bode šele prav spoznalo, kake korenine sem jaz, kake pa vi! O, ni še potekla poslednja kaplja Savinje pod mojim gradom!

Pa tudi tebe hočem dobiti v pest, mlada moja golobica, Pengarjeva Marjetica, in ako tudi se skriješ pod zemljo, zanašam se na svoje ogleduhe, katerim se ne moreš umakniti.

Dobiti te moram, predno prideš kateremukoli drugemu v pest, ravnokar se razcvetujoča, duhteča rožica. Usoda ti je sicer ugodna, meni pa povsem protivna, toda premagati jo hočem, naj velja kar koče.»

Grof obstoji pri oknu in gleda meglo, dvigajočo se iz doline. Kaj lep je bil razgled iz tega gradu tjekaj doli na starodavno Celje, kjer je v župni cerkvi sv. Danijela veliki zvon vabil vernike k jutranji službi božji. Toda naš grof se niti zmenil ni za veličasten glas zvonú. Zopet začne trdo stopaje hoditi gori in doli, vsled česar se je grofica Katarina zbudila v spalnici, stoječi pod grofovo sobo, takoj vstala in prišla gledat, kajli grof tako zgodaj rogovili. V sobo stopivši, zasmee se grofica na ves glas in dolgo časa samega smehu ne more spregovoriti niti besedice.

«No, ali se vam je nocoj pamet zmešala, Katinka, le pazite, da se ne zadušite vsled smeha», pravi grof nekoliko razdražen in gleda dalje skozi okno. Ko pa smeha le ni konca ne kraja, mora se vendarle obrniti od okna in — hočeš, nočeš, — mora se sam smejati: «Z vami, grofica, danes menda res ne bo mogoče govoriti resnobne besede, ali je morda

meseč mlaj vzrok tej veselosti, častita grofica, da se vam meša?»

«Menda se je vam čez noč zmešalo, moj resnobi grof, ha, ha, ha!»

«Kako to mislite?»

«No, kako le, ali morda mislite iti za »kozla« v samostan, da ste si dali za poskušnjo napraviti že obleko, ali pa ste kam v šeme namenjeni, žal, da je predpust še tako daleč, ha, ha, ha!»

Sedaj šele spozna grof, da je bil pozabil se preobleči. V očeh se mu zabliška. «Kaj tebi mari, kar nameravam! Jaz delam po svoji glavi in ta glava zapoveduje tudi tebi. Zaraditega ti ukažem, strogo ukažem, da se mi takoj izgubiš izpred oči! Sploh nimam rad, da me nadleguješ, kadar te nikdo ne kliče, zapomni si to!»

Grofica obmolkne, se prikloni in odide. Grof pa nadaljuje: «Kakor bi me vrag jahal danes! Vse mi spodleti, česar se poprimem. Suho zlato, če bi je danes vzel v roke, spremenilo bi se mi v črno oglje, ako ne še v kaj drugega in pri moji veri, ako današnji dan še ni od Boga preklet, prekleti ga hočem jaz, ako se mi do večera ne presuče.» Grof

si raztrga haljo raz teló, ter se vrže leno na umetno rezljani in bogato z zlatom okovani naslonjač. Spanec ga zmaga in nekoliko zadremlje. Ni še dobro pol ure počival, kar ga zdrami čuvajev rog na stolpu. Trikrat je zatrobil, kar je bilo znamenje, da so tuji gostje pod streho. Grof plane kvišku, si zmane oči in poravna obleko, sam pri sebi mrmrajoč: «Izvestno so že zopet kaki «lačenpergarji» tukaj. Človek res nima mirú ne podnevi ne ponoči.» Komaj se je nekoliko vredil, stopi sluga v sobo in napove papeževega poslanca.

«Papežev poslanec!» začudi se grof, «kaj pa hoče ta?» Dosedaj dohajali so mi le cesarjevi in kraljevi poslanci v grad, danes javi se mi celó papežev poslanec. Hm, hm. že vem, kaj da je, naj le pride!»

Sluga hoče oditi.

«Ali ima poslanec orožje pri sebi?»

«Ima je, svitli grof, in konja arabca.»

«Poberite mu orožje, in ako bi se obotavljal, mu kratko odgovóri, da drugače k meni ni pristopa. Konja spravite v konjak, mostove potegnite kvišku in brez mojega dovoljenja ne sme nihče v grad in ne venkaj. Si me li razumel?»

Sluga prikima, se prikloni in odide. Grof se zopet vsede in pričakuje napovedanega poslanca. Znano mu je bilo, da se je v tem času cesar Miroslav IV. mudil v Rimu in ta ga je morda zatožil pri papežu. Bržkone bode poslanec zaraditega tu. V tem trenutku odpró se zopet duri, sluga vstopi in obstoji ondi, za njim pa pride poslanec.

«Hvaljen bodi Jezus Krist na vekov veke!» pozdravi došli dostojanstvenik grofa, ter nadaljuje: «Hvaljeno in slavljeno bodi Gospodovo ime od solnčnega izhoda do zahoda. Mir in pokoj, čast in poštenje vsem vernim na zemlji, ki so čistega srca in dobrih misli!»

«Ne čenčaj mi predolgo!» zareži grof nad njim za protipozdrav ter nadaljuje: «Prav nič se mi ne ljubi danes poslušati pridig in litanij, ker imam zato nalašč najetega duhovnika v gradu. Znebi se svojega sporočila in čakaj na odgovor!»

Na tak nepričakovan sirov protipozdrav obmolkne papežev poslanec, seže v žep svoje široke obleke, izvleče veliko pismo, zapečatenó s črnim papeževim pečatom in pravi:

«Ste li vi Urh, celjski grof, kateremu je pismo pisano?»

«Ako bi te hotel prepričati, da sem jaz res grof Urh, moral bi te dati obesiti na oni-le stolp, da se prepričaš, kako so moji sluge navajeni ubogati svojega gospodarja. Če je torej pismo namenjeno grofu Urhu celjskemu, daj je sem, da vidim, kaj hoče rimski papež od mene!» Pri teh besedah seže Urh po pismo, katero hoče poslancu iztrgati iz rok.

«Stojte grof!» pravi poslanec, umaknivši se proti durim. «Prej ne dobite pisma v roke, dokler mi ne povrnete orožja in konja, ki sta se meni odvzela na vaše povelje in šele doli pri velikih vratih vam smem izročiti pismo, tako se glasi dano naročilo sv. očeta v Rimu. Ko bi bil vedel, da ste danes tako slabe volje, bi bil izvestno še nekaj dni počakal in šele potem stopil pred vas.»

«Ha, ha, ha», zakrohota se grof. «Tako ošabno se že dolgo ni nihče drznil govoriti z menoj.» To izpregovorivši, potegne grof trikrat za svileno vrvico, da spodaj zvonec zapoje.

«Za Boga, kaj nameravate», povpraša ga papežev poslanec vznemirjen.

«Nič družega, kakor pismo ti bom dal po sili vzeti, pismo, ki je namenjeno meni, grofu Urhu, in katero se braniš izročiti mi. Mar-li misliš, da se bodem jaz s teboj pretepal zanj? O, kaj še, za ta posel imam druge ljudi v gradu.»

Poslanec, vidoč, da je najbolje, udati se brez ugovora, ako se hoče ogniti večjim zaprekam, izroči pismo grofu in ga prosi, naj ga sedaj pusti mirno dalje, ker mu zaradi odgovora ni bilo ničesar naročeno. V tem trenutku vstopi četvorica oboroženih biričev.

«Kaj še!» zakrohota se divji grof, «mar-li misliš, da sem zastonj klical svoje ljudi? «Primate mi tega», obrne se nato k biričem, «in dobro mi ga čuvajte do večera. Ko se zmrači, odvedite mi ga v Bežigrad!»

Vse prošnje in rotenje poslančeveo je bilo zastonj. Ni mu pomagala trditev, da je postopal le kot verni sluga svojega gospoda. Grofovo srce je bilo trdo kot kamen. Biriči planejo nad poslanca, ga zvežejo kakor najhujšega razbojnika, ter ga odvedó, grof Urh se pa porogljivo krohotá. «O Bog, Tvoja sveta volja naj se zgodi!» zdihne poslanec in odide z biriči.

Grof prične sedaj ogledovati pismo. Nič kaj posebno ga ni veselilo. Ogleduje si pečat, prebira naslov, ter pretehtava pismo, kakor bi se mu zdelo pretežko. Končno pa ga le premaga radovednost in grof odpečati pismo in je jame odvijati iz raznoterih zavitkov. Bilo je trikrat zavito. Končno ima pisanje samo pred seboj in — zatrepeče. — Krčevito je drži v rokah in oči mu izstopijo izpod košatih obrvi. Grof bere in bere ter postane smrtnobled. Pismo, ki je grofa tako v sreč zadelo, bilo je izobčilno pismo. Papež je grofa zaradi njegovih hudobij, krivic, nesramnosti, nekrščanskega, pohujšljivega življenja, nepokorščine proti cerkvi in neposlušnosti proti svojemu cesarju Miroslavu IV. preklel in izobčil iz katoliške cerkve.

Grozno je dirnila ta novica iz Rima grofa Urha in tresel se je, kakor trepetlika na vetru, in kleti je jel, da se je nakrižem ogenj delal. Svilnata vrvica od zvonca mu pride nekako ponevedoma v roke in grof potegne za njo. Takoj nato stopi nekdo jako ponižno v sobo. Bil je ogleduh, ki smo ga videli sinoči pri Pengarju. Mislil je, da ga je grof zaradi sinočnega dogodka poklical na

odgovor. Ta pa ga debelo pogleda, kakor bi ga ne poznal. Toda to traja le en sam trenutek, kajti takoj nato jame ga zmerjati in ga obkladati z najgršimi priimki. Iz službe ga hoče spoditi in za nameček tudi v ječo vreči zaradi njegove sinočne nerodnosti. Očital mu je, koliko da ga stane na leto, da je najbolje plačan ogleduh, kateri povrh določene plače vleče za vsako količkaj vredno žrtev še posebna darila. «Še edenkrat», pravi grof, «se hočem poslužiti tvoje zvitosti, katera te je sinoči pustila popolnoma na cedilu. Bodi prepričan, da te bodem ali posebno dobro nagradil, ali pa jako občutljivo kaznoval, kakor si bodeš zaslužil. Prvo je, da mi poižveš danes pri volitvi teharskega načelnika, kdo so bili naši sinočni tolovaji, drugič si pa izumi kak pameten način, kako Pengarjevo dekle dobiti v grad. Ne želim si je tolikanj sebi na ljubo, saj vendar že osivujem, kakor mlademu kraljeviču ogrskemu, Ladislavu, da bo imel tu pa tam kako kratkočasno uro pri njej, ker se v resnici bojim, da se mu sicer pristudi življenje v gradu. Na lovu in pri igrah človek vendar ne more vedno biti. Mlada kri potrebuje vsak dan druge zabave,

da ne otrpne. Prav veliko imam nade, da se mi posreči kraljeviča cesarju popolnoma odtujiti, kar bi bil neizmeren dobiček za nas glede na razširjenje in utrditev našega vpliva na Ogrskem in v državnem oziru. Potem bi bilo pač lahko, znebiti se cesarjevega gospodstva in postati samostojen ter iz grofa preleviti se v kneza. Za ostale sozarotnike mi ni mari. Ko bi cesar le pomislil, kolikokrat sem ga že rešil iz raznih zapletk in neprilik. Kolikokrat napolnil sem mu prazno stoječe blagajnice, in vendar me noče povzdigniti med kneze in mi podariti samostojnosti. Prav zaradi tega sem se tudi tolikokrat pregrešil proti njemu!»

Ogleduh vidoč, da ga grof še ni popolnoma zavrgel, se zravnja, in pravi: «Kraljem in cesarjem sem gledal že na dnu srca, ter zvedel za najtajnejše skrivnosti, ki so jih kovali proti svetlemu grofu. Vsako nakano proti vam skovano zasledil sem pravočasno in zato me prav nič ne skrbi, okorne Teharčane ujeti na limanice. Hotel je v tem slogu še nadalje naštevati dokaze svoje zmožnosti, toda grof mahne z roko, in to je bilo znamenje, da je ogleduh milostno odpuščen, in odšel je.

IV. Volitev načelnika.

Fantje, ki so sinoči grofa Urha na ponočnem dekliškem lovu pri Turkovem mlinu tako srečno obstregli, so se takoj nato vrnili k Pengarju, kjer jih je gospodar pričakoval težkega srcá. Mlinarjev Janez raztolmačil mu je ves dogodek od konca do kraja in končal, rekoč: «Ako ostane grof mož-beseda in nam prinese jutri uplemenitovalno pismo, moramo o dogodku molčati do smrti. Toda jako malo mu zaupam, ker ga poznam, da je zvit kakor lisjak in si bo izvestno od dveh zli manjše izvolil. Hudo bi se mu godilo, če izvé narod za njegove nakane. Zatorej molčimo, dokler ne mine volitev. Sedaj pa lahko noč, oče! Ne zamerite, da smo vas tako dolgo zadrževali. Lahko noč Marjetica, sladko spavaj! Jutri se zopet vidiva, ako Bog da. Lahko noč!»

«Lahko noč», odslovi jim Pengar, Marjetica jim pa posveti do vrat. Fantje odidejo. Prišedši pod vaško lipo, se že hočejo raziti, kar pravi Šimekov Tone: «Veste kaj fantje, spat hoditi že več ni vredno, saj se že skoraj svita. Pojdimo rajši k Sv. Ani jutranjico zvonit. Te sramote ne bomo trpeli, da bi kje drugje poprej dan zvonilo, kakor na Teharjih.»

Fantje so bili s predlogom zadovoljni in so jo krenili proti Sv. Ani. Jutranji veter jel je pihljati, ob Voglajni in po bližnjih travnikih nastopala je megla. Po vasi je še vse spalo. Iz velikih lin svetoanskega zvonika se posveti in kmalu nato se oglasi mali zvon, s katerim se čez nekaj časa ubere srednji in naposled z obema veliki ujame. Milo je bilo slišati lepo ubrane zvonove, razlegajoče se po tihi v sladkem spanju počivajoči okolici, tako milo, da bi se bilo omečilo najtrše srce. Šestkrat so fantje prenehali in vsakokrat drugače začeli. Po končani jutranjici nabijejo topiče in jih na vseh štirih straneh ob cerkvi nastavijo in zapalijo, ljudi budeč in opominjajoč jih, da se pričinja proslava sv. Ane. Preden se razidejo vsak svojo pot, obljubijo si, se pri volitvi zopet sniti. Mlinarjev in Ši-

mekov sta šla še nekoliko pota molče po ozki semintje s koreninami prepreženi stezi skupaj. Vsak je imel polno glavo mislij. Naposled spregovori Tone prvi, rekoč:

«Kaj si misliš sedajle, Janez?»

«Odkritosrčno rečeno, ti povem, da iz sinočne komedije ne bo nič dobrega za nas. Silno se bojim za Marjetico. Grofa poznam in zato vem, da ne bo odjenjal. Kar si v glavo ubije, je kakor bi bilo z žebljem pribito. In če nas tudi res povzdigne med plemiče ter nam s tem zaveže jezike glede na sinočni dogodek, ne bo miroval, dokler nas čvetorice, kot povzročitelje sinočnih sitnosti po svojih vohunih ne izvoha in se ne maščuje nad nami. Ni mi za svojo osebo, pač pa za Marjetico in za vse druge, ki ste se žrtvovali zaradi mene. Kaj bi storil, če mi grof ugrabi Marjetico, sam ne vem.»

«Prazen strah, nič kot prazen strah,» tolaži ga Tone, «grof Urh kaj takega ne bode storil, ker se bo bal priti še enkrat nam v klešče. Take in enake misli izbij si le kar iz glave! Meni kvasi vse kaj drugega po glavi — namreč današnja volitev. Ves čas mislim, koga li bo doletela ta čast. Ker sva sama, hočem ti

nekaj razodeti, kar sem o tej zadevi poizvedel iz verojetnega vira. Pravila mi je sosedova dekla. Četudi na babje besede niti vinarja ne dam, se mi v današnjih razmerah vendarle zde vsaj pomisleka vredne. Prav sinoči zaupala mi je dekla, ko sva se slučajno srečala na našem travniku, da je čula Hrastinšekovega hlapca, kako so Hrastinšekov oče Hrastinšiči doma pripovedovali o govorici, ki je nastala v poslednji starešinski skupščini, da bi sedaj pač ne bilo z lepa najti dostojnejšega načelnika, kakor bi bil ti. Hlapec, saj ga poznaš pokveko Martina, je prav tedaj, ko so oče to pripovedovali, pod odprtim oknom delal treske in je vse slišal. Celo na perišču, dejala je, da je vsled tega že nastala govorica.

«Glej Tone, od nekdanj že hrepenel sem po tem dostojanstvu in videl sem se že v duhu z bojno čelado na glavi, s svetlim oklepom in ostrim mečem na čelu naše čete. Sanjalo se mi je vedno le o bojih in zmagah in o velikanski slavi. Od danes je to vse drugače. Kar se mi je včeraj zdelo največa sreča, smatral bi danes za največo nesrečo in kar mi je včeraj ogrevalo srce, mrzi mi danes od sile.»

«Razumem te popolnoma, toda kaj hočeš, saj se ne smeš ubraniti, ako bodeš v to odbran in izvoljen. Kdo ve, če bi te ne smatrali za plašljivca.»

Tako razgovarjajoč prideta na križempot, kjer se prijateljski razideta.

V vasi je bilo že ob zgodnjem jutru jako živahno in živahnost je prihajala vedno večja, čim višje se je dvigalo solnce.

Pri Pengarjevih je bil, kakor vselej, tudi danes gospodar prvi kvišku. Najprvo, kar je storil vsako jutro, ko je odprl duri, je bilo, da se je ogledal po vremenu, na kar je šel družino buditi in tu je bil prvi na vrsti hlapec, katerega je oče Pengar prav po domače oštel, da tako dolgo spi, da mu solnce na posteljo prisveti, na kar se le-ta res kmalu ves kuštrast in rdečih oči prikaže na svetlo. Polagoma se vse oživi, po celi hiši se prične novo gibanje, kakor v panju, kadar posije nanj solnce prav toplo prvič s svojimi žarki.

Marjetica je bila za očetom navadno vedno prva kvišku. Danes se je pa nekoliko zakasnila. Brzih nog hiti iz spalnice v kuhinjo, kjer vzame škap v roke in hajdi k vodnjaku. Ondi spušča polagoma vedro v glo-

bočino in premišljuje sladke sanje, v katerih se ji je še pred malo časom zibala ljubezni polna duša. V tem trenutku sliši za seboj med vrbičevjem šumeti in groza jo strese, kajti nehotè ji stopi v duhu grof Urh s svojimi ogleduhi pred oči. Prestrašena spusti vedrice v vodo, da je na vse kraje plusknila in hoče zbežati, toda že je bilo prepozno. Dvoje močnih rok jo zgrabi od zad in krepko stisne nase. Plaha Marjetica nehote zakriči, ter se skuša domnevanemu Urhu izviti iz rok. Družina prihiti na krik od vseh strani skupaj pomagat, toda vsakdo obstoji že pri prvem pogledu ter se smeje na ves glas. Mlinarjev Janez držal je Marjetico v kleščah! Ljubezen ga je spremljala od Svete Ane doli in mesto da bi šel naravnost domu, zape-ljala ga je k Pengarju, kjer je našel Mar-jetico pri vodnjaku. Nenavadno zgodnji pri-hod je zbudil Marjetično pozornost, da ga vpraša vznemirjena:

«Kako pa, da si danes že na vse zgodaj tu? Komaj da je odzvonilo dan in danica tudi še sveti na nebu. Izvestno se ti je sa-njalo kaj prav neljubega?»

«Ali ti morda ni ljubo, srček moj, da se že na vse zgodaj zopet vidiva?»

«Ne govori tako otročje; tega vendar nisem nikdar trdila, le mislila sem si, da si morda kaj neprijetnega doživel, kar ti ni dalo mirno spati.»

«Uganila si nekoliko. Res se bojim, da se nama utegne kaj pripetiti, kar bi naju morda za večno razdružilo,» odgovori klaverno Janez.

«Razdružiti, za pet ran božjih, grozna beseda! Povej, česa se bojiš. Nihče me ne more več ločiti od tebe in naj bodo med nama tudi hribje in doline, v duhu in srcu hočeva vedno združena ostati in vse moje misli, moje želje bodo vedno le pri tebi in molitvice moje dvigale se bodo k Bogu v nebesa, da naju ne zapusti, kajti kaj mi je svet brez tebe?»

Marjetica ga tako milo, tako zvesto pogleda, da zadene Janeza v srce. Le-ta jo strastno objame in pritisne nase. «Marjetica, mleko bo treba nesti v Celje. Če se sama bojiš, naj gre Janez s taboj, da se ti ne primeri kaka nesreča,» ukazuje v tem trenutku na pragu stoječi gospodar oče Pengar, ki je

že zopet srečni par zasačil v ednem najlepših trenutij mlade, večno nove ljubezni.

Sramežljivo se izvije Marjetica Janezu iz rok, nakar ji potegne ta vedrice iz vodnjaka, naliže škaf in ji ga zadene na glavo, s katerim Marjetica urno odide. Janez pa jo ubere polagoma proti Celju, Marjetica se je medtem praznično oblekla in se nemudoma podala z mlekom na pot. Kmalu ga je došla. Na glavi je imela bel škaf, okovan s širokimi, svetlimi bakrenimi obroči, v škafu pa vse polno posode z mlekom. Na srebrnem pasu ji je visel ličen nožič. Za vrat si je djala rdečo svilnato ruto, katero ji je svoje dni prinesel rajnki brat iz Laškega, ko je grofa Miroslava spremljal tjekaj. Iz za robca duhtel ji je rožmarinov vršič. Pod svilnato ruto v nedriji skrito je nosila blagoslovljeno zlato svetinco, katero ji je svoje dni prinesel rajnki brat iz Rima.

«Jeli, da sem bila pridna,» pravi Marjetica z zvonkim glasom, ko ga doide, nisem te hotela predolgo pustiti samega, zato sem pa tudi opravljena bolj površno. Toda kaj vidim? Še vedno povešaš glavo! Kako pa si bil včeraj dobre volje in veselega srca! Celo

noč se mi je sanjalo le o tebi. Kaj si mi pravil poprej pri vodnjaku o razdružitvi? Prosim te, razloži mi sedaj-le tisto natančneje! Nisem te umela popolnoma.»

Janez ji raztolmači, kar je pred kratkem izvedel od Toneta gledé na bližajočo se volitev, kjer ga utegne zadeti čast, da ga izvolijo za načelnika, ter jo opozori na nevarnosti, ki so temu dostojanstvu vedno za petami: «Ne bojim se boja, saj sem si ga vendar vedno tako goreče želel, pač pa se tresem pred grofom, ki nam kuha tajno maščevanje, kajti ne bo nam prizanesel! Gorje mi, če izve, da sem bil jaz kot kolovodja pri mlinu, ko smo ga napadli. Vidiš ljubica moja, to je, kar mi teži srce, kakor mlinski kamen.»

«No, veš kaj, Janez, tako bojazljivega te pa res nisem mislila,» pravi Marjetica pol šaljivo, pol resnobno. «Vedi torej! Če se ti res kaj pripeti, česar se tako bojiš, razviti hočem jaz tvojo zastavo in zbrati teharske fante okoli nje; ž njimi napadem grofa, kjer se mi bo ponudila prilika in prepričana sem, da bode vsak rad pretil svojo kri za tvoje osvobojenje!»

«Marjetica, junaški govoriš, resnično, da si tako pogumne bi ne bil mislil,» pravi Janez. «Odslej nadalje hočem tudi jaz opustiti vse pomisljike in pregnati muhe, ki so me do sedaj zaradi tebe tako trpinčile, kaj bi bilo namreč s teboj, če bi moral jaz v boj. Sama si mi pokazala najboljšo pot, po kateri mi je hoditi in bojevati se hočem, kakor se bori lev za svoje mladiče.»

V Sovodni je polovica pota med Celjem in Teharji. Ondi srečala sta naša popotnika zane-marjenega berača z divje zaraščenim obrazom, zavitega v razcapano obleko. Opiral se je na grčavo gorjačo. Kakih šest korakov pred njima se že umakne na stran, kjer ju pričakuje ob potu. Ponižno potegne klobuk raz glave ter ju prosi božjega daru, roko z velikim molkom stegujoč proti njima. Janez seže v žep ter mu vrže nekaj drobiža v klobuk, rekoč: «Na, pa moli za duše v vicah in za najino srečo!» Ob tej priliki se mu je dozdelo, da je beračev molek prav močno podoben onemu, ki ga je videl sinoči pri lažimenihu za pasom. Beli koščeni križec, debele jagode, precej gosto nabrane, so bile res da skoraj za las take, kakor sinočne. Še ednoč

se ozre Janez za beračem in zdelo se mu je, kakor da bi jima bil le-ta z debelo gorjačo pretil. Kaj, ko bi bila sinočni menih in današnji berač edna in ista oseba, si misli Janez, Marjetici pa ničesar ne omeni, da bi je ne vznemiril. Pač pa je zatrdno sklenil, skrbno paziti na berača, ko bi mu morda v teku dneva še enkrat prišel pred oči.

V Celju je Marjetica hitro raznosila mleko po hišah, in predno je bilo končano prvo opravilo, bila sta naša prijatelja že zopet na Teharjih, kamor je medtem prihajalo čedalje več ljudi na božjo pot. Kjer so božjepotniki, ondi tudi beračev ne manjka in tudi na Teharjih jih je bilo v izobilju. Sedeli in stali so v dolgej vrsti ob potu po celem hribu in prosili božjih darov. Podpirali so pri tem svoje prošnje na jako očividni način: Tu je kazal eden grdo rano, da se je studilo človeku memogredočemu; ondi je imel drugi od božjasti zvite ude, tretji je položil preko ceste svoje berglje, da bi božjepotnike tembolje opozoril nase. Pod lipo v senci ležal je nekdo na vozičku že skoraj na pol mrtev, ki je pa vendar še jako pohlepno stegoval svoje suhe roke po zemeljskem blagu. Nedaleč od

tega je čepela stara baba poleg svoje košare in prebiralala jako pridno jagode zamazanega lesenega molka. Ona in njena soseda kričali ste, kar ste le mogli, vsaka je hotela biti glasnejša, da bi dobila več darov. Nekoliko od teh dveh je bilo videti slepega starčka, ki ga je njegova hčer vodila za palico in nabirala darov.

Janez je nalašč večkrat pregledal dolgo vrsto prosjakov, če ne bi našel onega razmršenca od danes zjutraj, toda ves trud je bil zastonj. Družina ga je že željno pričakovala. Janez pogleda po hiši, ako se ni po noči zgodila kje kaka nerodnost, pohvali to in graja ono, kakor se spodobi vrlemu gospodarju. Končno ukaže družini, da naj gre k velikemu opravilu v cerkev, ter določi le ednega izmed vseh za varuha doma, kateremu naroči, na pohišstvo in živino skrbno paziti in imeti vse dobro zaprto zaradi raznovrstnega tujega svetá, katerega se danes vse täre po vasi; nikomur se namreč ne da pogledati v notrajnost, kakšnega duha je. Ko je določil vse to, se je podal za nekoliko časa k počitku. Bil je na vso moč utrujen. Dolgo mu ni bilo mogoče zaspati in ko se

mu končno posreči, mučijo ga težke sanje. Janez je kmalu zopet kvišku, se obleče in gre v farno cerkev iskat tolažbe. Že dolgo ali pa še nikdar ni molil tako pobožno, kakor danes. Precej časa je klečal pred velikim altarjem in se priporočal varstvu Vsegamogočnega. Končno vstane, se prekriža in gre venkaj. Niti Marjetice ni pogledal v cerkvi, čeprav je šel memo klopi, kjer je ona opravljala svojo pobožnost. Iz farne cerkve poda se Janez k Sv. Ani, kjer so se fantje dogovorili, da se snidejo. Tu je bilo še več ljudi kakor doli v vasi, tudi iz Celja dospelo je mnogo božjepotnikov semkaj. Razne družbe razprostrle so se posedši po zeleni travi, gizdalinsko opravljeni gospodiči so se klanjali našopirjenim Celjankam, kakor bi bili ob pamet. Kako so se od teh razločevali pripriprosti Šentjurci, ki so ne daleč od Celjanov lepotarili svojim izvoljenim. Res, da niso znali gospodski sladko govoriti in ne kvasiti neslanosti, toda obnašali so se modro in moško. Marsikak Janez se je sprehajal s svojo Miciko med obiloštevilnimi kramarji, kjer sta si ogledala razno blago, poželjivim očesom razpostavljeno na ogled. Še ne popol-

noma dorasla mladina se je potikala najrajši okoli medičarjev. Pod lipama so se zbrali domačini; ondi je imela tudi Martinaška svoje ognjišče, kjer se je neprestano vrtila, kakor bi bila na škripcih. Sedaj je segla semkaj, sedaj tjekaj, kmalu zopet ondi kako reč pokrila. Marjetica ji je po svoji moči vrlo pomagala, in čeprav je stal Janez poleg nje, vendar ni ne juhe zasolila, ne pečenke zasmodila. Dvakrat ga je že nagovorila, pa še niti enega odgovora ni spravila iz njega. Silno zamišljen gledal je v vrelo juho, kako je gnala valove v velikem loncu. «Janez!» ga nagovori Marjetica že tretjič, — ali danes nič ne slišiš. Ali sem te morda razžalila, da mi niti odgovora ne daš!»

«Godi se mi, kakor ujetniku, ki čaka svoje obsodbe.»

«Kaj pa že zopet blodiš? Moj Bog, kaj pa naj storim, da ti preženem muhe, ki ti rojijo po glavi. Ako ni družega vzroka, kakor ta, ki si mi ga zjutraj na poti razodel, bi moral pač vesel biti, da ti je določena ta čast!»

V tem trenutku prišepa tisti berač k ognjišču, katerega sta naša znanca srečala zjutraj pri Sovodni, in ponižno poprosi Marjetico, naj

mu dá kaj vbogajme, ker je silno lačen. Tri dni baje že ni imel tople žlice v želodecu. Janez ga ostro pogleda in berač povesi oči. To je bilo zadosti in je Janeza popolnoma prepričalo, da današnji berač ni nihče drugi, kakor sinočni ogleduh v meniški halji. Jeza ga zgrabi, da prebledi. Že ga je hotel zgrabiti, kar pride Šimekov Tone z drugimi fanti.

«Dobro došli, da ste mi zdravi in dobre volje!» pozdravi Janez došle fante.

«Saj sem vam pravil, da ga izvestno najdemo tukaj», vzklikne Tone in seže Janezu v roko. Zdravo, Janez! Marjetica, ti nam pa prinesi bokal vina in kopuna nam nareži, saj brez tega tako ni življenja. Fantje, usedimo se!»

Fantje sedejo okoli ondi stoječe mize, Marjetica jim pa donaša vrč za vrčem sladkega vina. Pesem za pesmijo, zdravica za zdravico jela se je vrstiti. Berač, na kraju mize sedeč, povživa svojo juho, kakor da bi ga fantovsko veseličenje prav nič ne brigalo. Ko je pojedel, podpre si glavo z roko ter se potuhne, kakor da bi dremal, pri vsem tem je pa jako pazil na vsak dihljej, ki se je temu ali onemu dvignil iz prsi. Še manj mu je ušla kaka beseda. Janez je Tonetu vse po-

vedal, kar se mu je dozdevalo o beraču, na kar reče Tone, kakor nalašč bolj na glas: «Kaj ne Janez, to je bila sinoči lepa komedija pri mlinu!» Berač to čuvši, počasi dvigne glavo in se dela, kakor bi se bil šele zdramil, vstane in hoče oditi ali v tem trenutku zgrabi ga pa že od zad krepka Janezova roka. Berač se nerodno obrne in — brada mu odpade. Janez ga zasuče proti solncu in vzklikne: «Da, da, nisem se motil, si že pravi! Ali si pozabil, kaj sem ti svetoval sinoči, da se namreč varuj naših pesti, če ti je ljuba zdrava koža!» Kdo vé, kaj bi bili fantje naredili z beračem-ogleduhom, ko bi se ne bil v tem trenutku iz vasi zaslišal rog v znamenje, da se bo pričela volitev načelnika. «Kaj hočemo sedaj ž njim? Pusti ga Janez, naj gre svojo pot, ne onesnaži si svojih rok ž njim, požurimo se rajši, da pridemo o pravem času k volitvi.»

«Oho, tega ptiča ne spustim več iz rok!» se zasmije Janez in odžene berača v bližnji svinjak, kjer ga zapre k pujskom.

Rog na vasi se čuje vedno glasneje, trobente zapojó in grofov glasonoša napoveduje zbranim pričetek volitve. Fantje zgrabijo vsak

za svoj klobuk in beže v vas, kakor brzi jeleni, kadar hité proti hladnemu studencu. Čez malo časa so že v vasi. Za njimi odšli ste Martinaška in Marjetica k Pengarju. Na vzvišenem mestu na vasi stal je grofov bogato opravljeni šotor, kraljevemu prestolu podoben. Na njem je bil napravljen grofov grb: tri zlate zvezde v modrem polju. Pred šotorom sta dva orjaka-viteza v sivojeklenih oklepih. Na desni strani šotora so bili napravljeni sedeži za celjsko gospodo, viteze in tuje goste, na levi pa za teharskega župana in njegovo starešinstvo. Pred sedeži je bil precej velik prazen prostor ograjen, da se ljudstvo ni moglo gnjesti prav do šotora, kajti ljudij je bilo čedalje več in šum od ure do ure večji.

Glasonoša stopi pred grofov šotor in trikrat zatrobi na bogato z zlatom in srebrom okovani bivolov rog. Vse utihne in pričakuje, kaj da bo. Glasonoša obesi rog čez ramo, seže v oprsnik, izvleče pismo, se odahne ter začne brati:

«Možje, Teharčani in okoličani! Pozvani ste semkaj, da si izvolite novega načelnika svojega. Volilo ga bode vaše častito starešinstvo ob načelništvu vrlega župana vašega.

Kogarkoli zadene volitev, in bodi dotični vaš prijatelj ali sovražnik, vsak izmed vas mora ga poslušati in povelja njegova strogo izpolnjevati, kolikor se namreč tičejo z mirom v deželi in poveljništvom v boju. Tako vam naroča Urh, grof celjski, ortenburški, knez zagorski, ban hrvaški, slavonski in dalmatinski itd itd.»

Glasonoša zopet trikrat zatrobi in odstopi. Župan in ž njim sedem teharskih starešin se podajo v šotor za volitev prirejen in se usedejo. Župan razdeli črne tablice s pisali. Vsak navzočih zapiše ime tistega, ki ga hoče izvoliti, ter položi tablico v skrinjico temu namenjeno. Skrinjico neso nato grofu, ki jo odpre, tablico za tablico vzame iz nje, jo prebere in položi na stran. Na vseh tablicah stalo je edno in isto ime in vsled tega je položil grof vse na eden kupec. Vse je bilo tiho, kakor v grobu. Glasonoša zopet nastopi in zatrobi. Sedaj se dvigne grof in pravi: «Častito starešinstvo je izvolilo enoglasno za novega načelnika Mlinarjevega Janeza!

«Slava, slava mu!» vikalo je zbrano ljudstvo in tisoč in tisoč mož je vihtelo svoje

klobuke po zraku. Klicev radosti in veselja ni bilo ne konca ne kraja. Glasonoša vnovič zatrobi, da naj bodo tihi. Grof nadaljuje: «Mlinarjev Janez stopi naj semkaj, da ga spoznam in mi priseže zvestobo in pokorščino!» Zopet nastane med narodom šum in vrišč, vse se gnjete proti grofovemu šotoru, kjer bi se naj pokazal Janez. V trenutku rije se, na čelu jim Šimekov Tone, kopica teharskih fantov z Janezom v sredi pred grofov šotor in živa ulica se dela pred njo proti šotoru. Janez se ponosno ozira na vse strani, kakor bi iskal koga sebi ednacega. Ni ga bilo videti nikogar, da celo podobnega mu ne. Pogum na visokem čelu, hrabrost na lepo zakrivljenem nosu, predrznost v sokolovem pogledu in jakost v ponosnem pokretu, so bile lastnosti, ki so ga odlikovale izmed vseh drugih. Janez preskoči ograjo in hiti po stopnicah do grofovega šotora, kjer se spodobno toda moško prikloni, kakor se to spodobi junaku. Grof mu odzdravi, ustane in predstavi novega načelnika narodu. Slava- in živioklicev ni bilo konca ne kraja. Grof potegne svoj meč iz nožnic in udari s ploščnato klino Janeza trikrat po plečih,

rekoč: «Bolje ti je biti vitezem, kakor služabnikom! Od sedaj si mi ednakoroden, ker si postal načelnik teharskemu krdelu, katero je najpogumneje in najčvrsteje v celi vojski. Vodi ga vedno k zmagi in bodi mu sam izgled hrabrosti in junaštva. Diči naj te pred vsem drugim pogumnost, da raji slavno pogineš, kakor bi se sramotno umikal. V tem oziru prisezi mi sedaj trdno vernost, poslušnost in udanost ter točno izpolnovanje mojih povelj!»

Janez dvigne tri prste desne roke proti nebu, rekoč: «Prisežem in obljubim, kakor resnično mi Bog pomagaj!» Ves ondi zbrani narod čul je te njegove besede. Grofovi služabniki prineso vitežko opravo. Pripno mu svetel jeklen oklep na prsi in pripašejo mu velik križast meč okoli ledji. Glavo mu pokrijejo s svetlo čelado in na levo ramo mu obesijo širok železen ščit. Končno vzame Janez še novo zastavo v roko in se tako opravljen obrne k narodu, rekoč:

«Teharčani! Božja previdnost izvolila me je po vašem slavnem in častitem starešinstvu za načelnika junaškemu našemu krdelu. Slišali ste prisego mojo. Teharčani, zlasti pa vi mladeniči moji, ki niste še prijeli za plug,

bodite vedno pripravljani, kadar nas potrebuje naš gospodar, grof Urh, da nas popelje na bojno polje slave v borbo za domovino, vero in domače ognjišče. V resnem tem trenutku zaklinjam vas pri živem Bogu, da se tej naši zastavi nikdar ne izneverite, da jo pogumno branite do poslednje kaplje krvi. Slavna in iz novega proslavljena plapola naj pri našem krdelu, dokler še ednega izmed nas obseva solnce božje. Fantje moji! Daleč po svetu slovi slovensko junaštvo. Turek in Nemeč, Madjar in Lah poznajo naše ostre meče in že ob ukanju slovenskih trum upadajim srce. Zatorej fantje, ne udajmo se! Stara slovenska hrabrost ne sme se v nas izneveriti in pokazati hočemo celemu svetu, da smo Slovenci neprebitne skale, kadar smo združeni in složni. Živela torej naša sloga! Živela naša zastava! Živelo naše starodavno slovensko ime!»

«Živio, živio, živio!» odmevalo je med narodom od edne strani do druge.

S tem je bila na videz slovesnost pri kraju in nekateri so jeli že misliti na odhod, kar glasonoša zopet zatrobi. Vse obstoji in pričakuje, kaj da še bo. Grof stopi iz šotora

s pismom v roci ter pozove župana in sedmerico starešin pred se. Ko le-ti pridejo, pravi grof:

«Teharčani! Ker ste mi že v raznih nadlogah prihiteli vedno radi na pomoč, ker so sinovi vaši vedno drage volje svojo kri za me prelivali in skupnega sovražnika pogumno zavračali od rodnih nam mej in ker so moje ljube Teharje prvi steber moji rodovini, odločil sem se, nadariti Vas za to. Lepše prilike bi si pač ne bil mogel želeti za to, kakor je ravno današnja volitev. Dal sem torej napisati pismo, na podlagi katerega vas zaradi vaših zaslug do moje rodovine uplemenitim — vas in ves vaš rod na vekov veke. To pismo izročam sedaj vpričo celega naroda in starešinstva vašemu županu. V grb sem vam dal od svojih treh zvezd dve, v znamenje, da ste prvi za menoj, da spoznate, da ste mi pred Bogom in svetom enakorodni in enakovredni!»

Nepopisljiva radost nastane med zbrano množico in vse je poskakovalo, se objemalo in plesalo ter grofa zaradi tolikšne nepričakovane velikodušnosti kovalo v zvezde. Janeza dvignejo fantje na širokem ščitu kvišku

ter ga nosijo okoli. Vse se je gnjetlo k njemu, vse ga je pozdravljalo in mu častitalo. Kaj pa šele sorodniki njegovi! Kar skušali so se, kdo ga bo prvi pozdravil, kdo mu prvi segel v roko. Celo stara Martinaška pririla se je skozi ljudsko gnječo do Janeza. Trepetajoč obstoji pred njim in moli tresočo roko, po obrazu lijó ji pa solze radosti: «Saj veš Janez», pravi starka ihté — «pa mi ne smeš zameriti, če te še vedno tikam, ker so te danes povitežili, — saj veš, da sem te nekdam pestovala. Kot majhnega dečka jemala sem te vedno s seboj na pašo, na perišče, v cerkev in v vás, kamorkoli sem šla, povsod si bil z mano. Ali še veš, kakó sem ti pela mične pesnice in ti pravila lepe povesti o stekleni gori, o izdanih gospicah, o babjem semnju v Govčah, o treh bratih, ki so bili vsi trije vojaki, o Pesoglavcih in groznih Turkih, ki so hiše požigali, ljudi morili, dekleta lovili. No — in sedaj so te povitežili. Nikdar bi si ne bila mislila, da mi bo Bog dal tolikšno srečo. Če dovoliš, prerokovati ti hočem srečo v novem dostojanstvu. Glej v prav tem trenutku, ko so te oklicali za načelnika, sfrfotala je velika sova iz naše lipe. Ljudski vrišč jo

je bil splašil. Mene je pri tem groza stresla. Vem, da današnja mladina za taka znamenja nič več ne mara, ali moja rajnea mati, Bog jim daj dobro, so se teh mračnih ptic silno bali. Kadar so imeli zlasti v gradu kaj opraviti so se vselej vrnili sovo ugledavši ali pa staro babo srečavši. Zato sem danes tudi prav dobro pazila na sovo, kam da se je obrnila. Slabe imam že oči in blestelo se mi je tudi, vkljub temu pa sem vendar dobro videla, kako je planil na njo orel iz sinje višine, ter jo zgrabil in se dvignil ž njo nad oblake. Vidiš, to je jako dobro znamenje.» Martinaški zmanjka sape, zatorej gre globoko po njo in nadaljuje: «Ali se še kaj spominjaš Janez, kako je bilo...» Martinaška ni imela več prilike dovršiti stavka, kajti fantje so Janeza zopet dvignili in odnesli dalje.

V grofovem šotoru se je pričelo velikansko gostovanje, na katero so bili povabljeni župan, starešinstvo in novoizvoljeni načelnik. Tudi grofica Katinka je prijezdila po dovršeni volitvi iz Celja v Teharje. Vsa gospoda jo je spremljala, kolikor jo je tedaj živelo v Celju in okolici. Čvrsti mladenič ji je bil takoj na prvi pogled tako všeč, da

ga ni več izpustila iz oči. Že čez malo časa vpraša zaupno svojo dvorkinjo: «Kako ti je všeč ta priprosti Teharjan?»

«Svetla grofica,» odgovori prostodušno dvorkinja, «tako zalega korenjaka še nisem videla med Slovenci, da o naših nemških vitezih niti ne govorim ne. Ako se ne motim, je pač ta novi načelnik.»

«Ravno prav,» se posmehlja na to grofica zvito, «kot načelnik moral bo priti dostikrat po opravku v grad in ondi mu hočeve za kratek čas staviti mreže!»

Izvestno nama ne uide, ako ga združeni zalezujeve. Že drugi korenjaki ujeli so se nama na limanice, pa bi se tak prostak ne?» spopolni prilizljivo dvorkinja.

Kako vse drugače, kako čisto je mislila in čutila v tem trenutku prosta Teharčanka — naša Marjetica, ki je vso volitev skrivaje opazovla izza zakajene kuhinjske linice. Pengarjevi se je zaradi grofa niso upali pustiti med ljudstvo na vas. Sijajna rdečica žarila ji je nedolžno lice in srce ji je hitreje bilo, kakor sicer pod kipečimi prsi. Globoki zdihljaji so se dvigali združeni z gorečimi molitvami iz deviškega njenega srca v nebesa

in temnomodre oči so se ji svetile v solzah veselja in rajske radosti.

Gostovanje v grofovem šotoru trajalo je do pozne noči ter se je polagoma med ondi zbrano gospodo in vitezi prelevilo v neizmerno popijanje. Edini, ki ni čez mero pil, bil je novi načelnik Janez. Molče je sedel med živahno družčino in se je pogosto oziral proti Pengarjevim. Najrajši bi bil že zdavnej zapustil neprijetno mu družbo kar molče in hitel k svoji Marjetici, toda žal, zadrževala ga je šega, čakati na šentjanževico, katera je končno vendar tudi prišla na vrsto, nakar se kmalu nato cela družba dvigne na pot proti Celju. Divji krik in vik spremljala sta pijanega grofa in njegovo druhal v temno noč in nesramno govorjenje ter zbijanje sirovih šal je bilo čuti mesto veselega petja in živahnega ukanja. Janez se je znebil družbe in jo ubral k Pengarjevim.

Ondi je našel zbrane fante, svoje tovariše, ki so ga pričakovali. Jako so bili radovedni, kaj se je govorilo v šotoru gledé na teharske zadeve. Martinaška je hotela celó vedeti, kaj so jedli, kdo jim je na mizo nosil, v katerem redu itd., Šimekov Tone je pa obiral svoje

citre, da je bilo veselje. Da pri takih okoliščinah ni nihče mislil na spanec, je razumljivo samo po sebi, toda pozna ura jih je končno vendarle zopet ločila.

Na ogleduha v svinjaku zaprtega ni živa duša mislila. Ko prinese gospodinja pujskom hrane in odpre zatvornico, plane lopov venkaj in zbeži. Hitel je na volišče, kamor je ravno došel, ko so fantje Janeza po taboru nosili. V grad povrnivši se, je grofu vse povedal, kar je pri Sv. Ani izvohal. Tudi mu je ovadil, da je novi načelnik bil kolovodja napadu pri mlinu. Le, da je bil toliko in toliko ur v svinjaku zaprt, je zamolčal. Grof pošlje vsled tega takoj drugo jutro Janezu ukaz, naj prevzame začasno stražo v Bežigradu. Tako ga je mislil najlagje dobiti v svojo oblast.

V. Ubežnik in ujetnik.

rum in šum včeranjega praznovanja je potihnil. Nastopil je navadni delavnik in vse se je vrnilo zopet v navadno življenje. Tudi naš novi načelnik se je pripravljajl podatí se v gozd, drva sekati, kar mu nenadoma pride od grofa povelje, da mora še danes prevzeti stražo v Bežigradu. Janez odloži sekíro, ter se oboroži. Nato hiti pod lipo in zatrobi. Kmalu se zberó fantje okoli njega, radovedni kaj da bo! Janez si izbere izmed njih deset najčvrstejših, med temi tudi prijatelja Šimekovega Toneta ter odrine z njimi proti Bežigradu.

V Bežigradu so imeli biriči tudi že ukaz, da naj stražo ujetnikov nemudoma izroče teharskemu načelniku. Tega se Janez pač ni nadjal, temveč je mislil, da mu bode ondi le častno stražo opravljati. Ko mu torej veliki birič izroči ključe od ječ, vrže jih Janez bled

ob tla, rekoč: «Pojdi h grofu Urhu in reci mu, da ga pozdravljamo, ob ednem pa mu sporočamo, da mu za biriče ne bomo služili. Tega mu nismo prisegli. Do večera ostanemo tu, niti trenutka ne dalje in tudi mu nismo porok za njegove ujetnike.

Veliki birič se je tega predrznega govorjenja tako prestrašil, da so se mu kar kolena šibile. Le z glavo je neverjetno zmajal in odšel.

«Dobro si se odrezal, Janez!» pritrди mu Šimekov Tone. «Pač res, grofovi biriči vendar ne bomo! Nikdar in pri moji veri, če se vsi teharski fantje do poslednjega pobiričijo, jaz se ne bom!»

«Jaz tudi ne!» Janez zaničljivo doda.

«Mi tudi ne!» zagroze se ostali fantje. «Naj nas grof le pred sovražnika postavi in in videl bo,de, kaj da znamo, ujetnike stražiti in biriti pa nikdar ne!

«Tako je pravo fantje, in za Boga, sedaj me šele prav iz srca veseli, da so me izvolili za vašega načelnika. Edinih misli in edinega duha moramo biti, drugače nam ne kaže.» Pri teh besedah brcne Janez na tleh ležeče ključe, da rožljaje po tlaku zlete, Ši-

mekov Tone se pa pripogne ponje in jih pobere, rekoč: «Janez, pojdi, greva nekoliko po ječah pogledat, da bomo vsaj vedeli, koga da nam je čast stražiti.»

Do prvih vrat prišedši, porine Šimekov takoj prvi ključ vanje, ki mu je prišel pod roke in bil je pravi. Dvakrat ga zasuče, da v zarjaveli ključavnici zaškriplje, nato pa s pestjo vrata v ječo porine. Plesnobni, zaduhli vzduh udari jima v nos, da sta se morala takoj vrniti. Šele ko se je smrad razkadil, stopi Janez v ječo. V gnjusobnem kotu na slami že napol gnjili ugleda čepeti človeško podobo, v kateri je bilo le še trohico življenja. Vkovana je bila v težko železje. Kdo si in kaj si zakrivil?! vpraša Janez. Toda ujetnik se niti ne zmeni ne, ne za Janeza ne za njegovo vprašanje. Vdrugič in tretjič vpraša Janez ali vedno brez uspeha. Človek ondi na slami pač še daje znamenja življenja od sebe, odgovora pa nobenega ne. Janeza je skoraj groza. DrugEGA mu ni kazalo, kakor ujetnika venkaj na svetlo spraviti. Oj strašen prizor, grozen pogled! Nič drugEGA niso spravili na dan, kakor zgolj kost in kožo. Obleka — razpale cunje — pokrivala je komaj za naj-

večjo silo nagoto in je vsa mrgolela negnusnega mrčesa. Brada in lasje so ujetnika divje obrastli in star je bil videti, kakor zemlja. Slep je bil tudi. Neprestana tema v ječi uničila mu je ljubo luč oči. Tudi slišal ni več, kakor so fantje iz raznih nagovorov menili spoznati. Groza jih spreleti vse od prvega do poslednjega, živega mrliča videti pred seboj. Prinesli so vrč vina, da bi ga okrepčali, toda siromak je bil tako slab, da niti govoriti ni mogel. S trepetajočo roko dvigne starček vrč, da bi se napil, toda komaj napravi dober požirek, se že začne tresti po celem životu. Vstal bi bil rad. Janez in Tone mu podpiraje ga pomagata kvišku.

«Oproščen, sloboden!» izdihne starček, «da, da, vino mi je zadosti verjetno znamenje, da sem rešen iz dolgoletne ječe in sladka zavest mi pravi, da je pravični Bog uslišal moje prošnje v temni ječi. Štirideset dolgih let mi ni prišla kapljica vina na jezik in zaradi tega smatram ga sedaj za znamenje rešitve. Le smradljive vode vlivali so mi po žlebu v ječo. Kaj ne da, prijatelji moji, kaj ne da je to vino znamenje mojega odrešenja. Sicer vas ne vidim in ne slišim, ali

verjeti vam hočem — da ste me res osvobodili.»

Siromak je zares mislil, da je rešen dolgega trpljenja.

«Náte, tu imate!» začne zopet čez nekoliko časa, «náte! Morda si ti moj sin tukaj, morda se uprav nate opiram, morda so s teboj tudi moji vnuki. Náte!» Starček izvleče izpod pazduhe svetinco in jo poda okolistoječim, rekoč: «Po tej svetinci me bodete spoznali. Nosil sem jo kot edini mi zaklad dolgih štirideset let pod pazduho skrito, vedno se nadejaje, da me bodo morda po njej kdaj spoznali. Čast in hvala Bogu nisem se motil. Prišel je ta presrečni dan in čast in hvala Bogu zanj!»

Vsi so ogledovali prečudno svetinco, spoznati pa je le ni mogel nihče. Starčeka jel je med tem tresti mraz. Janez takoj ukaže sobo zakuriti in starčka položiti v snažno posteljo. Nato gresta s Tonetom še druge ječe pregledavat. Bilo jih je po vrsti kakih petdeset, a v nobeni kakega resničnega hudodelca. Tu sta našla kakega sestradanega viteza, ki ga je imel grof zaprtega, ker ga je sumničil, da ga morda pri cesarju toži, ali

pa, ker se mu je sploh kot sosed nevaren dozdeval; ondi našla sta zopet pod ključem kakega širokoplečega kmeta, katerega se je hotel grof na tak način znebiti, da bi se tem lagje polastil njegovega posestva. Že sta prišla do poslednjih vrat. Tu sta poskušala zopet ključ za ključem, a zastonj, ključa, pravega ključa od te ječe ni bilo pri rokah. Skozi ključevo ljuknico je bilo vendarle videti, da je i tu notri nekdo zaprt. Kaj storiti? Ni jima družega kazalo, kakor vrata iz štekljev vreči. Oba hkrati se upreta z združenimi močmi vanje in — odpro se jima. V ječi — o groza — najdeta človeka z razpetima rokama na zid prikovanega, napol stojé napol visé. Črez glavo je imel vrečo zavezano, da siromak niti umevno govoriti ni mogel. Po lepi obleki soditi, ni mogel še dolgo tukaj biti. Hitro ga rešita spon in peljeta venkaj na svetlo. Oнди ga vpraša Janez: «Kdo si in kaj si zakrivil, da so te vrgli tu notri v temnico!»

«Duhovnik sem in brez krivde. Dokler se zvesto izpolnjevanje svojih dolžnosti še ne bo smatralo za krivico, tako dolgo se čutim nedolžnega. Moja vest je čista!»

«Duhovnik ste?» ponoví osupnjeno Janez. «Ravno prav, tu imamo ujetnika, ki prej ko ne ne bode čakal solnčnega zahoda. Blagovolite iti z nama, da ga priporočite božji milosti. Spovedati ga pač ne bo mogoče, ker je popolnoma gluha in za druga duhovna opravila nam manjka pa potrebnih priprav.»

Starček je bil v resnici slab. Preveliko veselje nad nepričakovano rešitvijo iz štiridesetletne ječe vzelo mu je še poslednje moči.

«Moj sin, moj sin!» kliče starček s slabim glasom — «pridi vendar semkaj k meni: Primi me za roko, da te otipljem, ker te ne morem videti ne slišati, o pridi, pridi, da ne umrjem vendar popolnoma zapuščen! Že čutim, kako me zapuščajo poslednje moči!»

Duhovnik pristopi k postelji in prime starčka za roko. «Tako, tako je prav moj sin», nadaljuje starček vidno pomirjen, «le podaj mi roko, dokler mi moja ni še popolnoma mrzla. O sedaj se ne bojim nič več umreti. Sladka mi bode smrt, saj me bo našla zunaj ječe v sredi svojih dragih. O kaj ne, da ste pri meni, ti moj sin, tvoja žena s sinovi in hčerami in ljubimi vnučki. Kdo pač drugi bi

me rešil iz grozne ječe, kakor vi, saj je ves drugi svet že zdavnaj pozabil na mé — živega pokopanega!»

Starček preneha. Dolgo govorjenje ga je jako upehalo. Fantje so srčno ginjeni stali okoli bolnika. Vse je čakalo, da bi vsaj kako ime povedal, da bi se morda takó izvedelo odkod in kdo da je.

«Mati tvoja gotovo ne živi več, jeli da ne?», nadaljuje starček čez nekaj časa, «oj, kako le, saj moram že jaz mnogo nad sto let star biti. Sicer pa sem že davno nehal šteti leta, ki so mi bila silno bridka, silno dolga leta v temni ječi. Blizu štirideset let sem moral prebiti v črni grozni noči. Oh koliko sem prestal! In sedaj v poslednjih trenutkih, ki so mi še odmerjeni, odpuščam vam vsem, sovražniki moji, vse krivice in vse hudó kar ste mi ga prizadeli. Tudi tebi grof Erman, ako še živiš, odpuščam, četudi si me dal zakopati živega v dosmrtno ječo — sem ti že odpustil tudi — molil sem za té! Največje veselje mi je sedaj umreti med svojimi dragimi in ljubljeneimi. Saj ti, moj sin, ki me sedaj za roko držiš, ne pojdeš popred od mene, dokler me ne pokosi smrtna kosa. O, da mi ni dano, vsaj

edenkrat še videti tebe in tvojih! Sin moj edini! Nobene druge dote ti nimam zapustiti, kakor le spomin na grozno trpljenje in prestane muke ter tisto svetinco, katero sem ti bil poprej izročil. Dala mi jo je tvoja mati, odhajajočemu iz domovine. Štirideset dolgih let bila mi je ta blagoslovljena svetinca edini mi spominek na vas. Blago mi je pobral grof Erman, le svetinca mi je ostala — skrita pod pazduho. Daj mi jo še edenkrat v roko, da jo poljubim, kakor sem jo poljuboval tisoč in tisočkrat v temnici.»

Janez izroči svetinco duhovniku, naj bi jo le-ta dal starčku za poslednjo tolažbo. Duhovnik jo vzame, pogleda, prebere na njej napis in vzklikne: «Oh, moj oče, moj predragi oče!» in solze se mu udero po zagorelem licu, solze srčne milobe. Vrže se na starčka in ga začne strastno poljubovati. Okoli stoječi ostrmé.

«Klical me je nekdo: ‚moj oče,‘ ako sem prav slišal,» prične čez nekaj časa starček, «nič več ne dvomim, da si res tukaj moj sin Enriko!»

Nesrečni starček je bil iz jako imenitnega rodu stare benečanske plemenitaške rod-

bine, ter si je pridobil v trgovini z jutrovimi deželami veliko bogastvo. Ko je bil njegov sin Enriko še majhen dečko, podal se je trgovec nekega dne z obilim in dragocenim blagom na Dunaj. Srečno je priplavala ladja v Trst, kjer je dal blago naložiti na konje. Več nego petsto konj je potreboval zato.

Počasi so se pomikali tržaški tovorniki proti beli Ljubljani in so ubrali pot od tod dalje po Savinski dolini proti Celju. Že predno je prišel trgovec na svet celjskega grofa, je poslal k njemu poslanca, če li sme tovoriti po njegovem svetu in koliko mu bo plačati od tega.

Grof Erman mu da dovoljenje proti temu, da mu trgovec prepusti petdeset natovorjenih konj, katere si bode pa sam izbral. Huda je bila pogodba, a vendar se ji je udal trgovec in je tovoril dalje. V sredi Savinske doline blizu Žalca ga pričakuje grof s svojimi hlapci. S temi napade tovornike na roparsk način, ter jih pobije. Trgovca ujame in odpelje na svoj nezmagljivi grad, kjer ga utakne v ječo, blago pa si prisvoji. Grof je potem umrl in dedščino njegovo nastopil drugi grof, za ujetnika se pa živ krst ni več

brigal. Dajali so mu skozi malo linico v ječnih durih jed in pijačo in čez nekaj let živa duša na gradu ni več vedela, kdo da je, in zakaj da je zaprt. Vsak si je mislil, da mora izvestno biti velik hudodelec. Od takih in enakih ropov je rod celjskih grofov tako obogatel, da je celo kraljem in cesarjem posojeval denar. Trgovčeva rodovina v Benetkah je pa vsled tega popolnoma ubožala in prišla na beraško palico. Ko sin dorase, si izvoli duhovski stan. Bil je jako moder in pobožen in papež ga pokliče v Rim. Božja previdnost ga odloči, da je prav on nesel grofu Urhu v Celje izobčilno pismo. Grof ga je dal vreči v ječo in sin, ki je svojega očeta objokoval kot že davno mrtvega in molil zanj, se izvestno ni nadjal, da ga bo našel tukaj kot tovariša v zaduhlih ječah.

Starčku je bilo čedalje slabeje. Skrbni sin se ni ganil od očetove postelje. Stregel mu je, kolikor se je dalo in opravljal zanj mrtvaške molitve. Večkrat je medtem tolažeč navdušeno vzkliknil: «Živega me ne spravi nobena človeška moč od tega mesta, dokler mi živi moj oče.»

Proti večeru je posijalo zahajajoče solnce skozi okno in razlilo svoje zlate žarke po

bledem obrazu umirajočega bolnika. «Oj solnce, zlato solnce,» spregovori starček, «vendar čutim še edenkrat tvoje ogrevajoče žarke na velem licu. Štirideset dolgih let me nisi obsevalo, ne ogrevalo. Celo edino okence v ječi so mi zamrežili! Hvala Ti, Vsegamogočni! Nerazumljivi so Tvoji večni sklepi!» Starček zopet utihne. Roke in noge so mu že odrevenevale.

«Z Bogom dragi sin, z Bogom!» nadaljuje mož čez nekaj trenutkov, «še ednoč in sicer poslednjič se ti zahvalim, da si me rešil na poslednjo uro grozne ječe, da ne segnijem tamkaj notri, kjer bivata strah in groza. Pošten bodi ves čas svojega življenja, Boga se boj in ne bo se ti bati hudobnih ljudi in njihovih naklepov. Moli zame tukaj in jaz hočem prositi zate ondi pred stolom božjim! Z Bogom, z Bogom, moči me zapuščajo in več ne bom dolgo!»

Janez vzame hitro križ iz kota, kjer je visel ves v pajčevine zamotan, ga nujno osnaži in poda duhovnu. Ta ga položi umirajočemu v roke. Ko starček otiplje božjo podobno na križu, želi jo pritisniti na blede ustnice svoje. Še en izdihlje in — po njem je bilo.

Duhovnika so polile solze. Čez dolgo let je našel očeta in to le za en trenutek takorekoč, da ga je iznovega izgubil. Janez ga tolaži, kar najbolje ve in zna, končno pa ga vpraša, kako je on prišel v ječo. Duhoven mu začne razkladati, da so ga vrgli šele sinoči v ječo, kamor ga je pripravila zvesta izvršitev sprejetih naročil. «Rad bi ostal še zaprt,» pravi duhovnik, «ko bi le mogel s tem očetu podaljšati življenje.»

«Ne zamerite,» izprašuje Janez dalje. «da Vas še nekaj vprašam. Rekli ste, da Vas je grof Urh tu notri utaknil, kako in zakaj?»

Duhovnik mu začne vse od kraja pripovedovati, kako je papež prav njega odbral, da nese grofu Urhu izobčilno pismo in kako ga je grof nato vsega oropal in vrgel v ječo, le, da bi se ne izvedelo, da ga je papež izobčil iz cerkve, ker bi mu utegnilo to silno veliko škodovati.

«Kaj se pravi: izobčen biti iz cerkve?» ga izprašuje Janez radovedno dalje.

«Kogar papež izobči,» pojasnuje duhovnik, «ta ne sme v nobeno cerkev več, ta se ne sme več posluževati zveličalne moči svetih tajstev (zakramentov) in pahnjen je

iz cerkvene občine in ob ednem iz človeške družbe. Če je izobčenec kak poglavar ali druge vrste velikaš, odvezani so njegovi podaniki vsake pokorščine, zvestobe in drugih dolžnosti, izvirajočih iz podaništva do njega. Ne brani ga nobena postava več in zato ga sme vsak, komur pride tak človek v roke, ubiti, kakor steklega psa na ulicah. In če izobčenec umrje v tem prokletstvu, od katerega ga more odvezati edino le rimski papež, je njegova duša na večno pogubljena!»

«Jelite, da to vse sedaj tudi našega grofa zadeva?»

«Vse!»

Zdajci se zasliši močno razbijanje po dvoriščnih vratih, ki so bile z železom okovane. Tone odpre potihem okno in pogleda, kdo da je. Joj mene, kaj vidi! Grof Urh je obkolil grad z veliko četo biričev in ravnokar nevoljen proklinja pred zatvorjenimi vrati, po katerih razbija s težko in z železom okovano roko, da kar grmi po dvorišču. «Lepa straža ste mi!» se dere srdito, «da niti mojega prihoda niste opazili ter me niste pričakali na pragu. Sedaj pa le urno in brez ugovora odprite, sicer vas dam vse nasaditi na kole!»

Tone je med biriči opazil tudi grofovega ogleduha in takoj mu je bilo vse znano, česa se jim je bati. Janez se v tem trenutku obrne k svoji četi, rekoč: «Fantje, sedaj pa le brž zgrabimo za orožje, ura je resna. Odslej nadalje oproščeni smo vseh dolžnosti do grofa, jaz, vaš načelnik, vaš prvi poveljnik vam to ukazujem!» Vsak fantov zgrabi za orožje in vsi skupaj hité za Janezom na dvorišče. Grof je divje razsajal zunaj vrat. «Kdo je, ki razbija tu tako po tolovajski?» Vpraša Janez pogumno.

«Odpri in le kar hitro, za drugo se zmeniva kasneje!» zapové grof divje kričaje zunaj.

«Poprej ne, dokler mi ne poveš, kdo da si! Tako nam je povelje.»

«Pasja duša! Kdo te je učil govoriti tako s svojim gospodarjem! Dobro, da te imam v pestéh z vso tvojo ponočno druhaljo. Niti eden izmed vas vseh mi ne uide. Vsak bo prejel, kakor si je zaslužil!» Nato telebi grof z vso silo ob vrata in te se razleté, kakor pezdir, kadar bruhne veter vanj, in grof in cela biriška druhal se usuje na dvorišče.

«Grof Urh!» zakliče Janez tako glasno, da ga je lahko na daleč okoli vsak slišal,

«oproščeni smo vsake pokorščine vam nasproti. Tukaj je papežev poslanec in ta nam je živa priča. Orožje je torej proti orožju, nasilstvo proti nasilstvu! Fantje le po njih! Bog nam bo že pomagal in sveti Jurij!»

Meči se zabliskajo, boj se vname, fantje pritiskajo za biriči, da se kar iskre kažejo. Silno so bili junaški, kajti desetorica zapodila je trideset biričev v beg. Kakor skala, ki se utrga na visoki gori in bobneča v dolino vse pod saboj podira, kar ji je na poti, tako so se vrgli fantje na biriško druhal grofa Urha. Prvi kmalu pocepajo pod silnimi udarci ostrih mečev teharskih fantov, ostali pa strahopetno pobrusijo pete, da bi jih komaj veter dohajal. Toda naši fantje tudi niso bili lipovi bogovi. S silnim krikom: «Udri ga! udri ga! le za njimi, le za njimi! Pobijmo jih hudiče!» se spusté za bežečimi biriči in še marsikoga pošljejo spotoma na oni svet. Tudi ogleduh je prejel tukaj svoje plačilo. Šimekov Tone ga je dotekel in zgrabil. Vohún zdrsne na kolena in prosi milosti, ali Tone je taki izdajici, taki kukavici nasproti gluha. V divji in sveti jezi zbog tolikšne malopridnosti porine mu nož do rogu v črno srcé, da je na mestu ob-

ležal mrtev. Ko se fantje povrnejo v grad, najdejo Janeza z grofom v dvoboju. Hitro mu hočejo priskočiti na pomoč, toda Janez jih oblastno zavrne, rekoč: «Nazaj! ne bilo bi junaško, če planemo vsi nad ednega! Samega me pustite, saj se ga nič ne bojim!»

Fantje obstopijo Janeza in grofa. Poslednji se je naslanjal s hrbtom ob zid, ter je bil tako zavarovan od zad. Janezu ni bilo na tem, da bi bil ubil grofa, le orožje hotel mu je izbiti iz rok. Že davnej bi ga bil lahko petkrat prebodel, ko bi bil hotel, tako n. pr. ob priliki, ko mu je razcepil ščit. Dolge tri ure sta se že borila in si krhala meče, končno pa vendarle grofu prvemu omaga roka. Janez to opazivši, skoči od strani nadenj, ter mu izbije meč iz rok. Nato ga zgrabi in vleče v grad pred mrliča. Ondi mu očita: «Ali ga vidite tu siromaka, žrtev pogoltnosti vaše in prednikov vaših? Ali ga vidite ondi sinu njegovega, ki ste ga dali sinoči le zaraditega vreči v ječo, ker je zvesto izpolnil sprejeto nalogo, ker vam je prinesel izobčilno pismo, katero nas je oprostilo vsake poslušnosti vam nasproti. Bati se vam od moje strani ni ničesar, kajti ne maram si čistih rok omade-

ževati z vami. Velikodušno pustim vas pri življenju, da se spokorite in dosežete od papeža odvezo!»

Čudovito so prevzele te besede grofa. Na kolena zdrsne pred poslanca — celjski grof Urh, ki do sedaj niti pred Najsvetejšim ni upognil svojega kolena, kaj pa šele pred drugimi ljudmi. S povzdignjenimi rokami ga prosi, naj spregovori poslanec zanj pri svetem stolu dobro besedo, da sv. oče odvzame od njegga prokletstvo ter ga zopet uvrsti med ude katoliške cerkve. Rad se podvrže vsaki še tako strogi kazni, le da se odtegne večnemu pogubljenju!

Poslanec ga ljubeznjivo prime za roko in dvigne kvišku, ter ga zagotovi svoje priprošnje pri papežu, opiraje se na nemali vpliv, ki ga ima pri svetem očetu. Končno dá Janez grofu celó meč nazaj in ga spremi do vrat. Grof odide na videz popolnoma skesán.

Ko se vrne Janez k fantom, pravi: «Fantje, sedaj pa le brž dalje, čim preje zapustimo ta grad, tembolje za nas. Jaz ne upam grofu niti za las ne in mu tudi nikdar ne bom. Res se je kesal, kakor morda še

nikdar ne, ali ne zanašam se vendar ne na njegove besede in se tudi nikdar ne bodem!»

Mrliča in kar je bilo orožja v gradu, so vzeli s seboj, jetnike pa vse osvobodili. Preden odidejo, zažgó grad.

Janez in papežev poslanec korakata za prepevajočimi fanti. Bila sta poslednja, ki sta zapustila grad. «Kaj mislite častiti gospod, — kaj mi je početi v tej zadregi, v katero sem se tako po naključju zamotal? Vi ste vrlo izkušeni mož, svetujte mi, kaj naj storim?»

«Drugega ti ne kaže, dragi moj?» odgovori mu poslanec, «kakor, dà se za nekaj časa dómu odtegneš. Bežati moraš kamor-koli že, vsaj za toliko časa, da se stvar nekoliko pozabi, kajti grofovi spokornosti tudi jaz prav nič ne verjamem. Le preveč ga poznajo po celem svetu kot zvitega hinavca in prekanjenega lisjaka. Poglavitni namen danes mu je bil, rešiti se iz tvojih rok. Da se v resnici nikdar ne bode resnobno spokoril, bi stavil svojo glavo. Lisjak ostane lisjak, dokler ima rep kosmat. Edino, po čemur mu bo noč in dan koprnelo srce, bo hrepenenje, da bi se mogel nad teboj strastno in grozno maščevati. Čuvaj se ga torej, dragi moj dobrotnik in rešitelj,

ter beži iz domovine venkaj, vsaj čez mejo, kamor ne sega več njegova oblast.»

«Dobro — ali kam?» vpraša zamišljeno Janez.

«Hm, na Ogrskem se zbira ravnokar velika vojska, ki bo vsakčas udarila nad Turka. Rimski papež dal je oklicati križarsko vojsko zoper tega krvoloka. Za svojega namestnika je poslal tjekaj Ivana Kapistrana, najiskrenejega mi prijatelja, ki hodi po deželi od kraja do kraja, po vaseh, trgih, gradovih in mestih in ljudi v imenu svetega očeta navdušuje za sveti boj, naj se dvignejo čez sovražnika krščanstva, naj se udeleže velikih odpustkov, ki jih je papež razpisal bojnikom in braniteljem svete vere in domovine. Junaki treh dežela: iz Ogrske, Češke in Poljske se zbirajo že okoli zastave Ivana Sibinjskega, najboljšega junaka ogrskih deželâ, da udarijo jeseni na turški Beligrad. Ondi ti je, junaku, prilika si priboriti lavorike. Lepše prilike pač ne boš imel, se umakniti kovarskemu grofu. Sprejmi križ križarski, pripaši si meč božji in pridruži se sveti vojski! Pozdravi Kapistrana od mene in verjemi mi, da te bo dobro sprejel!»

Janez je verno poslušal goreče besede častitljivega moža in duhovna in nehote se mu je pestila roka, ko je bila govorica o boju za vero in domovino. Na vse grlo zauka in pravi: «Da, da, na boj zoper Turka pojdemo, zoper Turka, krvoloka, ki mi je ubil očeta na brežkem polju!» — toda, hkrati umolkne, kakor bi ga bil kdo z nožem sunil v srce, kajti živo mu je stopila pred oči mičnodivna podoba njegove Marjetice. Janez se ne obotavlja dolgo, zaupno se ozre na duhovnika, ter mu razodene svoje srčne tajnosti, vprašaje ga, kaj mu je glede tega storiti. Konec temu razgovoru je bil tak, da je vendarle obveljala duhovnikova in Janez mu je moral obljubiti, da odrine še danes proti Ogrski.

Vaščani so vrle fante pričakovali na vasi pod lipo, in sicer dekleta z zelenimi vencii, možaki pa s čutarami. Pozdravljali so jih z radostnim ukanjem, kajti novica o grofovem porazu se je raznesla po bliskovo hitro po celi okolici. Nekaj previdnejih se pa te zmage ni nič kaj veselilo, ker se niso mogli znebiti misli, da se bo grof krvavo maščeval za napravljeno mu sramoto. Med temi poslednjimi

je bil tudi Janez, ki je neprenehoma povešal glavo, ko se je okoli njega vse radovalo in vriskalo. Pod lipo dospevši zatrobi, potem pa pravi:

«Teharjani! Prav na tem mestu prisegel sem včeraj nelomljivo zvestobo in udanost gospodarju našemu, grofu Urhu, danes pak sem že odvezan te prisege, ker je naš grof od rimskega papeža proklet, to se pravi, greh bi bilo, dalje služiti mu. Tukaj pod lipo dvignili ste me, fantje moji, včeraj na ščitu kvišku kot svojega načelnika. Kakor se čutim in smatram jaz samega za odvezanega od prisege do grofa, tako oprōščam vas one do mene. Kdor izmed vas hoče še dalje služiti grofu Urhu, slobodno mu in volite si drugega načelnika. Mene pa silijo okoliščine iz domovine, če nočem zapasti grofovemu srdu. Še danes odrinem na Ogrsko. Predrzo bi bilo še dalje tu ostati. Ondi v Stolnem-Belemgradu zbira junak Sibinjski križarsko vojsko, s katero bode udaril na turški Beligrad že to jesen. Tej vojski se hočem pridružiti. Nadejal sem se, da mi bo možno svojo lastno četo peljati v boj zoper skupnega sovražnika krščanskega imena. Sanjalo se mi je že o zmagah in la-

vorikah, o prsnih krvavečih ranah in bojnih brazdah. Tako sem jaz obračal — Bog pa je obrnil drugače. Oskrbovanje svojega posestva izročim Pengarjevim, dokler ne pridejo boljši časi, da se smem zopet povrniti brez nevarnosti v lepo slovensko domovino, v ljubljene Teharje na dragi dom svojih očakov. Prepričan sem, da mi Pengarjevi te prijaznosti ne bodo odrekli. — Ako mi je pa večni Bog v svoji nerazumljivi previdnosti določil smrt na bojnem polju, in jaz morda danes zadnjič stojim pod domačo lipo, tedaj naj bode moja domačija Pengarjavi Marjetici bodoča dota. Z Bogom torej, draga vas domača, z Bogom sosedje moji, fantje in dekleta, z Bogom, z Bogom!»

«Mi gremo s taboj!» zakriče fantje, kakor iz enega grla, «mi gremo skupaj, ker te nočemo samega puščati na boj. Po tvojem odhodu maščeval bi se grof nad nami ostalimi. Kar smo ti prisegli, ni samo za danes, to velja za večne čase, samo smrt nas more odvezati naše prisege!»

Fantje obstopijo svojega ljubljenega načelnika in vse pregovarjanje Janezovo je bilo zastonj. Imeli so ga preradi.

«Ako je torej resna vaša volja z manoj deliti vesele in žalostne dneve, pokleknite in prisezite mi še edenkrat zvestobo!» pozivlje jih vsled tega Janez.

Vsi pokleknejo in se odkrijejo. Ko začno ponavljati prisego, vsak tri prste kvišku držeč, zapoje pri sv. Ani večerni zvon Marije, v Bežigradu pa sikne plamen iz strehe in krvavo razsvetli vso okolico. Vsem pod lipo zbranim zaigrale so solzé v očeh. Ne matere, ne sestre, ne ljubice se niso upale ugovarjati in svojih dragih zadrževati. Ko odzvoni zdravo Marijo, se fantje prekrižajo, skočijo kvišku in se razidejo jemati slovo. Marjetica sloni Janezu na prsih in mило joka. Janez jo tolaži, kolikor more, toda prav izdatna ta tolažba ni, vsaj je je morda on sam še bolj potreben. Pengarja prosi Janez, naj za čas, dokler ga ne bo nazaj, spravi Marjetico h kakemu ogljarju v Pečevnik in jo tako skrije pred strastnim grofom.

Fantje se kmalu zopet vsi oboroženi in na čilih konjičih sedeč zberó pod lipo. Vsak je imel pripet šopek svežih cvetic in rožmarinov vršič, spomin na ljubljenega dekleta. Vse je bilo pripravljeno na odhod.

«Ločiti se bo treba,» povzame po daljšem molčanju Janez, «glej, fantje me že čakajo; veruj mi, da naju bo prav ta usoda zopet prijazno združila, ki naju sedaj tako nemilo loči, ako . . .

«Jaz grem s taboj, kamorkoli tebe pot pelje!» pravi pogumno Marjetica. «Jaz grem s taboj na boj, kjer hočem na te paziti, kjer te hočem ranjenega obvezavati, žalostnega tolažiti, kjer se hočem s taboj udeleževati slavnih zmag. O vzemi me s saboj, ker brez tebe mi ni živeti!»

«Pametna bodi Marjetica!» pouči jo Janez, kako li hočeš ti nežna devica z menoj v krvavi boj. Rožica ni, da bi cvetela na ledeni planjavi, Nikakor ni mogoče. In poglej očeta, kako se ti od dne do dne bolj starajo. Ali jih hočeš samega pustiti na stara leta. Pokopala bi jih s tem svojim sklepom. Ne, ne, iz tega ne bo nič. Veruj mi, da me v vojski ne bo konec, če je božja volja, kajti poprej mi mora sovražnik sam pasti pod mojim mečem, predno pride meni do živega.»

Marjetica je bila, kakor so ženske večinoma, precej svojevoljnega značaja in se torej nikakor ni dala utolažiti. Ljubezen do svojega

ženina bila je silneja od one do ljubega očeta. Stari Pengar to videti, prime svojo hčer za roko, rekoč: «Utolaži se vendar dete moje, saj to ni ločitev za večne čase. Boljše čase bomo doživeli, če Bog dá in tedaj bodeš blagoslavljalna dan, kadar se bo Janez vračal slavodičen iz boja domú. Mladenič je še in mladenič mora na tujem stopiti v moško dobo, ako noče sloveti za zapečnika. Saj sem šel tudi jaz z rajnkim grofom Ermanom na Ogrsko v turške boje, pa vendar še živim!»

To je pomagalo. Marjetica pogumno dvigne objokano obličje, si obriše s predpasnikom solzne oči, kakor bi se sramovala, da je jokala in pravi: «Idi torej brez mene v boj, če že mora tako biti. Pameten in pogumen bodi, in veruj mi, da imam rajši, da si v tuji zemlji pokopan, kjer te je posekal sovražni meč, kakor pa, da bi te objela kot tu sem pribeglega plašljivca!»

Navdušen stisne Janez Marjetico še ednoč na kipeče srce, objame in poljubi in komaj, da se Marjetica zavé, sedi že Janez v sedlu na svojem konju. Mlado žrebe zarezgeta, ko čuti dobro znanega gospodarja na sebi v sedlu. Oči se mu svetijo in hrčki razpihnajo.

Ponosno dvigne glavó in se radosti spenja kvišku, kakor bi hotelo reči: «Katero drugo žrebe nosi lepšega junaka od mojega?»

«Preden odrinemo, še vina semkaj za srečno pot. Brez šentjanževca ni slovesa!» pravi Janez.

Bližnji sosedje hité ponj in ga donajajo kar v vedričih. Fantje zapojó junaško pesem. Janez dvigne poln požunec in pravi: «Z Bogom Teharjani! Svoje poštenje vam zastavim, da vam pripeljem vaše sinove le proslavljene in zmagovite domu, sicer nas vseh skupaj ne bo več!» Nato izpije polni požunec do poslednje kaplje, ter ga vrže visoko preko vaške lipe. Sedaj stopi še poslanec sv. očeta k njemu in mu seže v roke, ter podeli vsem skupaj sv. blagoslov. Končno ga poslanec še povpraša, na čim bi ga v bodoče lahko spoznal, ako bi se morda zopet kje srečala v življenju?

«Častiti gospod,» odgovori Janez, «mene pozna vsa naša okolica le po ukanju. Kadar opravim zjutraj svojo molitev, zaukam Bogu na čast, da mi je dal zdravo grlo in tako čisti glas. Podnevi ukam, kadar se mi poljubi, pred sovražnikom in v boju ukam, ker

sem si svest božje pomoči in gotove zmage. Na ukanju me bodete torej lahko spoznali sredi boja »

«Z Bogom, z Bogom!» čuje se sedaj od vseh strani in fantje spodbodejo čile svoje konje. Podkove se zablistajo in veter odnese fante na brzih konjih, da se je kar prah dvigal za njimi in doma ostalim še dolgo časa kazal sled, kam da je odšla vrla teharska četa. Že daleč so bili za dobrovo, peket konjskih kopit se je pa vedno še slišal na Teharje, kadar je veter ugodno potegnil in marsikatera mati in marsikatera nevesta je pošiljala k večnemu očetu gori nad oblake vroče molitve za srečni povrat.

Lahno kakor divji lovci šli so čez drn in strn, rove in zapreke preskakavajoč. Bilo jih je kakih petdeset skupaj, vsi pogumni, vsi veseli, eden bolj slave in boja željen, kakor drugi. Pridirjali so že onostran Blagovne, ko še nekdo v eni sapi za njimi pridrvi, že od daleč kričeč, naj ga vendar počakajo.

Janez ustavi četo, da jih zakasnjenec dohiti. Ko jih ta doide, vidi, da je došli šibek komaj štirinajst let star deček. Janez

to videti, ga strogo posvari, rekoč: «Vrni se domu! Mlado fante, nisi še zrelo za boj! Zakaj nas ustavljaš?»

«Saj še komaj hlače nosiš,» dostavi šaljivo Šimekov Tone, «pa hočeš že na boj. Le vrni se in doma krave pasi, za boj še nisi. Sedaj nas pa nikari ne mudi, temveč hitro obrni konja in doma vse lepo pozdravi, posebno pa mojo Mico v Trnovljah!»

«Laže se, kdor pravi, da sem še deček» — jim odvrne fantič razžaljen. «In kaj to, če mi še ne raste brada, imam pa tolikanj več poguma! Le brez skrbi me vzemite s saboj, ne bom vam delal sramote, ne!»

Fante posili smeh. «Čigav pa si? vpraša ga končno Janez, ker ga ni prav nič mogel spoznati.

«Oglarjev Miha sem iz Pečevnika. Danes zjutraj sva imela z očetom nekoliko računa skupaj, prav po domače so me hoteli namazati z leskovim oljem, jaz pa sem jim ušel — brez potice; kar za zidom sem jo pcedil. Ves ljubi dan potikal sem se po vasi, ker sem se bal domu, kajti očetove leskovke prav nič ne maram. Zató sem brž, ko ste vi odšli, hitel na Pengarjev pašnik, skočil na to-le ko-

bilico in že sem tu. Stara je že skoraj kakor zemlja, vendar pa še dviguje prav čvrsto kopita. Pengarjevi je pa tudi ne bodo kdo ve kako pogrešali, saj imajo boljih konj zadosti, in po dokončanem boju pripeljem jim kljusé nazaj, prej ko ne debeleje, nego je sedaj. Med tem se bo pa očetova jeza razkadila. Vi pa, če me že nočete med se, mi nikakor ne morete ubraniti, da ne bi smel jezdit nekoliko za vami, kajti domu se ne vrnem za celi svet več! Le edenkrat v življenju žvižgala je leskovka po moji zadnji strani života, in že tedaj sem sklenil: Sedaj prvič in poslednjič!»

«Vrni se, vrni!» vелеva mu tudi Janez resnobno, «kobilico jahaj zopet lepo na Pengarjev pašnik, očeta pa prosi odpuščanja in pri vogljarstvu jim pomagaj, pa bo vse dobro. Za nas nisi in tudi nimaš pravega orožja!»

«Kdo pravi da ne! Kaj pa je to-le? Ali ne poznate ostre drevače. Desetletno smreko podrl sem z njo v treh udarcih in turška črepinja menda tudi ne bo trša od nje!»

Miha je spravil na tak način vse fante v smeh. Niso mu mogli ubraniti, da bi se jim ne pridružil, zato mu reče Janez: «Naj bo v božjem imenu, hodi z nami, če si že res

tako močan, kakor si silen. Ne morem si pa kaj, da bi ti še edenkrat ne zatrdil, da se mi zdiš ravno zrel za kakšnega Turka, ki te bo snedel na kislem zelju.»

Takoj na to se zabliskajo konjem podkve in v divjem diru je šlo proti ogrski meji. Tretje jutro na vse zgodaj odpre se jim razgled na ogrski Stolni Beligrad. Ivan Sibinjski stal je vprav v linah, ko se naši Slovenci v divjem diru bližajo mestu, da se je kar prah delal za njimi. «To so Slovenci,» je dejal Sibinjski vitezom, «poznam jih po njihovih bronastih čeladah in pogumnem in zvokem ukanju, katero je pridobilo že marsikako zmago. Pod celjskim grofom Ermanom so Slovenci s svojo hrabrostjo pri Nikopolju na Bolgarskem rešili vso ogrsko armado gotovega pogina. Sedaj se nam pa ni treba več bati, kajti zmaga nam bo gotova. Dobro jih poznam, kaki ljudje da so. Vsak je junak od neg do glave, kjer zadene, iskra šine, šest jih pade, kjer porine, grad vali se v sip in prah! Kako bi pa bil tudi grof Urh tako mogočen, če bi ne imel Slovencev!»

Vitezi vstanejo nato in gredo s Sibinjskim prihajajoči četi nasproti. Pridružil se jim je

tudi Kapistran. Jako lepo so sprejeli došle Slovence. Sibirski je povabil Mlinarjevega Janeza takoj k sebi v šotor na pojedino, ter se je jako ljubeznjivo z njim pogovarjal o slovenskih junakih, o starih slavnih bojih, o grofu Urhu, svojem najzlobnejem sovražniku in nasprotniku in o marsikaterih drugih domačih zadevah. Kmalu sta postala taka prijatelja, da je Sibirski v bojnih zadevah vprašal tudi Janeza za svet in je bil Janez takorekoč njegova desna roka.

Tri mesece že polegali so naši junaki v Stolnem Belemgradu, čakajoč da se zbere križarska vojska. Da jim ni bilo vendar preveč dolgčas, vadili so se pridno dan na dan v orožju. Janezu ni bil nihče kos. Marsikaterega ogrskega prešernega mogotca in marsikakega nemškega viteziča dvignil je krepko s svojo jelševo sulico iz sedla in ga posadil na pesek. Imel je čvrstega in ognjevitega konja Zelenka in vsi so mislili, da je Janez zaraditega tako spreten, ker ima tako čilega konja. Obetali in ponujali so mu po sto in sto zlatov zanj, toda zastonj. Zelenko ni bil nikomur na prodaj. Ob takih prilikah je Janez vedno rekel: «Sam sem si ga izredil in sam ga

hočem jahati, dokler me Bog ohrani pri življenju.»

Listje je jelo že rumeneti in nastopila je jesen. Sedaj je bila že vojska skupaj. Tri dni pred odhom glavne armade je poslal Sibirski teharsko četo naprej za predstražo. Pred turški Beligrad dospevši utaborili so se križarji tako okoli trdnjave, da so jo popolnoma obkolili. Sibirski bi ne bil rad prelival krvi in je zato sklenil trdnjavo izstradati. Toda zmotil se je. Turki namreč so bili z živežem tako založeni, da bi bili oblego prenašali lahko leta in leta, ne pa le nekaj tednov.

Vojski križarski tako obleganje ni bilo prav nič po volji, posebno je pa naše Teharjane silno jezilo, da se jim nikjer ne pokaže prilika, kjer bi jim bilo mogoče izkazati svojo hrabrost. Sibirski, ki jih je dobro poznal, je to kmalu opazil. Da bi mu ne postali popolnoma nevoljni, pošiljal jih je vsak dan na ogled, danes semkaj, jutri tjakaj. «Akoravno jih je le mala peščica,» rekel je večkrat svojim tovarišem, «so mi vendar ljubši, kakor pol ostale vojske. Vsak je junak od nog do glave brez izjeme, vsak vam stoji v boju nepre-

magljiv kakor skala. Pač niso zastonj slovenske krvi.»

Nekega večera se povrne teharska četa v tabor z novico, da gre obleganemu Bellemugradu neštevilna vojska nasproti, ki jo je četa opazila iz vrha visokega hriba. Sultan Mohamed je zvedel namreč, da je prišla križarska vojska pred Beligrad, katerega hudo stiska. To ga je tako razsrdilo, da je zbral nemudoma silno vojsko divjih janičarjev in spahijev, da osvobodi Beligrad.

Sibinjski postavi vsled te novice še tisti večer vso svojo vojsko v bojni red. Teharjane uvrsti na lastno prošnjo na sredo, na najnevarnejše a tudi najčastnejše mesto. Celo noč je ostala križarska vojska v bojnem redu. Zjutraj se je privlekla gosta megla od Donave in Save in je zavila ves kršanski tabor v svoj sivi plašč. Ko se je okoli desete ure po solnčnih žarkih preganjana, jela dvigati, zagledajo kristjani pred seboj Turka kakor listja in trave, ki se je čez noč utaboril in utrdil po nasprotnih gričih. Med nasprotnikoma ni bilo več prostora, kakor kar ga je dajala precej ozka dolinica, ki se je razprostirala med obema srditima vojskama. Turki

so že od daleč obkladali kristjane prav grdo z gjaverskimi psi. «Le pridite nam pod roke, vas bomo že zdelali, kakor se spodobi. Naše sablje so že jako željne gjaverske krvi, katere že dolgo niso pile!» Tako psovanje je križarje tako razkačilo, da so jako nestrpno čakali znamenja za pričetek boja, kar je pa Sibinjski vedno odlašal. Predobro namreč je poznal izkušeni vojskovodja turško bojno lokavost in se je skrbno čuval napasti jih v utrjenem taboru. Čakal je torej toliko časa miren v lastnem taboru, da so se jeli Turki iz utrjenih gričev spuščati v dolino, kjer jih je bilo kmalu vse polno. Strašno zaženo svoj bojni krik. «Allah, Allah!» — in uprav, ko se razdeli križarska vojska na posamezne čete za naskok, zapojó kristjanske trobente in bobni.

Mlinarjev Janez in za njim drugi teharski fanti spodbodejo svoje čile konje in deró viharju enako nad sovražnika, naravnost na sredo so namerili. Grozen boj, prav me-sarsko klanje se je vnelo na vseh straneh, kajti globoko ste se zajedli krščanska in turška vojska ena v drugo. Nobene meje ni bilo več med njima. Tukaj plapolale so visoko v

zraku zastave s križanim Izveličarjem, ondi svetel se je pa polumesec. Tu lesketale so se svetle čelade in železni oklepi v jutranjem solncu, ondi se je pa utrinjalo dragoceno kamenje po turbanih in pasovih. Tu so kličali sveto ime Jezusovo, ondi pa svojega pre-roka Mohameda.

Kakor dva nasprotna viharja dvigneta morske valove, in si val za valom drvita zmiraj silneje nasproti, dokler se višji val ne spne čez nasprotnika od njega za spoznanje nižjega, ter ga pokoplje pod seboj v morski globočini, pravtako je privrela križarska vojska nad Turško. Najsprednji je bil Mlinarjev Janez na velikem svojem Zelenku s teharskim praporom, na katerem ste bile videti dve zvezdi. Kamorkoli segel je njegov meč, sledila mu je smrt, odletel je turban, s katerim je bila ovita turška glava. Celo janičarji, groza in trepet vsega krščanstva, se ga plaho ogibljejo. Kakor črtalo na ledini, tako je rezal Janez s svojim mečem brazdo v turške vrste, za njim pa teharski fantje drug za drugim vedno bolj na široko. Kmalu je bila mala jedrovita teharska četa kakor klin zajedena v turško vojsko, da jo razkolje

na dvoje. Kakor mlinski kamen, prazen tekoč, samega sebe uniči, teroč in drgnoč se ob tovariša pod njim ležečega, tako bi se bili tudi tukaj prej obe vojski druga drugo uničile, predno bi se bila katera le za ped umaknila. Na obeh straneh junaki brez primere, povsod nepopisen srd in neustrašljiv pogum. Že čez malo časa jel je teči na dnu doline potok krvi proti Dunavu, toliko že je zahteval boj smrtnih žrtev. Strašno je razsajal Janez s svojimi Teharjani v sredi Turkov. Nasproti mu stoji paša janičarjev in nameri nanj, ali Janez mahne in daleč odleti obrita glava veljavnega Turka, toda glej — meč se mu zlomi pri tej priči. Janez seže po sekiro in še hujše dela ž njo, kakor poprej z mečem. Toda tudi on ni bil iz železa. Na več krajih tekla mu je kri, vsled česar je kmalu toliko oslabel, da začne omagovati. Roka ne more več krepko dvigniti sekire, ščit mu zdrkne iz rok, omotica ga obide in Janez pade s svojega Zelenka na levo stran na tla. Najbližnji janičar to videti, že nameri s svojo sulico, da bi mu prebodel junaške prsi, toda v tistem trenutku razkroji mu sekira črepinjo, da se sam poleg živega Janeza mrtev zvrne.

Udaril ga je bil Voglarjev Miha s svojo drevačo, ki se je vedno boril ob načelnikovi strani. Turki vidoč, da je na krščanski strani padel načelnik s konja, napno še ednoč vse svoje sile in kmalu sta Janez in Voglarjev odcepljena od svoje čete. In tudi sedaj je Miha nad vse hrabro branil sebe in svojega načelnika pred janičarskimi napadi. O pravem času zapazi to imeniten Arabec, kako se Miha proti desetorici janičarjev pogumno brani in to je bila velika sreča za oba, ker bi bilo sicer po njem, kajti mnogo psov je zajčja smrt. «Stojte! Nazaj!» zaukaže mogočno janičarjem, «ta je moj!» Janičarji odjenjajo. Arabec nadaljuje k Mihu obrnjen: «Podaj se nam dobrovoljno, saj vidiš da ti odcepljenemu od nobene strani ni pomoči. Smrti ne uideš, če se nam dalje predrzno ustavljaš!»

«Podam se le,» pravi pogumno Miha, «pod pogojem, da smem tega-le ranjenca, svojega gospodarja in načelnika nesti iz bojišča, da mu obvežem rane. Morebiti ga tako še otnem smrti. Le pod tem pogojem se vam podam, sicer pa rajši ž njim vred umrjem!»

«To je lepa, to je junaška beseda!» pohvali Arabec. Jako si mi vseč, krščanski junak.

Daj mi svojo sekiro in odidi z mojim sužnikom v tabor. Ondi lahko mirno obvežeš rane ranjencu s svojo zastavo.»

Miha izroči Arabcu sekiro, dvigne še ednoč teharsko zastavo kvišku, da zaplapola visoko v zrakú, kakor bi hotel reči: «Glejte, tukaj sva, rešite naju!» Arabčev sluga pri- nese medtem nosilnico, na katero naložita nezavestnega Janeza, in zapustita ž njim bojišče.

Dospevši v dragoceno opravljen Arabčev šotor, položita Janeza na svilnate blazine. Miha mu začne spirati rane in se prepriča na svojo veliko radost, da ni nobene smrtne rane med njimi, četudi so zlasti prsi vse razme- sarjene. Da je tako oslabel, je bila vzrok pre- obila izguba krvi. Sluga odide z nosilnico zopet na bojišče, Miha ostane pa sam pri ranjencu. Ravno hoče razkosati teharsko zastavo, da bi z njenimi razrezki obvezal ranjenemu rane, kar mu pride nekaj družega na misel. Svojo srajco sleče, jo razreže na obveze in s tém obveže rane, slavno zastavo si pa ovije mesto srajce okoli života in čez njo obleče zopet ostalo obleko.

Janezu se je pod obvezami kri kmalu popolnoma ustavila in povrnila se mu je

zavest. Plaho gleda okoli sebe, da bi zvedel, kje da je. Vidoč, da je v turškem taboru, si srdito raztrga obveze raz ran, mrmrajoč: «Le teči, teči srčna kri, do zadnje kapljice mi steci! Sladkeja je smrt od sužnosti!» Že je hotel obvezo vreči proč, kar zagleda na nji z rdečimi nitkami všito ime **Marjetica**.

Miha je bil nekoliko poprej stopil iz šotora, da vidi kdo zmaguje v dolini, kdo omaguje. Ko sliši Janeza govoriti, stopi hitro v šotor nazaj, da mu zabrani potrgati obveze. Janez ga osupnjen pogleda in vzklikne: «Marjetica,» ob ednem se mu pa tudi že zopet stemni pred očmi in omedlevica ga napade. Zdelo se mu je, da je videl v Voglarjevem Mihi svojo drago, svojo premilo Marjetico.

VI. Sužnost.

eharska četa je dobro videla svojo zastavo zaplapolati trikrat v zraku in razumela, kaj to pomeni. Četudi je doprinašala čuda hrabrosti, da bi rešila načelnika in zastavo, je bil vendar ves napor zastonj. Vedno so vrele nove in čedalje bolj mnogobrojne turške čete na bojišče, bilo je, kakor da bi bila iz vsacega ubitega Turka nastala dva iz njegove krvi. Že si stoje kristjani in Turki tri dni v krvavi borbi nasproti. Turki so naskakovali kakor besni, kristjani pa stali neupogljivo, kakor skale v morju, v koje se zaganja od vseh strani peneče valovje. Turška vojska je izgubila že polovico svojih najboljših vojakov — grozних janičarjev.

Četrty dan napoči. Križarji so zopet v bojnih vrstah razvrščeni pričakovali turških napadov, toda glej, kako se začudijo, vidoč prazen turški tabor pred seboj. Skoraj da

lastnim očem niso verjeli in vendar je bilo tako. Turki so, kakor so ponoči privreli, tako zopet ponoči sramotno odkurili, vidoč, da nič ne opravijo ob tolikšnej hrabrosti kristjanski. Prvič so se morale umakniti dose-daj nezmagljive čete sultana Mohameda kristjanski nadsili in bojno polje bilo je nasejano z ranjenci in mrtveci, kakor leži snopja po strnenem polju ob času žetve za ženjicami. Sedaj je šel željno iskat po tem strnenem polju smrtne žetve oče sina, sin očeta, brat brata, prijatelj prijatelja, ki so se v boju ločili, žal da premnogi na veke. Tudi teharski fantje iskali so svojega načelnika na bojišču od zgodnje zore do poznega mraka, toda zastonj. Zelenka, Janezovega konja, našli so ubitega, ali o Janezu ni bilo niti najmanjšega sledu.

Kako dolgo je bil Janez nezaveden, sam ni vedel. Ko se mu zavednost zopet povrne in si ogleda, kje da je, vidi, da leži v lepi sobi v prekrasni postelji. Dozdevalo se mu, kakor da bi se mu bilo sanjalo, kako da je padel v boju s Turki s svojega Zelenka, kako da so ga potem Turki z Voglarjevim vred ujeli, kako da je bil ta Voglarjev Miha do

pičice podoben Marjetici, in kakor da bi mu bila, ona v moški obleki obvezala s svojo srajco rane. Toda težka glava in skeleče rane prepričajo ga živo, da to niso bile nobene hude sanje, temveč vse le prebridka resnica. Zopet upre svoje oči na obveze, o katerih se mu je tako živo sanjalo, kakor da bi bile nastrižene iz Marjetične srajce. Od prve do poslednje jih pregleda, in sam ne ve, je li resnica ali so sanje, varljive sanje. Ko pa ugleda na eni zopet ime **Marjetica**, všito z rdečimi nitkami, je prepričan, da tukaj ni nobenih sanj, temveč sama gola, žalostna resnica. Janez zastoka, globoko vzdihne in pravi: «Gospod, Tvoja sveta volja naj se zgodi!» Strežaj, ki je ob oknu slonel in malomarno gledal na dolgočasno ravnino, ležečo pred hišo, pristopi k Janezovi postelji in Janezu se je zopet zdelo, kakor da bi bil v sanjah tudi tega nekje videl. Bil je namreč tisti Arabčev sluga, ki je prenesel v družbi z Mihom Janeza iz bojišča v šotor.

«Hvala Allahu in njegovemu preroku, da si se vendar ednoč zdramil iz dolge omedlevice,» pravi sluga in nadaljuje, «celi teden

je trajala in ranocelnik je sam že jel dvo-
miti, da bi še ozdravil.»

«Torej niso sanje, kar se mi dozdeva!»
vpraša začudeno Janez, «pri vseh svetnikih
te prosim, razkri mi resnico, kaj je z menoj,
ali se mi sanja ali ne. Kje sem?»

«Sedaj govoriš, kakor se pametnemu
človeku spodobi.»

«Kdo me je obvezal?»

«Tvoj tovariš, ki te je pred Belimgradom
tako hrabro branil pred našimi janičarji.»

«Kje pa je sedaj ta moj tovariš?»

«Odjadral je z mojim gospodarjem v
Alžir.»

«In kje sem jaz?»

«V Carigradu.»

«V Alžiru, v Carigradu? ponavlja Janez
mehanično, kakor bi mu ne hotelo v glavo,
kje vse to leži.

Sluga nadaljuje; «Moj gospodar dal te je
smrtno ranjenega iz bojišča pred Belimgradom
prenesti v svoji lastni nosilnici v šotor in
od ondod spraviti v Carigrad. Ti seveda o
vsem tem nič ne veš, ker nisi ves čas niti
oči odprl. Tvojega tovariša vzel je gospodar
s saboj v Alžir v kljub milim prošnjam in

obilnim solzam, da naj ga pusti vsaj toliko časa pri tebi, da ozdraviš. Nikdar še nisem videl človeka tako žalostnega, kakor je bil ta tvoj tovariš, ko se je moral ločiti od tebe. Je že tako, kaj hoče nas eden, nas siromašnih sužnjev nasproti mogotcem, kakor so naši gospodarji.»

«Suženj?» vzdihne Janez, ter si obriše znoj iz vročega čela.

«Da, da, tudi ti si sedaj njegov suženj z manoj vred. Toda zahvali Boga, da si prišel k mojemu gospodarju, ako ti je že določeno sužništvo. Lagal bi, če bi se drznil tajiti, da ni res blaga duša, ki z nami sužnjimi lepo ravná, kakor bi mu bili lastni otroci.»

«Ali bodo tudi mene poslali v Alžir, kadar ozdravim? vpraša Janez hlastno ter se vzravna v postelji.

«Tudi, kakor hitro bodeš zdrav. Za na morje mora biti človek popolnoma zdrav. Ti bi bil v svojem slabem položaju izvestno umrl, če bi bil prišel na morje. Da ne umrješ, pustil te je gospodar tukaj.»

«Rad, prav rad mu hočem biti suženj, le da vidim še ednoč tovariša svojega, kateremu se imam zahvaliti za življenje.»

«Izvestno sta vidva sinova oba ene matere, ker se tako presrčno ljubita!»

«Ali ti moj tovariš odhajajoč ni naročil nikakega sporočila za me, vpraša Janez svojega postrežnika.

«Da, naročil mi je, toda le samo eno besedo.»

«In ta je?»

«Potrpi, da jo najdem. Zapisati sem si jo moral, da je ne pozabim, ‚Marjetica‘ je rekel.»

«Marjetica!» vzklikne Janez in poslednje dvojbe so izginile, da Vogljarjev Miha ni bil nihče drugi, kakor Pengarjeva Marjetica.

«Pristavil mi je še na vprašanje, kaj da pomeni besedica, da si jo bodeš že sam po svoje raztolmačil,» spopolni postrežnik.

«Kdaj odrinemo v Alžir?» povzame čez nekaj časa zopet Janez besedo.

«Kakor sem ti že rekel, takoj, ko se ozdraviš, da moreš brez nevarnosti na morje.»

«Ali čutim se že sedaj tako zdravega, da bi pri tej priči lahko nastopil pot. Kaj, ko bi odrinili še danes?»

«Ranocelnik pravi,» nadaljuje sluga, «da potrebuješ še najmanj mesec dni, da se ti

povrnejo poprejšnje moči. Tudi bi še iz drugega vzroka ne bilo mogoče takoj odriniti, ker se namreč naša ladja še ni vrnila iz Alžira.»

Janez ni kar nič več dvomil, da njegov tovariš ni bil nihče drugi nego Marjetica sama. Le odtod mu je bilo mogoče razlagati, zakaj da je prišla šele za njimi in ni odrihnila že z njimi vred, le tako si je tolmačil, da je tovariš njegov jahal tako brezskrbno Pengarjevo kobilico, le tako si je mogel razložiti njeno požrtvovalno junaštvo, njeno ljubeznjivo postrežbo, ko je ležal bolan, le na ta način mu je bilo razumljivo, kako da je prišlo všito ime «Marjetica» v obveze njegovih ran in končno, zakaj mu je tovariš zopet prav to ime pustil za poslovilo z naročilom, da naj si ga po svoje raztolmači. Če je vse to dobro premislil, bil je do cela prepričan, da mu je bila res Marjetica ves čas zvest tovariš veselih in žalostnih dni. Silno ga je jezilo, da je ni že prej spoznal, kakor šele v turškem taboru. Ničesa pod milim nebom si ni srčneje želel, kakor to plemenito in junaško nevesto svojo zopet videti, in nestrpno je pričakoval dan na dan ladje iz Alžira, ki ga ponese v njeno obližje.

Od dne do dne je postajal tudi krepkeji. in ko se je luna pomladila, je bil Janez že zopet poprejšnji korenjak.

Nekega dne prihiti postrežnik domu z novico, da je ladja iz Alžira že tu. Prvi dan izkrcavala je pripeljano blago, drugega dne vkrcavala ono namenjeno iz Carigrada v Alžir in tretjega dne je ob ugodnem vetru razpela jadra in odplula. Veselo je rezala brazdo nad sinjega morja globino in vendar je plavala po Janezovem mnenju veliko prepočasno. Kdo bi popisal, kako se mu je topilo srce, mislečemu, da bo v Alžiru, v vroči Afriki zopet našel svoje najdražje in najljubše bitje na svetu, svojo Marjetico. Končno priplava ladja vendar pred zidovje belega Alžira.

Alžirska luka je bila polna ladij raznih narodov. Arabec, čegar suženj je bil Janez, stal je s svojimi sužniki že na bregu, pričakovajoč ladje. Ponosno je priplula v luko z napetimi jadri. Verige zarožljajo in maček se pogrezne na dnu morja. Veselega srca stopi Janez na afričanska tla in na vse grlo — zauka. Saj ni bil več daleč od Marjetice. Naglo prebere z očmi četo Arabčevih sužnjev, ki

so bili določeni za izkrcavanje blaga, pripeljanega ravnokar iz Evrope. Nadejal se je, da najde Vogljarjevega med njimi. Toda ni ga bilo. Janez se je tolažil, da je moral bodisi zaradi kateregakoli vzroka ostati doma.

Sužnji jeli so razkladati blago in tudi Janez, dasi mu ni nihče veleval, se poprime veselo dela, da bi bili le prej gotovi. Vse je občudovalo njegovo ročnost, ker je tako lahko kotno prekopicaval najtežje bale in zaboje. Da ga ni nihče silil k delu, je bilo to, ker ga je Arabec namenil svojim otrokom za učitelja v borbi in v viteških igrah. Spoznal je namreč Janezovo veliko spretnost v tej stroki v bitvi pri Belemgradu.

Arabec je sicer od strani, toda jako pazljivo motril Janezovo obnašanje. Ne daleč od njega je stal tudi neki drug bogato opravljen Turek. Tudi ta ni umaknil nobenega očesa od Janeza. Nemirno jel je stopati semtertje, kakor da bi koval kaj prav zvitega. Končno stopi k Arabcu in ga povpraša, jeli Janez tudi njegov suženj. Arabec pritrdi in mu razloži, kako in na kak način da si ga je prisvojil. Turek je komaj krotil svojo razburjenost.

«Jeli, da ti je všeč!» reče nato Arabec in Janeza opazovajoč, nadaljuje: «Je pač korenjak od nog do glave. Le poglej, kako široka so mu pleča, kako napete prsi, oko mu žari v plemenitosti, čelo mu je visoko in vsi ostali udje čvrsti. Človeku res kar srce radosti zaigra ob pogledu takšnega junaka.»

«Res je tako! Koliko ga ceniš, brate?» vpraša Turek. Arabec se nasmehlja: «Ta nima nobene cene, ne za te ne za koga drugega. In — čemu ti le bo, saj imaš že polno ladjo nakupljenih sužnjev, kam hočeš le še s tem?»

Turek se ne da odpraviti. Ker hoče Janeza pridobiti na vsak način, ponuja tudi vedno več zanj, ali vse zastonj. Arabec se niti ne zmeni ne za kupčijo. Končno ponudi Turek za Janeza pet tisoč grških cekinov, kar je bila tedaj najvišja cena za najlepšega sužnja. Arabec tudi te vsote niti ne pogleda ne, temraje bi se bil pa že iznebil sitnega Turka. Zato mu reče: «Če ga že hočeš na vsak način imeti, daj mi zanj deset tisoč cekinov, drugače pa ne.» S tem ga je hotel preplašiti in se ga znebiti. Toda jako se je zmotil. Turek mu odšteje zahtevano vsoto

pri istej priči. Arabec, ki se tega ni nadejal ga pogleda, kakor bi dvojil, če je mož pri zdravi pameti, ki brez besede odšteje celih deset tisoč cekinov za sužnjega. To vam je bilo več zlata na vago, kakor pa je bil suženj sploh težak.

«Ti se morda šališ z menoj, gospodine?» očita Turek malomarnemu Arabcu, ker ta le še noče spraviti denarja. Toda Arabcu ni bilo do zlata, imel ga je sam več kot zadosti. Vse mu je bilo ležeče le na Janezu.

«Bodeš vendar ostal mož beseda!» prekine zopet Turek molk, «evo ti vsote, ki si jo zahteval.»

«Mož beseda ostanem» odgovori Arabec, «toda prepričaj se, da mi je več do sužnjega, kakor do tvojih cekinov. Vzemi si torej sužnja, cekine pa tudi spravi. Za tega jih nimaš toliko, da bi jih bilo zadosti in srečen bodi.» Arabec se pri teh besedah zasuče in ponosno odide.

Janezu se je zdelo, kakor bi bilo treščilo vanj, ko so mu sporočili, da je prodan drugemu gospodarju in da mora koj brez vsake pomude na drugo ladjo, ki odrine še nocoj Bog ve kam. Vse upanje, da najde v Alžiru

Marjetico, mu je hkrati splavalo po vodi. Uničena je bila ob ednem tudi sladka nada, da morda kdaj doslužita neko dobo in ju gospodar nato osvobodi in se oba skupaj zopet vrneta v milo domovino, kjer bodeta vendar še lahko postala srečna. Vse to in še več družih sladkih nad bilo je sedaj uničenih morda za vselej. Bog vé, kakšen okrutnež, in kak krvolok da je novi gospodar, ki ga kdo vé kam požene med divjake na semenj, kjer ga bodo zopet prodali drugam, od koder mu ne bo nikdar več mogoče se vrniti v zelene domače pokrajine. Take so bile misli, ki so spremljale Janeza na suženjsko ladjo. O, kako rad bi bil ostal v Alžiru, kjer bi bil brezpogojno najsi do smrti služil Arabcu, le da bi bil v obližju ljubljene devojke, ki se zaradi njega ni zmenila za smrtno nevarnost, le da bi ne pustila samega v sovražnikovih rokah. O, da bi bil sedaj prost in imel dober meč pri rokah, hej, to bi napravil ples, da bi se ves Alžir tresel pred njim.

Ko ga priženo na Turkovo ladjo, se Janez že na prvi pogled prepriča, da ni sam tako nesrečen. Bilo je ondi samih krščanskih

sužnjev nakopičenih, da se je vse trlo. Toda kaj so ga brigali ti nesrečneži, ko je bil sam duševno popolnoma potr. Splazi se pod krovom do temotnega kota, kjer se zgrudi, kakor bi ga bila zopet napadla omedlevica. Mrzel pot mu je stopil v debelih kapljah na čelo in vsak čas zdelo se mu je, bode moral umreti. Srce bi mu skoraj počilo.

Ko se vleže mrak na zemljo, se prične na ladji živahno gibanje. Razni škripci se začno vrteti in kmalu se prikaže morski maček iz dna na površini. Potegnili so ga kvišku. Nato jeli so razpenjati jadra. Ladja se počasi obrne in odrine; brez hrušča in trušča se je izmotala izmed sto družih ondi stoječih in jela na gladki morski planjavi rezati brazdo. Okoli polnoči imela je že precej daleč za seboj afričanski svet in sedaj pokliče lastnik ladje vse sužnje na krov. Janez se ni niti zmenil za klicanje. Čemu tudi, saj jutrajšnjega dne tako ali tako ne more preživeti, tako nemirno polje mu srce v valovitih prsah. Sužnji so že na krovu in Janez ostane sam spodaj. Ponižno poklekne, goreče povzdigne roke, moli in zdihuje, da bi ga neskončno usmiljeni Bóg rešil groze, ki ga čaka.

Na nasprotni strani se tudi nekdo ravnokar dvigne od tal, vidoč, da ni sam tu ostal in se približa Janezu, ta ga pa niti opazil ni, tako je bil utopljen v svojo gorečo molitev. Prišlec obstoji pred Janezom in ga žalostnim očesom pazljivo ogleduje. Solza za solzo jame mu kapati iz oči po mladem licu. «Tovariš», spregovori došli čez malo in si obriše solze iz lic, «menim, da smrt ne more biti tako grozna, kakor sužnost, ki naju čaka. Daj, pogrezniva se v morje!» Janez to čuti, je bil takoj pripravljen. Hitro plane kvišku, pa že zopet ostrmi, kajti «Janez ti?!» zadonelo mu je iz ust tovariševih in «Marjetica, oh tukaj se zopet najdeva!» ušlo je njemu prvi trenutek iz bolestnega srca. V nepopisni tugi sta se objela nesrečnika tako presrečno, kakor še nikdar v svojem življenju.

Na krovu nastane medtem velik vrišč in ljudje begajo semtertje. «Čuješ Marjetica, pravi Janez, sedajle so zapazili, da nisva zgoraj, ter pridejo po naju. Le brž, le brž drug za drugim skozi okno v morje, drugače naju zopet zgrabijo.»

Še enkrat se objameta in le še trenutek in — globina bi ju bila požrla, toda krepke

roke zgrabile so ju v poslednjem trenutku, takorekoč že v naskoku v morje in so ju potegnile od kraja proč. «Za pet ran božjih, stojta! zaukaže jima gromovit glas. Janez se ozre in glej, papežev poslanec, ki ga je Janez z njegovim očetom vred na Bežigradu rešil iz ječe, stoji pred njim. Sužnji so poklekovali okoli njega in mu poljubovali rob obleke, kakor svojemu očetu, s solzami v očeh se mu zahvaljujoč za odkup iz sužnosti. Vse se je radovalo in pa tudi same radosti jokalo. Kako pa se je zgodilo vse to? Papež v Rimu je slišal, da je v Alžiru neki silno veliko kristjanov v sužnosti, ki zastonj zdihujejo po rešenju. Čul je, koliko da jim je trpeti, kako živinski jih tepó. Sree mu je vzplametelo v ljubezni do bližnjega in dal je takoj pobirati po celem krščanskem svetu milodarov za odkupljenje sužnikov v severni Afriki. Globoko je segala tedaj krščanska ljubezen v žep in kmalu je bilo toliko denarja skupaj, da je papež poslal ladjo v Alžir po odkupljene sužnje. Prigodilo se je, da je v to pooblastil prav tistega moža, katerega je nečega dne poslal z izobčilnim pismom do grofa Urha. Turki v Alžiru in drugih berberskih

pokrajinah so o tem izvedeli in se zakleli, da ne bo nihče svojih sužnikov dal odkupiti, Papeževemu poslancu sedaj ni kazalo drugzega, kakor, da si je kupil dragoceno turško obleko, na ladji dal je pa razviti turške zastave, ter se sploh obnašal, kakor pravi Turek. Na ta način je Turke popolnoma premotil. Sedaj so mu jeli ponujati sužnje od vseh strani, vidoč, da jih kar od kraja pobira, dobro plačuje in da ima še mnogo zlata pri sebi. Že prvi dan je odkupil toliko sužnjev, da jih je bila barka polna, kar prijadra Arabčeva ladja iz Carigrada v luko pred Alžir. Papežev poslanec kot Turek preoblečen hodi po obrežju zamišljen gori in doli, kar ga vzdrami krik, — Janez je namreč stopivši na afričansko ozemlje v sladki nadi, da najde tu zopet ljubljeno Marjetico, na vse grlo zaukal. Radoveden kaj to pomeni, gre poslanec nekoliko bližje in spozna svojega rešitelja iz Bežigrada.

Vsi odkupljeni so obožavali svojega duhovnega očeta, rimskega papeža, ki se jih je edini spomnil, kadar so bili v največjem siromaštvu na tuji zemlji usužnjeni. Blagrov in blagoslova božjega prosili so pa tudi tistim

dobrotnikom, ki so nesebično žrtvovali vsak po svoje ter s tem pripomogli, da so se toliko ljudem zdrobile verige sužnosti. Najbolj srečna med vsemi pa sta bila brez dvoma Mlinarjev Janez in Pengarjeva Marjetica in to temveč, ker jima je poslanec prinesel novico, da hudobnega grofa Urha ni več. V duhu sta gledala že zelene domače trate, mirne in tihe loge, znance in prijatelje. Posebno pa sta se živo spominjala Pengarjevih, ki so morali preživeti toliko žalostnih dni, odkar sta oba odšla na bojno polje. «Oj, kako me bodo ljubi oče — če namreč še žive — veseli, ko me zopet ugledajo, ker me izvestno že dolgo časa mrtvo objokujejo — saj nimajo od nikoder novic od mene. Oh, kako sem se vendar hudo pregrešila, da sem kar tako pobegnila, kakor delajo malovredne deklina, boječ se stroge kazni!»

Jadrno je plavala ladja po sinjem morju naravnost proti Rimu. Tretji dan ugledajo popotniki na obzorju — seveda še daleč pred seboj črn trak. Bila je Italija. H kraju prišedši, dobil je vsak odkupljenec še toliko denarja, da je lahko mirno in pošteno potoval domu. Janezu je ponudil papežev poslanec tistih

deset tisoč grških cekinov, katere je Arabec sprva zahteval za Janeza, potem jih pa ponosno odklonil. Ali Janez se jih niti dotaknil ni. «Če ste se čutili morda dolžnega zaradi osvoboditve iz Bežigrada, ste ta svoj dolg z najinim osvobojenjem dvakrat preplačali. Za vsoto deset tisoč cekinov odkupite še lahko več sto krščanskih sužnjev, ki še vedno zdihujejo v Alžiru v grozni sužnosti. Mene bi tolikanj denarja le napuhnilo, česar me pa sam Bog obvaruj. Imam hvala Bogu doma pošteno slamnato streho, par voličev, plug in brano, nekaj trsja za domače potrebe in vrhu vsega dvoje krepkih, zdravih rok! Druzega mi pri gospodarstvu ne manjka, kakor pridne in poštene gospodinje in tudi to imam v svoji Marjetici.»

Poslanec videti, da se Janez nikakor ne da pregovoriti, da bi sprejel tudi le najmanjši dar, ga presrčno objame in poljubi. Čudil se je tolikej duševnej plemenitosti, kakršne ni še nikdar našel. Oba sta se mu zdela tako vrla in tako vzorna človeka, da ju je predstavil sv. očetu. Priljudno se je razgovarjal papež več časa s tema vrlinama človeškega rodu, ju blagoslovil in končno na

obeh presrčno željo in prošnjo tudi poročil.

Težko sta se ločila mladoporočenca iz večnega mesta ob Tiberi. Iskrena medsebojna ljubezen jima je krajšala dolgo in težavno pot, da sta kakor na perutih hitela proti slovenski deželi. Ob prvi stopinji na sveto slovensko zemljo oba poklekmeta, jo poljubita in na ves glas proslavljata stvarnika nebes in zemlje, da ju je zopet srečno pripeljal na domača tla izmed tolikanj smrtnih nevarnosti.

Spotoma sta tudi izvedela o žalostnem koncu grofa Urha. I on se je podal na Ogrsko v turško vojsko, toda prišel je prepozno pred Beligrad. Turki so bili že tepeni. Na bojišču se je pripetilo, da se vname hud prepir med grofom Urhom in starejšim Sibinjskim. Čimdalje je trajal, tem srditeji je postajal, končno planeta prepirača z golimi meči drug na drug zega. Grof Urh se je vrlo branil, toda ogrski plemiči ga niso mogli trpeti živega ter so priskočili Sibinjskemu na pomoč. Ne dolgo in Urh se je zgrudil poln ran na tla, kjer je izdihnil svojo grešno dušo. Zgodilo se je, kakor mu je prerokoval ubogi kmetič Za-

gorec. Grof je nečastno poginil, kot pretepač in rod njegov je usahnil za večne čase. Ni bilo ne hčere ne sina, ki bi bil podedoval za njim krivično nagrabljeno premoženje in slavno ime celjskih grofov. V malo letih že je pokazala streha gornjega celjskega grada rebra. Viharji, tepeni od nevidljive roke, so pulili in trgali na gradu od vseh strani, da je bil kmalu videti, kakor kaka podrtija. Grad z vsem posestvom vred je prišel v last sosednjemu kmetu, ki po nekdamnem prostornem dvorišču sedaj orje, seje in žanje, po nekdanjih orožnicah ima pa svoje kleti. Zares grozna je šiba božja, kjer tako v živo udari, kakor je to videti prav tu.

Janez in Marjetica priromata ravno na velikonočno nedeljo v Teharje. V najlepšem cvetju so bile že črešnje, trobentice ter zvončki in prve lastavice so švigale bliskoma med drevjem gori in doli. Vaška mladina se je igrala po trati s pirhi in iz dimnikov se je dvigal dim veselo kviško, in kaj bi se ne, saj je bilo danes pod vsako streho kaj boljšega v peči in v kleti. Vse je bilo praznično videti. Stari Pengar se je grel na klopi pred hišo na gorkem pomladanskem

solneu, ko se mu približata Janez in Marjetica.

Kdo bi zamogel popisati neizmerno radost starega poštenjaka ob pogledu svojih ljubljencev Janeza in Marjetice. Nemo je objel, poljubil in blagoslovil enega za drugim in solze srčne radosti so se mu vlile po zgubančenih licih. Po vasi pa se je bila hitro kakor ogenj v strehi raznesla govorica, da sta se Janez in Marjetica vrnila domov, o katerih je že govorila cela vas, da sta mrtva. Martinaška je bila namreč tista pošta, ki je drdrala od hiše do hiše in neverjetno novico širila dalje. Čez malo časa je bila cela vas zbrana pri Pengarjevih. Vsakdo ju je hotel videti, vsakdo jima voščiti srečo na srečnem in zdravem prihodu, in kar je bila še menda glavna reč: Vsak je želel slišati, kaj sta med tem doživela. Teharska zastava, ki jo je prinesla Marjetica neoskrunjeno od turških rok srečno domu, je plapolala na slemenu Pengarjeve hiše. Milo se je storilo vsem navzočim, ko se odpro duri in Šimekov Tone, Janezov najboljši prijatelj, vstopi ter vzklikne: «Oh, Janez, ali si vendar še živ, hvala Bogu!» Janez pa mu le z vzkli-

kom «Tone!» hiti nasproti in ga presrčno objame.

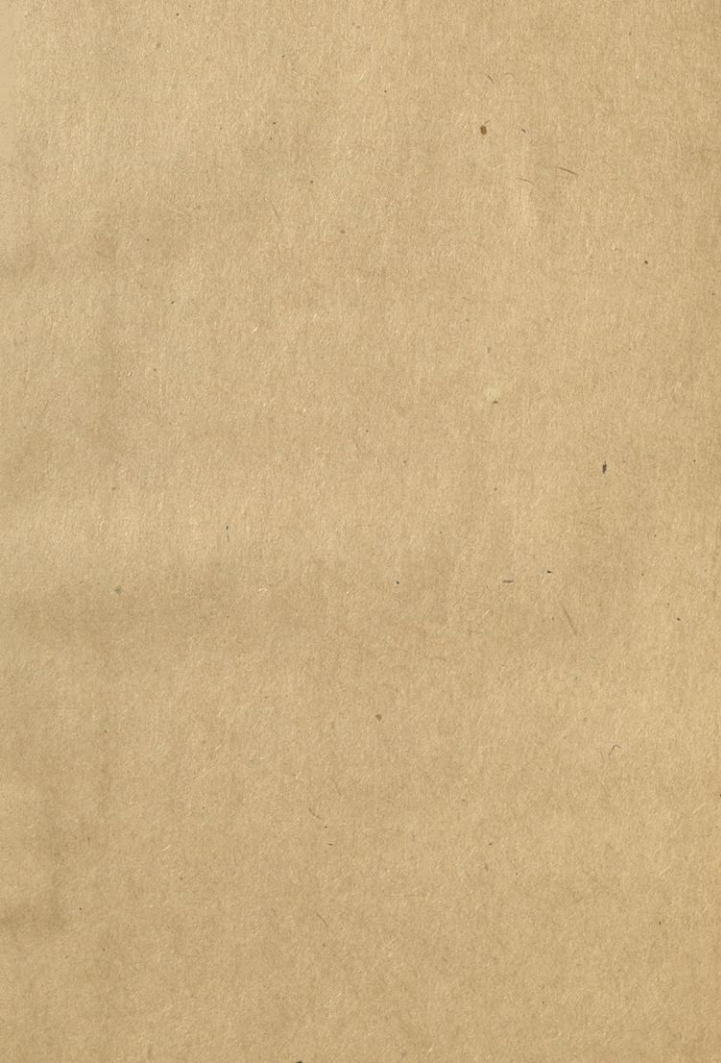
Stara slovenska navada je, da se pri nas Slovencih vsak količkaj važnejši dogodek v družini prične ali pa konča s pojedino. Tudi pri Pengarju niso delali nobene izjeme. Stara Martinaška je morala hoté ali nehoté v kuhinjo, kjer je zopet tekala iz enega kota v drug in sebi in ostalim delala napotje. Toda kdo se je danes brigal za njo!

* * *

Janez in Marjetica sta bila jako srečna v zakonskem stanu. Dobro sta gospodarila, vzgledno živela in božji blagoslov je bil očitviden na njihovem posestvu. Vsled tega in na podlagi umnega kmetovanja se jima je množilo premoženje od leta do leta. Svojega bogastva nista nikdar obračala v prešernost ali v podpiranje napuha, pač pa sta veliko izdala v podporo siromašnih svojih sosedov in v tolažbo žalostnih. Ni ga bilo skoraj dne, da bi Marjetica ne nastila, oblekla in nadarila kakega reveža. Zato jo je pa tudi vsa okolica ljubila in spoštovala, kajti tudi

najzlobnejši jeziki se ji niso upali očitati kaj krivega, nepoštenega, ali celó nepravičnega. Dočakala sta veliko starost in doživela vnučke svojih vnukov, katerim sta v dolgih zimskih večerih pripovedovala pripoved o hudobnem grofu Urhu, o uplemenitbi Teharčanov, o groznih Turkih, o boju pred Belim gradom in o sužnosti ter osvobojenju iz iste. Tako se je ta povest ohranila v teharski okolici od deda do vnuka, od ust do ust, od stoletja do stoletja do današnjega dne.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000509477

